

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

DIPLOMOVÁ PRÁCE
AVANTGARDNÍ IMPULSY ZE ZAHRANIČÍ V PERIODIKU AVANTGARDA

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Veberová, Ph.D.

Autor práce: Veronika Voldřichová

Studijní obor: Čj-Nj/SŠ

Ročník: 5

2012

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma *Avantgardní impulsy ze zahraničí v periodiku Avantgarda* vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedenými v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 20. prosince 2012

.....
Veronika Voldřichová

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Veronice Veberové, Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost a cenné připomínky.

ANOTACE

Časopis *Avantgarda* byl jedním z nakladatelských listů participující se na dotváření charakteru československé kultury v průběhu 20. až 30. let 20. století. Tato diplomová práce se zabývá výzkumem a analýzou tohoto periodika z let 1925 – 1930 v kontextu historických událostí 20. let, přičemž zohledňuje i kulturní dění v oblastech umění, divadelního repertoáru, literatury a jiné. Primárním cílem práce je provést analýzu vycházejících ročníků periodika, prozkoumat jejich vývoj, směřování a do jisté míry také postihnout příští zaměření redakce časopisu. Součástí diplomové práce jsou rovněž sondy do literární produkce časopisu orientující se v konečné fázi práce předně na zahraniční (německy psané) příspěvky, včetně pokusu o jejich interpretaci v souvislosti s domácí avantgardní tvorbou.

ANNOTATION

The magazine *Avantgarda* was one of the periodicals, which has participated in completing the character of czechoslovakian culture in the course of twenties till thirtieth in 20. century. My theses deals with researching and analysing this magazine from 1925 to 1930, including the view of the historical events, it means the cultural factors in area off art, theater, literature in the proces. The primary goal is to analyse the different appearing years of this periodical, which has resised up, to finde out the following growth and heading at all, and to a certain extent to express the editorail's orientation as well. One part of these theses builds the sond to the literatureproduction of the magazine, which are in the last phase primarily oriented at the foreign (in german written) contribution, attempt interpretation of them related to home avant-garde output.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. HISTORICKÝ A KULTURNÍ KONTEXT LITERATURY 20. LET 20. STOL.	
1.1 Pozadí literárního jeviště.....	11
1.1.1 Vývoj komunistické strany Československa do roku 1930.....	12
1.2 Variace diskursu avantgardy.....	17
1.2.1 Levicově orientovaná literatura.....	20
2. PERIODIKUM AVANTGARDA (1925 – 1931)	
2.1 Analýza periodika	24
2.1.1 Struktura Avantgardy.....	25
2.1.2 Hlavní přispěvatelé periodika.....	26
2.2 Pohled na literární tvorbu Avantgardy	27
2.3 Výtvarná stránka periodika	30
2.3.1 Karikatura Avantgardy.....	30
2.3.1a) František Bidlo.....	31
2.3.1b) Frans Masereel.....	33
2.3.1c) Ostatní výtvarné projevy.....	38
2.4 Problematika předplatného	39
2.5 Studentika a Studkor	45
3. VYBRANÉ UKÁZKY LITERÁRNÍCH PŘÍSPĚVKŮ	
3.1 Avantgarda 1925	53
3.1.1 Likvidace Wolkerova kultu (J. Fučík).....	53
3.1.2 Seifert není poetistou.....	56
3.2 Avantgarda 1927	59
3.2.1 Rusko – „kolébka levice“.....	59
3.3 Avantgarda 1928 – 1929	63
3.3.1 Kapitalismus je vraždou.....	63

4. ZAHRANIČNÍ IMPULSY V AVANTGARDĚ	
4.1 Evropská a ruská avantgarda.....	65
4.2 Interpretace zahraničních příspěvků v souvislosti s domácí tvorbou.....	68
5. SVĚDECTVÍ O MEZIVÁLEČNÉ AVANTGARDĚ	79
ZÁVĚR	82
POUŽITÁ LITERATURA	84
PERIODIKA	86
SEZNAM PŘÍLOH	87
PŘÍLOHY	88

ÚVOD

Časopis *Avantgarda*, známý také pod názvem časopis dělnictva a studentstva, dokresluje svým levicovým zaměřením chybějící úsek československé kulturní scény dvacátých až třicátých let 20. století. V hledáčku tohoto měsíčníku se během jeho pětileté existence objevují vedle primární složky literární i zprávy o umělecké, divadelní, politické a výtvarné scéně. Spolu s exkurzy do stávajících zahraničních poměrů a jejich komparacemi s domácími postoji, představuje časopis velmi komplexní literární útvar s dominující levicovou orientací snažící se zakomponováním oblíbených témat „lapit“ co nejvíce čtenářů.

V souladu s inscenací historického kontextu dvacátých let 20. století se práce v první řadě koncentruje na historii vzniku a trvání Komunistické strany Československa, mající pro časopis *Avantgarda* kardinální dosah. Existence této strany dala prakticky zkoumanému periodiku vzniknout, tudíž je jeho celková koncepce podřízena zásadám této politické strany. V návaznosti na tyto principy lze v listu sledovat přesycenost statěmi zpravujícími o chodu a událostech komunistické strany (kupříkladu úryvky o Kosturfě a jiné). Intencí periodika je poskytnout čtenářům dopodrobna rozpracovanými okruhy ze života dělnictva a studentstva výjev sílící komunistické strany a poukázat na snahu informovat o zjednání náprav u do té doby utlačované skupiny obyvatelstva.

V úvodu práce bych ráda podotkla, že analýza nakladatelského listu *Avantgarda* nemá prezentovat žádnou politickou propagaci. Cílem této diplomové práce je v první řadě provést takový rozbor periodika, jenž nebude zatížen politickými aspekty a zároveň bude podávat jasný a objektivní obraz koncepce časopisu. Významný podíl na gró diplomové práce se skví již ve fázi heuristické, neboť právě ona vychází ze sumarizace dostupných čísel nakladatelského listu. V této etapě se mi podařilo získat všechna vyšlá čísla sedmi ročníků *Avantgardy* vyznačující se velkou obšírností. Toto faktum jsem zohlednila při výběru námětů výzkumu, jež jsem podřídila užší specifikaci. Na listech kontroverzního periodika se rozprostírá nepřehledné množství témat. Nahlédnout do nich mi poskytlo možnost utřídit a zároveň i doplnit rozmanité profily avantgardních snah meziválečného období o jeho „nepopulární“ část.

Tato diplomová práce, zabývající se analýzou levicového periodika *Avantgarda*, s sebou vedle rozboru nakladatelského listu přináší i náhled do pozadí tehdejšího literárního jeviště. Zavádí nás tak na rozvířenou meziválečnou půdu polemik i konfrontací rozdrobených avantgardních směrů a skupin. Politické, literární i umělecké roztržky s jinými nakladatelskými listy jsou v periodiku takřka na denním pořádku, časopis se tak mnohdy stává médiem pro výměnu názorů i vyhrocené soudy.

Kompozice práce je celkově vystavěna do pěti částí. V počátečním úseku práce jsem se soustředila na představení literární scény meziválečného období dvacátého století, jakožto primárního faktoru zastávajícího funkci jádra, ve kterém se utvářely podmínky pro vznik a rozvoj rozmanitých literárních směrů a proudů. Vedle sondy do historie Komunistické strany ČSR se dotýkám nejvýznačnějších literárních impulsů hýbajících tehdejší otázkou orientace a určeností neklidné literární tvorby, okrajovější část tvoří pak drobný souhrn literárních směrů. V důsledku toho se koncentruji na avantgardní literaturu, kde jsem usilovala o její komplexnější pojetí. V souladu s levicovým charakterem časopisu jsem se pokusila o nahlédnutí do „zákulisí“ levicové literatury, přiblížení této filozofie a převážně pak zrajícího proletářského hnutí, vše pro dotvoření úplnosti kulturního podhoubí, z něž tyto avantgardní toky vzešly.

Ve druhé části diplomové práce jsem se pokusila o podrobnou analýzu samotného nakladatelského listu, a to z hlediska stránky formální i obsahové. V tomto oddílu provádím rozbor jednotlivých čísel *Avantgardy* s ohledem na méně nápadnou výtvarnou složku periodika, zvláště pak karikatury, u níž jsem v návaznosti na její rozdílné tvůrce usilovala o hlubší průzkum a vyzdvižení její úlohy v rámci časopiseckého koloritu. Výtvarnému výzkumu předchází pohled na celkovou literární tvorbu periodika, v němž charakterizují jednotlivé ročníky dle jejich tematického zaměření. Následně se v rámci tohoto úseku zabývám i osobitou složkou předplatného, které se prolíná časopisem od jeho počátku až po jeho konce a kterému je přisuzována snad až přílišná významnost.

Třetí kapitolou otvírám pomyslné dveře do světa literárních příspěvků vymykajících se standardnímu ladění periodika. Zvláštní pozornost upírám přitom na poezii, kde jsem se snažila o volný výklad a komentování lyrických úryvků ve spojitosti s profilem listu. Nebývalému zájmu se těší i aféra kolem kultu básníka Jiřího Wolкера a otázce jeho tvůrčí orientace, jež zneklidňuje nejedno číslo či literáta *Avantgardy*, a vzbuzuje tak

rozhořčení poskytující dostatek podnětů ke vzniku polemik napříč časopiseckým světem.

Ve čtvrté části jsem se zaměřila především na zahraniční impulsy prostupující šíří celého periodika. Vzhledem k celkové rozsáhlosti koncepce časopisu jsou ony impulsy v listu rozsety ve skromné míře. Jejich zvýšenou koncentraci lze pozorovat až od šestého ročníku ve spojitosti s hrozící zkázou *Avantgardy* i sílících fašistických podnětů. Zóna mezinárodních novátorských stimulů mi dovolila soustředit se na stručné představení cizích avantgard. V zájmu udržení kontinuity kapitoly jsem se ve zkratce věnovala i tvorbě souhrnu zahraničních avantgardních stimulů, které zhusta protínají „domácí“ linii listu. Nakonec jsem svou pozornost obrátila na německy psané zahraniční úryvky, přičemž jsem se v návaznosti na historii periodika pokusila o jejich nevázanou interpretaci.

Závěrečná pátá část diplomové práce je skrovnou kapitolou skýtající osobité svědectví jednotlivých autorů avantgardního pole. Mé snažení se vztahovalo na přiblížení stále živoucích avantgardních tendencí očima „velikánů“ zmítané doby a nastínit tak způsob percepce, zpracování a interpretace průkopnických snah, včetně levicových tendencí, v době kulturní, literární i časopisecké rozpolcenosti.

1. HISTORICKÝ A KULTURNÍ KONTEXT LITERATURY 20. LET 20. STOL.

1.1 Pozadí literárního jeviště

Období 20. let 20. století lze označit jako období mezi dvěma světovými válkami (meziválečné období), které je ohraničeno dvěma historickými mezníky. Za počátek této doby lze považovat ukončení první světové války, uzavřené mírem 11. listopadu 1918, za konec pak vyhlášení druhé světové války 1. září 1939, jemuž předcházela vznik protektorátu Čechy a Morava (15. března 1939). Dané události provázely společnost na její kulturní a literární scéně a silně ji ovlivňovaly. První polovina 20. století je v literárním vývoji obvykle označována jako období konstituování moderní české literatury, dvacátá léta mají pak v rozvoji české moderní literatury podstatnou úlohu. Během dlouholetého předchozího vývoje si literatura postupně vydobyla své místo v národní společnosti a stala se samostatnou svéráznou složkou k vytvoření předpokladů pro novou specifikaci funkce literatury. Vlivem historických událostí rostou i odlišné formy národního života a vznikají i nové podmínky pro kulturní rozmach.¹

V české literatuře jsou dvacátá léta ve znaku různých literárních směrů a tendencí. Jedná se o celoevropské projevy v celkovém vývoji moderní společnosti a o postavení člověka v ní. V české literatuře existují hlavně ve znamení poetismu, „*v menší míře i dadaismus a ovšem i celoevropského hnutí proletářské literatury jako nadstylové a nadsměrové tendence vyvolané vzednutím dělnického hnutí, které se v reakci na válku a pod vlivem ruské revoluce radikalizuje k revolučnímu řešení hlubokých poválečných sociálních protikladů.*“²

Do české literatury obecně vstupuje nová generace, která se utváří obzvláště v poezii a jejíž nástup je spojen s řadou kulturně-politických polemik. Zprvu určují chod literatury ještě autoři střední generace (Šrámkův vitalismus či Neumannův civilismus), na které navazují mladí autoři poválečných let, jako Jiří Wolker či Josef Hora. V první třetině dvacátých let se však karta obrací a na vrchol se dostává literatura proletářská.³

¹ Mukařovský, J. a kol.: *Dějiny české literatury IV.*, Victoria Publishing, Praha 1995, s. 155

² Pešat, Z. Úvod. In: *Jan Mukařovský, Dějiny české literatury IV.*, Victoria Publishing, Praha 1995, s. 5

³ Lehár, J. a kol.: *Česká literatura od počátků k dnešku*. Lidové noviny, Praha 1998, s. 567

Poválečná situace byla pro mnohé kontinenty zcela čerstvou skutečností. Mocnosti se musely v prvé řadě vypořádat s novým uspořádáním světa, ale i se zcela neznámými revolučními směry (pravicový extremismus, fašismus, komunismus). Celkově však lze podle různých analýz konstatovat, že se v poválečné Evropě žádné velké skoky kupředu nekonal, byly-li nasnadě jisté pokroky, děly se pozvolna a pouze parciálně.⁴

1.1.1 Vývoj komunistické strany Československa do roku 1930

Založení Komunistické strany Československa (KSČ) hraje nemalou roli nejen v československých dějinách, ale také v rámci československé literatury. Vznik a vývoj KSČ byl do značné míry formován historickými událostmi nejen v Evropě (zakládání Komunistických stran v Rakousku, Maďarsku, Německu), ale především v Rusku, kde tradice a počátky pravého komunismu sahaly ještě před Velkou říjnovou socialistickou revolucí (1917). Komunistická strana Československa vzniká 15. března 1921. Zpočátku má svá určitá specifika, která si udržuje až do doby, dokud je pod nadnárodním působením různých „nezávislých internacionálních“ institucí (s moskevskou Komunistickou internacionálou v čele) nepotlačí proti svému lepšímu přesvědčení. Poté se ubírá směrem snah po uskutečnění socialistické revoluce po vzoru sovětského Ruska. Založení KSČ bylo také umocňováno dělnickými boji v Berlíně (1919) a zároveň i nestabilní poválečnou sociální situací v poražených zemích.⁵

K prosazení komunistů uvnitř ČSR výrazně přispívaly různé skupiny, které svým působením odrážely současný stav společnosti pod vlivem bolševické revoluce. Mezi tyto můžeme řadit také početnou skupinu intelektuálů, kteří se postarali o šíření a rozvíjení teorie komunismu ještě před založením samotné strany. Takzvanými „souběžci“ ideologie byli nazýváni: S. K. Neumann, Z. Nejedlý, J. Hora, J. Seifert a řada teoretiků v čele s K. Teigem. Spolu s těmito osobnostmi se rozvíjí vznik levicových periodik vyjadřujících podporu českých bolševiků. Hlavním periodikem se stává *Právo lidu*, jež se později přetváří na *Rudé právo*.⁶

Ne všichni se však po vzoru těchto jedinců vyslovují pro podporu nově vzniklé strany. Řada intelektuálů vyjadřuje svůj nesouhlas opuštěním strany nebo různých institucí,

⁴ Křen, J.: *Dvě století střední Evropy*. Argo, Praha 2005, s. 355-417

⁵ Nechvátal, M.: *15.15.921 Založení KSČ, Ve službách kominterny*. Havran, Praha 2002, s. 5-10

⁶ tamtéž, s. 19-20

jako kupříkladu František Modráček. Ten označuje bolševický výklad marxismu jako „*karikaturu socialismu, neberoucí ohled na hospodářské zákony, požadavky demokracie, na zásady právní a hospodářské zodpovědnosti a obviňuje bolševiky ze zbabělosti, z rozkladu společnosti, z nedostatku smyslu pro zájmy a národní ideály a také z nedostatku morálky.*“⁷

Na druhé straně se objevuje Bohumír Šmeral, spoluzakladatel a zastánce KSČ, významný člen Kominterny (Komunistické/Třetí internacionály) a zároveň i přední stranická osobnost, která byla o marxismu velmi dobře informována a která prohlašuje, že: „...*naše strana (KSČ), jako cílevědomá představitelka a vůdkyně proletariátu, má způsobilost plnit fci politické strany, v níž jsme schopni vykonávat veliký politický tlak na třídní stát i za dob prozatím normálních, dokud rozhodná chvíle ještě nepřišla.*“⁸ Svým přístupem a politickou aktivitou se stal také Masarykovým „konkurentem“ v oblasti filozofické. Podle Šmerala trpěl tehdejší kapitalistický svět politickou, hospodářskou i mravní krizí. Hlásal také formu nového náboženství, v němž by komunismus nahradil křesťanství, jakožto nové náboženství chudých. Na jeho základě došlo také ke sloučení KSČ a německé sekce, které odstartovalo kampaň sjednocování komunistických organizací pod známým heslem: „Proletáři všech zemí, spojte se!“, jež bylo skloňováno v různých jazycích a jímž je také protkán objekt zkoumání této diplomové práce – *Avantgarda* (časopis studentstva a dělnictva).⁹

Ze strany pozdějších československých spisovatelů vznikala velmi rozporuplná stanoviska k poměrům domácím i cizím. Pochybnosti se objevovaly také v oblasti informovanosti o Sovětském svazu a situaci v něm. V této zmatečné době ovládala literární spektrum anketa, vyvolaná F. Peroutkou, který se touto cestou obracel v rámci časopisu *Přítomnost* na tehdejší literáty s otázkou, proč komunisty nejsou?! Reakce na tuto otázku byly různorodé. Adresáti zmíněné ankety (mimo jiné i Karel a Josef Čapkovi) se k dané problematice vyjadřovali obdobně. Kritizován byl převážně utopický charakter komunistických ideálů a nemožnost jejich uskutečnitelnosti. Mezi další komunistická periodika se řadila kupříkladu *Komunistická revue* (1924) – náhrada za *Proletkult*, který splynul s *Kmenem*, *Komunista* a *Komunismus*. Z hlediska teoretické úrovně KSČ se však nedalo mluvit o vysoké kvalitě, v tomto ohledu dosahovala ba až

⁷ tamtéž, s. 20

⁸ tamtéž, s. 29

⁹ tamtéž, s. 29-38

stupně podprůměrnosti. Ve druhé polovině dvacátých let dochází k odvratu od Moskvou řízeného komunismu a současně hromadění obav z „přílišného levičáctví.“¹⁰

Druhá polovina dvacátých let se nesla v duchu hádanky, která nejlépe vystihovala tehdejší stav KSČ: „*co je to? Pokud postavíte zápis několika amplitud střídavého proudu na výšku, pak přesahy na obě strany centrální osy představují generální linii KSČ. A ta vychýlení vlevo a vpravo od osy symbolizují levicovou a pravicovou úchylku, zvanou generální linie.*“¹¹ V dnešní době je poměrně nesnadné mít přehled o tom, kdo byl tehdy příslušníkem „pravičáků“ či „levičáků“. Od roku 1924 dochází rovněž k rozvinutí masového protikapitalistického boje a ke snaze zapracovat heslo bolševizace do chodu běžného života. Na vnitrostátní úrovni docházelo ke značným nepokojům a krveprolití, které měl na svědomí tzv. „třídní boj“.

Dokladem rozporů ve straně byl zejména pražský tisk, který odrážel tehdejší vládnoucí poměry. Z aspektu mezinárodních vztahů se dá druhá polovina dvacátých let označit za období poměrného klidu, v němž se ekonomická situace ČSR přibližovala nejvyššímu stupni výroby. Rok 1926 je ve znamení řešení problému národnostní otázky, kdy stále trvá požadavek německého proletariátu na právo o jeho sebeurčení. Další léta (1926-1927) jsou charakterizována tzv. „bojem proti trockismu“. To, co však bylo za „trockismus“ považováno, nebylo jednoznačně určeno, a tak není divu, že „*ti, kteří po odhalení trockistů v KSČ v roce 1926 přicházejí náhradou za ně, sami budou vbrzku snadno onálepkováni touto smrtelnou známkou prašiviny...*“¹²

V roce 1928 se více než jindy soustředí KSČ na vymezení problematiky „české otázky“ z důvodu oslav desátého výročí československé republiky. Jelikož byla příprava KSČ na toto jubileum značně pečlivá, bylo i jedním z hlavních úkolů najít v minulosti takové kořeny, jež by vysvětlovaly opodstatnění vzniku KSČ. Tím měla být vytvořena věrohodná iluze o historicky doložené existenci zárodků této strany, jež by vyjadřovaly logickou a systematickou návaznost a zároveň působily jako plynulé vyústění v současnou podobu KSČ. První pokusy o marxistický výklad národních dějin podal S. K. Neumann a Z. Nejedlý. Bylo však potřeba, najít v dějinách vhodnou živnou půdu pro

¹⁰ tamtéž, s. 38-51

¹¹ tamtéž, s. 51

¹² tamtéž, s. 60

počátky KSČ zhmotňující se do podoby skutečných historických hrdinů a „revolucí“. Těmto požadavkům nejvíce odpovídali Husité. Husitské hnutí skýtalo náležité atributy, jež splňovaly ideje KSČ a vycházely vstříc pokusům o přehodnocení sociálních dějin z třídního stanoviska. Různé sondy do feudální historie Čech uskutečňoval zejména Závaš Kalandra – trockista, který působil pod pseudonymem Srnec-Jelínek (viz *Komunistické revue*). Další významnou historickou osobností využívanou pro komunistické účely byl např. František Palacký a výklad jeho díla. Běžným terčem komunistické kritiky se stávala rovněž osobnost prezidenta T. G. Masaryka a jeho působení (tzv. „masarykismus“ = Hrad).¹³

V následujícím roce se v KSČ schylovalo ke konfliktu, který byl způsoben nesouladem členů uvnitř strany. Výhrady vznikaly hlavně kvůli levičákům, v nichž strana viděla garanci vítězství bolševizace a upřednostňovala je tak před dalšími příslušníky KSČ. Zároveň je tento rok také ve znamení nejisté budoucnosti KSČ. 18. února 1929 se koná V. sjezd KSČ, na němž Gottwald odmítá přednést svůj referát o hospodářském stavu v ČSR a předkládá své názory ke krizi KSČ i k bodu sváru mezi levicí a oportunisty: „*Namísto Stalinismem a Kominternou vymyšleného akutního nebezpečí spuštěním protisovětského teroru ze strany světového imperialismu, proti němuž má bolševizovaná avantgarda burcovat masy, měly by se snad „pasivně“ postavit do jedné řady s reformisty a skončit „v bahně likvidátorství“?*“¹⁴

Podobně přichází s kritikou i Šverma, který podněcuje k čistce uvnitř KSČ. Podle Reimana by zase rezultátem sjezdu nemělo být ideologické jasno, nýbrž schopnost strany zbavit se veškeré sociálně demokratické zátěže. Gottwald později ve svém přístupu obrací a přiklání se ke stanovisku: „*Lépe stokrát se mýlit po boku strany, než jednou mít pravdu proti straně*“¹⁵ podle Viktora Adlera (sociálně demokratický rakouský předák). Proti Gottwaldovi vystupují později právě levičáci, kteří jej obviňují z příliš mírného zacházení s pravičáky a kteří jej chtějí zahrnout do generální čistky.¹⁶

V prosinci 1929 se Gottwald ve sněmovně ujímá slova a prohlašuje o nové vládě, že „*se uvedla takovými činy, jimiž prokázala, že bude „vládou hladu“, vládou policejního*

¹³ tamtéž, s. 65-75

¹⁴ tamtéž, s. 90

¹⁵ tamtéž, s. 91

¹⁶ tamtéž, s. 90-93

teroru a vládou přípravy imperialistické války proti Sovětům.“ Gottwald, jakožto velký zastánce a propagátor ruského komunismu reaguje na otázku, proč tedy neodtáhne do Ruska, když zapáleně odpoví: „*Proto, abychom učinili z vašeho kapitalistického Československa republiku socialistickou!*“¹⁷ Zároveň vyzdvihuje Moskvu jako vzor socialismu a jako nejvyšší komunistický štáb: „*My se od ruských bolševiků do Moskvy chodíme učit, jak vám zakroutit krk! A vy víte, že ruští bolševici jsou v tom mistry.*“¹⁸ Tyto výroky a mnoho dalších byly ještě ten samý den otištěny v *Rudém večerníku*, následně byl tento projev vydáván i ve formě brožury.¹⁹

Díky Gottwaldovým tezím sice KSČ utrpěla na čas ztrátu důvěry, ale ve třicátých letech se opět dostává na výsluní díky nejistému hospodářskému stavu ČSR, který je způsoben světovou hospodářskou krizí. Světová hospodářská krize vyvolala celosvětovou nezaměstnanost obrovských rozměrů, a tak KSČ využívá této situace a pomalu si získává zpět své přední místo hlavně podporou utlačovaných a stávkujících občanů. Kromě těchto ekonomických událostí se mění také politický vývoj KSČ. Na počátku třicátých let dochází ve straně k metamorfóze leninismu na stalinismus. Tím je osud ČSR zpečetěn až do roku 1989.²⁰

¹⁷ tamtéž, s. 96

¹⁸ tamtéž, s. 96

¹⁹ tamtéž, s. 85-97

²⁰ tamtéž, s. 98

1.2 Variace diskursu avantgardy

„Zdá se, že zdroj všech variant diskursu avantgardy je identický, zrozený z lidské samoty, úzkosti a potřeby získat pro sebe skutečnou skutečnost, která je objevována jako skrytá, nedostupná, jako nějaké chybění v jevové realitě subjektu. Tato východiska zrodí různé varianty řeči, jejímiž hlavními prvky jsou rychlá proměna a nezbytnost objevu, toho, co zatím bylo skryté.“²¹

„Avantgarda“ se skloňuje v době dvacátých let stále častěji. Vymezení samotného pojmu je však značně problematičké. Existují odchylná pojetí jeho chápání, vykládání a definování. Pro tuto jeho nesourodost se vymezení pojmu avantgardy vyznačuje velkou polysémií a nejednotností v názorech a publikacích mnoha teoretiků na danou problematiku. Pojem avantgarda je odvozen z francouzského l'avantgarde = předvoj; též je označována jako *levicová literární avantgarda*, již je pojmenována etapa moderní tvorby převážně v první třetině dvacátého století. Mezi její charakteristické rysy patří revolučnost a organizovaná společenská odbojnost, která stojí proti nespravedlivému měšťáckému systému.²² Proti využití, přenesení a napasování výkladu tohoto pojmu z vojenského prostředí do umělecké oblasti se vyjadřoval Charles Baudelaire, na kterého později navazuje i V. Nezval. Ten ve svých aforismech (*Kapka inkoustu*) požaduje odstranění takovýchto vojenských přirovnání z umění.²³

Dle italského teoretika Maria de Micheliho lze pod označením avantgarda rozumět „výsledek roztržky s hodnotami 19. století“. Dle názoru de Micheliho probíhá tento odboj umělců ve dvou podobách: „*Buď jako dekadentní vykořenění (stesk po předrevolučním stavu, ponurá záliba ve smrti a náklonnost k mizející civilizaci), nebo dochází ke skutečné revoltě umělců (avantgardě)*“. Hranice avantgardy klade de Micheli před vypuknutí první světové války až do počátečních let dvacátého století – v tomto období objevuje dva výchozí proudy: kubismus a expresionismus.²⁴

Na druhé straně reaguje Vladimír Papoušek názorem, že označení avantgarda je spojován s leckterým dějinným pohybem, s leckakou metamorfózou v novodobých dějinách, kterými je následně objasňován. Papoušek dále vyjadřuje domněnku o

²¹ tamtéž

²² Vlašín, Š. a kol.: *Slovník literárních směrů a skupin*. Panorama, Praha 1983, s. 18

²³ CHvatík, K.: *Od avantgardy k druhé moderně*. Torst, Praha 2004, s. 120-121

²⁴ Micheli de M. In: Vlašín, Š. a kol.: *Slovník literárních směrů a skupin*. Panorama, Praha 1983, s. 18

spojitosti avantgardy výlučně a pouze s obdobím periody dvacátého století. Specifičnost avantgardy je pak dle V. Papouška ukotvena právě v jistých myšlenkových, emotivních a imaginativních poměrech v Evropě, zásadně však odmítá názor, že avantgarda je ve své podstatě jakékoliv nové umění, jež se dostává do kolize s tradicí. Papoušek se snaží „*podat vlastní imaginativní konstrukci obrazu pohybů a proměn odehrávající se v nějakém doteku s označením avantgarda.*“²⁵

Je více než jasné, že se Vladimír Papoušek ve své publikaci při vymezení samotného pojmu avantgarda neomezuje pouze na samotnou definici, ale zajímá se spíše o projevy avantgardy jako takové.²⁶ Vedle toho ozřejmuje jeho výtisk i vztah avantgardy a starého umění: „*Avantgarda nenahrazuje prostým způsobem staré umění novým uměním, ale pokouší se být permanentní proměnou, signující jisté eschatologické zoufalství, kdy všechny činnosti jako by směřovala k tomu, aby veškeré transmutace skutečnosti byly co nejrychleji vyzkoušeny a o to dříve se dospělo k ukončení dějinných nejistot člověka a dějin samotných.*“²⁷ Papouškovým záměrem je především snaha pochopit jisté výchozí body, jež by dopomohly sledovat různé projevy avantgardy z hlediska nejen jejich domácího promlouvání o novodobém umění, ale i jeho řeči.²⁸

V duchu propojení pojmu avantgarda s uměním, je toto označení vykládáno zcela metaforicky. Podle Květoslava Chvatíka dává však tento metaforický příznak určení „umělecké avantgardy“ možnost vyjasnění a rozkrytí zdánlivě shodných pojmů – moderního umění a avantgardního umění. Avantgarda je v tomto smyslu chápána Chvatíkem jako součást moderního umění a tím i výrazně užším okruhem, označujícím jeho jevy. Tyto jevy lze pak rozpoznat na základě dvou zásadních znaků – vyhraněné ideologie a charakteru hnutí. Problematika výkladu a koncepce umělecké avantgardy je vlastní celému tehdejšímu světu, zejména v literárním odvětví. Avantgarda se ve světě promítá do podoby různých avantgardních směrů (dada, surrealismus, italský a ruský futurismus, německý expresionismus, konstruktivismus). U nás jsou jimi český poetismus a surrealismus.²⁹

²⁵ Papoušek, V.: *Gravitace avantgard.* Akropolis, Praha 2007, s. 20

²⁶ tamtéž, s. 19-20

²⁷ Lyotard, J. F.: Postmoderno vysvětlováno dětem, in *O postmodernismu.*

In: Papoušek, V.: *Gravitace avantgard.* Akropolis, Praha 2007, s. 20

²⁸ Papoušek, V.: *Gravitace avantgard.* Akropolis, Praha 2007, s. 137

²⁹ Chvatík, K.: *Od avantgardy k druhé moderně.* Torst, Praha 2004, s. 121-122

Oproti Chvatíkovi řeší naopak J. Clair rozpor mezi modernitou a avantgardou. Podle Claira se zmíněné pojmy nejen nepřekrývají, ale nacházejí se ve vzájemném protilehlém postavení. Clair ve své knize uvádí, že avantgarda, ač z modernity vychází a pobuřuje ji, popírá ji a snaží se o její zničení. Hned na to dokazuje Clair nemodernost avantgardy tím, že staví do protikladu existenci jistého modelu avantgardy na straně jedné a citu pro zvláštní, jedinečné a prchavé, v němž moderní myšlení spočívá, na straně druhé.³⁰

Pro porozumění avantgardní literární tvorbě (též historické avantgardě)*, zejména v oblasti poezie je nezbytné vymezit vztah básníka a této epochy, na jejímž počátku se objevuje dílo „nového ducha a tvůrce v umění dvacátého století“ G. Apollinaira. Na konci pak nesčetné množství událostí, v nichž figurují činnosti velikánů světové i domácí sféry (emigrace A. Bretona, rozpuštění Surrealistické skupiny V. Nezvala, sebevražda Majakovského, Hitler, Stalin).³¹

Malý exkurz do této oblasti podniká i tehdejší kritik A. M. Píša, jenž uvádí, že pojímat básníka „*pouze jen jako ozvěnu toho, čím čerá se povrch doby znamená snižovat jej na pouhého vyjadřovatele jepicovitých hesel a snah a zároveň tím tak popřít půvab a sílu jedinečnosti, jež prýští ze svébytného vnitřního ustrojení tvůrce a v základních znacích i jemných odstínech odlišuje dílo básníků věnujícím své vypětí době, v níž žijí... Ti, kdož v básníku shledávají toliko ohlas doby, jejího sluhu bez vlastní aktivity a suverénnosti tvůrčí, ztrácejí se v době z upřímného zápalu, ze zaslepeného vznícení, které obětuje uměleckou hodnotu díla, přeceňujíce význam přítomné chvíle a neprodávajíc se k její základně.*“³²

Tvorba básníka je přirozeně ovlivněna psychologíí své doby, o níž vypráví. Básník se tak stává informátorem společenského stavu a životního stylu, který vládne společnosti. Podle A. M. Píši je skoro nemožné, aby se básník vymanil z objetí své doby a soustředil se pouze na uměleckou stránku svého díla. Stejně tak je každé umělecké dílo výjevem nejen tvárnosti doby a společnosti, ale i svého autora – „*každý básník je stejně děckem*

³⁰ Clair, J.: *Úvahy o stavu výtvarného umění, Odpovědnost umělce; Úvahy o stavu výtvarného umění – Kritika modernity, IV. Moderna a avantgarda.* Barrister & Principal, Brno 2006, s. 40

* označení historické avantgardy se vztahuje na dobu mezi dvěma válkami, vymezeného podle Chvatíka lety 1912-1938

³¹ Chvatík, K.: *Od avantgardy k druhé moderně.* Torst, Praha 2004, s. 123

³² Píša, M. A.: *Dvacátá léta.* Československý spisovatel, Praha 1969, s. 11-12

své doby jako jejím spolutvůrcem.“³³ Píša navíc označuje vztah mezi básníkem a dobou jako zápas ve „věčném střetání“ a u uměleckého díla si jako přední literární kritik dvacátých let nejvíce cenil pravdivosti, konkrétnosti a jeho přirozenosti.³⁴

Taktéž produkce umělecké avantgardy podléhá několika změnám. Celkově dochází v dílech avantgardy k proměně báze estetické funkce, jež nyní bazíruje na „novosti“, a to v kompozici, ve výběru a užití výrazových prostředků a materiálů, ve vypoodobnění světa a člověka, ve volbě témat a cesty k nim.³⁵ Nejvíce se meziválečná avantgarda orientovala na dva hlavní body – na středomořský jih, kde tvůrci avantgardní literatury nacházeli inspiraci v renesančních a antických kresbách pro svou tvorbu a na nové sovětské země na východě, kde hlavní představitelé avantgardy viděli převážně vzor „úspěšného revolučního uspořádání společnosti“ a kde nalézali prvky nového životního slohu – konstruktivismu. Konkrétní formy národních avantgard se ovšem velmi liší.³⁶

1.2.1 Levicově orientovaná literatura

V rámci již zmíněné fáze meziválečné levicové avantgardy se dvacátá léta vyznačovala zejména promyšlením a vytvářením teorie literatury proletářské. Proletářská literatura se charakterizuje především kolektivním usilováním o socialisticky angažovanou literaturu, kterou v oblasti poezie vymezovaly následující společné ideje: *„svět autoři vidí a hodnotí z hlediska revoluce, která smete kapitalismus a nastolí spravedlivou a šťastnou komunistickou společnost. Spisovatelé mají revoluci buď připravovat burcujícím slovem, nebo ukazovat cestu budoucímu lidství, které z revoluce vzejde.*“³⁷ Tito a další autoři patřili do skupiny příslušníků mladé básnické generace hájící socialismus, do brněnské Literární skupiny. Tu posléze opouštějí básník J. Wolker a teoretik A. M. Píša, aby následně vstoupili do nově vzniklého komunisticky orientovaného Devětsilu, založeného 5. října 1920. Devětsil se tak stává základnou pro hnutí proletářské literatury a věnuje se převážně pořádání různých populárních akcí (přednášky, divadelní představení...) ³⁸

³³ Píša, M. A.: *Dvacátá léta*. Československý spisovatel, Praha 1969, s. 12

³⁴ tamtéž, s. 11-15

³⁵ Chvatík, K.: *Od avantgardy k druhé moderně*. Torst, Praha 2004, s. 129

³⁶ Vlašín, Š. a kol.: *Avantgarda známá a neznámá. Svazek 2*, Svoboda, Praha 1972, s. 21

³⁷ Lehár, J. a kol.: *Česká literatura od počátků k dnešku*. Lidové noviny, Praha 1998, s. 571

³⁸ Mukařovský, J. a kol.: *Dějiny české literatury IV.*, Victoria Publishing, Praha 1995, s. 193

Díky odlišnému charakteru sdružených autorů vznikaly uvnitř Devětsilu ideové i umělecké rozluky. Napětí nakonec vyústilo v proměnu celkového vnitřního rázu tohoto seskupení v levicově avantgardní složku, která se hlásí k evropským avantgardám.³⁹

Dva roky po publikování stati spatřuje světlo světa i manifest Poetismu (1924). Poetismus byl považován za neobvyklou variantu československé avantgardy, přímo související s existencí Devětsilu. Spojovníkem těchto dvou proudů byl duchovní vůdce české avantgardy Karel Teige a jeho teoretický program, jenž byl platný pro oba směry. Snem tohoto „guru“ bylo docílit tak zvaného avantgardního *Gesamtkunstwerku* (průniku novátorských podnětů do všech oborů umění a života). K dalším přednostním protagonistům poetismu se řadí literáti: J. Seifert, F. Halas, K. Biebl, J. Wolker (dočasně), J. Weil, K. Teige, F. C. Weiskopf a další významní umělci (výtvarníci a divadelníci).⁴⁰

Vítězslav Nezval se těšil v rámci avantgardy zcela ojedinělého postavení. Jako stále věrný stoupenec komunistického umění prošel patrně veškerými jeho zákoutími a jakožto velký básník stojící u zrodu poetismu, definoval jeho vznik těmito slovy: „*Na jaře 1923, toho nezapomenutelného roku, se vzpomínkou na nějž budu umíratí – jednoho večera, jehož všechna slova mi utkvěla v paměti, procházel jsem se s Teigem po Praze, a pociťující atmosféru štěstí, jehož svědky byly jarní vůně, hvězdy, růžence světél v ulicích, zvracející opilci, žebravé stařenky a líčidla starých nevěstek, opírajících se o nároží, našli jsme východisko z disharmonie světových názorů, jež byly mumifikované, jedovaté a trudné – a objevili jsme poetismus.*“⁴¹

Klíčová otázka polarity angažované revoluce a nezávislé tvůrčí činnosti se dotýkala i zastánců poetismu. Poetisté řeší tuto záležitost poněkud „šalamounsky“, podporu revoluce demonstrují již vyjádřením opravdového emocionálního prožitku umělce. V české avantgardě se postupně mezi angažovanou sociální produkcí a teigovským poetismem sublimuje pnutí, jež se promítá i do nadcházejícího směru – surrealismu.⁴²

³⁹ Mukařovský, J. a kol.: *Dějiny české literatury IV*. Victoria Publishing, Praha 1995, s. 183

⁴⁰ Křen, J.: *Dvě století střední Evropy*. Argo, Praha 2005, s. 464

⁴¹ Nezval, V. (1927) In: Lehár, J. a kol.: *Česká literatura od počátků k dnešku*. Lidové noviny, Praha 1998, s. 575

⁴² Křen, J.: *Dvě století střední Evropy*. Argo, Praha 2005, s. 464

V porovnání české (poetismus) a ruské (LEF) poválečné avantgardy se podle Z. Mathausera vydělují jasné protikladné dvojice: spontánnost – účelovost, hravost – budovatelství, instinkty – rozum, harmonie – disharmonie, uvolněnost – záměrnost. Mathauser dále označuje ruskou avantgardu za „*mnohem asketičtější a přísnější*“⁴³ narozdíl od jejího českého protějšku. Další kontrast nachází Z. Mathauser také v básnictví. Oproti českému Devětsilu, kde se básníci inspirovali poetistickou složkou, se v sovětské poezii „levého umění“ objevuje právě konstruktivismus (podle Teigovy formulace „*metodika práce, platná pro všechny obory tvorby, jež je v naprosté shodě s myšlenkovými způsoby marxismu a postuláty leninismu*“⁴⁴).

Co se týká otázky člověka a stroje, objevuje se jak na straně české, tak na straně ruské. Propojení ruské poezie s průmyslem využívá spojení prvků strojové techniky s prvky techniky umělecké i s ideologickými fakty. Tím se liší od českého poetismu, v němž se směřuje převážně k fantazii a smyslům člověka. Mathauser pokračuje ve svém srovnávání české a ruské avantgardy z různosti nazírání na koncepci světa a koncepci člověka, jež dále ve své publikaci podrobněji rozvádí. Obecně pak Mathauser vyjadřuje vztah mezi českou a sovětskou poezií následujícími slovy V. Effenbergera.⁴⁵ „*Poetismus není „hravou svobodou“, nýbrž „hrou o svobodu“, zatímco ruská poezie je spíše rozpjata mezi pólem „hry o absolutno“ a „hry o pravdu“ v širokém ruském pojetí.*“⁴⁶

Na přelomu dvacátých a třicátých let avantgardní generace pomalu dozrává a v literárním vývoji dochází k evidentním metamorfózám. V rámci obměny atmosféry doby vstupují do literatury noví autoři. Vytrácejí se i počáteční nadšené představy o budoucím světě a do popředí se dostávají problematičtější stránky života, spojené s hospodářskou krizí. Současně vznikají ostré spory uvnitř avantgardy, které jsou vyvolány faktem, že „*moderní umělecká tvorba se dostává do rozporu s revolučním, komunistickým politickým hnutím.*“⁴⁷ Tyto rozpory dále prohlubuje bolševizace československé komunistické strany, která zasahuje právě i literární dění. Dle prohlášení Josefa Hory se od této doby „*politika a literatura rozcházejí.*“⁴⁸

⁴³ Mathauser, Z.: *Nepopulární studie*. Svoboda, Praha 1969, s. 75

⁴⁴ Teige, K. In: Vlašín, Š. a kol.: *Avantgarda známá a neznámá. Svazek 2*, Svoboda, Praha 1972, s. 21

⁴⁵ tamtéž, s. 74-90

⁴⁶ Effenberger, V. In: Mathauser, Z.: *Nepopulární studie*. Svoboda, Praha 1969, s. 90

⁴⁷ Lehár, J. a kol.: *Česká literatura od počátků k dnešku*. Lidové noviny, Praha 1998, s. 585

⁴⁸ tamtéž, s. 585-586

Avantgardní umělci obohatili svou tvorbou, novátorstvím a užitím opomíjených prostředků tehdejší kulturní a umělecký život. Další vývoj avantgardy je velmi nejistý z důvodu blížící se druhé světové války, po níž je zmíněná krize v avantgardě ještě markantnější. Celkově se pak avantgarda nachází v „rozpacích“ a je pro ni problematické reagovat na vzniklou svobodu. Po nástupu socialismu jsou avantgarda a celé moderní umění vystřídány socialistickým realismem.⁴⁹

⁴⁹ Chvatík, K.: *Od avantgardy k druhé moderně*. Torst, Praha 2004, s. 129-130

2. PERIODIKUM AVANTGARDA (1925 – 1931)

2.1 Analýza periodika

Periodikum *Avantgarda*, časopis studentů a dělníků, vychází poprvé v roce 1925, a jak už sám název napovídá, jednalo se o časopis zaměřený zcela komunisticky. Podle V. Forsta je list „kritickým a teoretickým časopisem mladých komunistických intelektuálů, věnovaný zejména otázkám soudobé politiky a umění.“⁵⁰ Mimořádné postavení v něm mělo studentstvo, jemuž byla poskytována neobyčejná pozornost. Ráz a tvářnost periodika byla zajišťována redakční radou, která časopis řídila. V oné radě se objevují zástupci komunisticky laděné literatury, jmenovitě: V. Clementis, J. Fučík, Kalina, M. Matoušek, J. Mach, I. Sekanina, J. Šverma, J. Weil, F. C. Weiskopf, Z. Ančík a jiní.

Hlavním impulsem pro založení časopisu *Avantgarda* bylo prozatímní rozpuštění Kosturfy (Komunistická studentská frakce). Iniciátory jeho vzniku byli I. Sekanina, M. Matoušek a V. Clementis. *Avantgarda* se tak stala „neoficiálním orgánem komunistické strany pro studentstvo“⁵¹. Jedním z cílů periodika bylo získávat studenty pro program revoluční dělnické třídy. Ta byla považována za jedinou nositelku pokroku.

Časopis *Avantgarda* vycházel v meziválečném období, a to po dobu šesti let, od roku 1925 do roku 1931, zprvu jako měsíčník, postupem času na této pravidelnosti ubývalo. Poslední ročník vychází na přelomu roku 1930/1931 jako *List revolučních studentů* (roč. 1 nového číslování). Během daného rozmezí vyšlo celkem sedm ročníků a každý ročník se skládal z odlišného počtu čísel. Nejrozsáhlejšími ročníky byly 1., 2. a 4., naopak nejkratšími 6. a 7. V rozmezí let 1925-1927 vychází s výjimkou prázdnin ročníky 1 až 3. Úvodní ročník *Avantgardy* se skládá z devíti čísel (1925-1927), v roce 1927 vychází se svými deseti čísly ročník druhý, ten se rozprostírá na 136 stránkách. Stejně tak vychází v roce 1927 i ročník třetí, který se zužuje na čtyři čísla zobrazená na 63 stránkách. Tento ročník však zůstal nedokončen.

Mezi lety 1927-1930 se pak nepravidelně (od října do června) objevují ročníky 4 až 6. Čtvrtý ročník (1927-28) disponuje deseti čísly, celkově na 123 stránkách. V pátém ročníku (od října 1928) se naproti tomu rozkládá na 60 stránkách čísel pět. Šestý ročník

⁵⁰ Forst, V. a kol.: *Lexikon české literatury*. Academia, Praha 1985, s. 97

⁵¹ tamtéž

vychází v říjnu roku 1929 a obsahuje čtyři čísla, z čehož každé má svůj počet stránek (stejně je tomu i v prvním ročníku). Sedmý a zároveň poslední ročník zastihneme na přelomu roku 1930/1931. Jeho jediné číslo zůstalo nedokončené. Důležitou součástí periodika a jeho jednotlivých ročníků jsou rovněž přílohy. Ty nalezneme například v 5. ročníku pod názvem *Die Avantgarde* anebo jako součást 6. ročníku *Die deutsche Avantgarde*.

2.1.1 Struktura Avantgardy

Periodikum *Avantgarda* má pevně danou strukturu. Tato je předznamenána v obsahu časopisu⁵². Obsah periodika následuje za úvodní stránkou a je rozdělen na několik oblastí /rubrik – zde je rozepsáno, čím se ten který ročník bude zabývat. Rubrikám je následně věnována bližší pozornost v rozpracovaných článcích. Jednotlivá čísla v rámci ročníku nedisponují vlastním obsahem. Obsah ročníků se dělí na jednotlivé oddíly. Tyto jsou nadepsány odlišným písmem a tučně zvýrazněny. Pod nimi jsou rozepsána jména příspěvovatelů, názvy jejich příspěvků a k nim pak příslušné číslo časopisu, v němž se příspěvky nacházejí. Nakonec je uveřejněno číslo stránky.

Výstavba listu je vesměs koncipována obdobným způsobem. Samotný časopis se rozkládal na formátu A4, jeho součástí byla také titulní obálka⁵³. Jednotlivé číslo nakladatelského listu bylo možné zakoupit za 1 Kč, předplatné na celý rok činilo 11 Kč. Byla zde i možnost pořídit si tento list v cizině za 50 centů. Zmíněné předplatné bylo v průběhu vydávání časopisu tématem, na které se často upozorňovalo.

Názvy oddílů, které dávají tušit koncept celého ročníku nesou označení: básně, články, literatura a umění, studentika, poznámky, epigramy, vyobrazení... a různí se podle ročníků. Většinou jsou však jen nepatrně obměněny (verše, referáty a poznámky). Čtenáři, zvyklí odebírat časopis *Avantgarda*, se tak mohli vždy spolehnout na identickou výstavbu. Vzhledem k celkové struktuře obsahu se však nelze orientovat podle čísel stránek, ani podle čísel časopisu. Obsah je dělen výlučně na oddíly, jež jsou řazeny podle jejich charakteru. Orientace se pak může jevit jako nepřehledná a zmatečná. Po obsahu přicházejí na řadu samotné příspěvky.

⁵² viz příloha č. 2

⁵³ viz příloha č. 1

2.1.2 Hlavní přispěvatelé periodika

Okruh a počet přispěvatelů v analyzovaném časopise *Avantgarda* je velmi rozmanitý. Mezi stálé autory nakladatelského listu podílející se na utváření periodika po většinu jeho existence se řadí: J. Fučík, K. Biebl, J. Hora, F. C. Weiskopf, J. Šverma, Z. Kalandra, Fr. Kovárna, J. Weil, A. C. Nor. K výtvarné stránce periodika výrazně přispívali F. Masereel, Fr. Bidlo a J. Michal. Další autory, kteří ve zmíněném nakladatelském listu publikovali, lze rozdělit podle ročníků periodika. V prvním ročníku můžeme jmenovat například O. Kahnela, J. Hrdinu, E. Johna, A. Lorenze, J. Macha, Z. Nejedlého, P. Reimanna, J. Srnce, J. Svobodu a další.

Druhý ročník vytvářeli mimo jiné i příspěvky J. Seiferta, V. Čapka, J. Kozáka, J. Poničana, A. Pollaka, J. Sedláčkové, F. Trägera, J. Frejky, K. Vaňka, R. J. Bechera... V třetím ročníku se objevují články od J. Reicha, E. Klingera, E. Rádla, J. Dědiny, J. Čermáka, K. Slavíka, L. Šulce, A. J. Černého a jiných. Čtvrtý ročník formují kupříkladu K. Strass, R. Braisne, L. Novomenský, N. Bucharin, E. Fröhlich, L. Linhart, M. Matoušek, A. P. Pintkevič, V. J. Průša, i G. Reiner. Pátý ročník sdružuje autory jako L. Kozáka, O. Kahnela, O. Nikolaje, Fr. Halase, Konrada, J. Ďuriše, K. Morstadta, J. Reinera, A. Filipa.

V šestém a sedmém ročníku autorů v souvislosti s vývojem periodika zdatelně ubývá. Jsou jimi mimo jiné J. Doppler, K. Konrad, K. Marko, D. Saslavski, F. Donát, Novizkij.

2.2 Pohled na literární tvorbu Avantgardy

Po výše uvedeném exkurzu do problematiky avantgardy, možných interpretací literárních snah a experimentů na rozporuplném pozadí historických událostí, jakož i formování „novosti“ literárního světa, by se dalo očekávat, že se periodikum zvané *Avantgarda* bude po logické úvaze ubírat obdobným směrem a bude tím tak plnit úlohu jakéhosi průvodce v těchto doposud ne příliš probádaných literárních vodách. Tím by se stal časopis cenným pramenem nejen pro okruh soudobých čtenářů, ale i pro budoucí generace, kterým by umožňoval lepší orientaci v rozbouřených vlnách literární produkce na počátku 20. let 20. století.

Literární spektrum analyzovaného listu je však omezeno svým kategorickým zaměřením na dva základní tematické okruhy, jež jsou zakomponovány už v samotném podnázvu periodika. Jsou jimi dělnictvo a studentstvo. Tyto determinují celkový kolorit literárních příspěvků. Pestrost článků je pak blíže vymezována politickým laděním *Avantgardy*, prolínajícím se celým periodikem. Typické pro literární záběr periodika jsou zvláště iterace a návaznost příspěvků. Každé číslo časopisu je koncipováno obdobným způsobem. Čtenář je tak navyklý na totožné schéma, dle něhož se může v periodiku celkem dobře orientovat. Na druhou stranu může tato jednotvárnost uvádět jedince v úpadek, co se jeho literární náročnosti i očekávání týče. Redaktoři periodika si systematickým vedením vychovávají takového čtenáře, jenž ztrácí na ostražitosti z hlediska jedinečnosti a zajímavosti literárních úryvků a sklouzává tím k průměrnosti až podprůměrnosti. Tento postup ústí k uniformizaci a ke spokojenosti s nízkou úrovní literatury.

Literatura je zásadní veličinou studovaného periodika. *Avantgarda* prezentuje první články o kritice českého poetismu. Mezi ony úryvky se čítají články J. Fučíka, F. C. Weiskopfa, J. Hory a dalších. Z hlediska literárních žánrů se v časopise dařilo jak poezii, tak i próze. Nejvíce pozornosti se dostávalo původní vybrané poezii Nezvalově, Horově, Bieblově, překladům Majakovského, v originále pak i poezii J. Bechera, rovněž i O. Kahnela. Přední místo si vydobyla taktéž publicistika. Zvláštní úloze listu se těšily zejména poznámky – zde *Avantgarda* systematicky sledovala literaturu a prosazovala i marxistické stanovisko.⁵⁴

⁵⁴ Forst, V. a kol.: *Lexikon české literatury*. Academia, Praha 1985, s. 97

Zájmy periodika se mimo politické dění soustředí rovněž na mladé komunisticky smýšlející studenty a dělníky a na jejich situaci. List ovšem nápadně přesahoval svůj primární studentsko-dělnický charakter. Koncentroval se převážně na hospodářské, politické a kulturní dění u nás i na jiných kontinentech. Prováděl jejich analýzy, informoval o nich a srovnával je s poměry v SSSR. Samotné SSSR se stalo evidentním jádrem, inspirací a ideální předlohou pro *Avantgardu* a její literaturu.

Časopis pojednával v těchto letech nejen o literatuře, ale i o kulturních a uměleckých událostech. Zpravoval tak o důležitých místech a termínech konání výstav, filmů, divadelních představeních, kulturních akcí apod. Poskytoval i recenze různého typu. Tomuto druhu příspěvků se nakladatelský list věnuje velmi okrajově v porovnání s hlavními částmi časopisu. Čtenáře však mohou upoutat i posudky o umění a hodnocení literatur bouřlivé literární etapy. Pozornost nakladatelského listu je možná i trochu nečekaně upírána na oblast československého a ruského filmu (viz filmová Amerika a SSSR ve 2. ročníku, č. 8).

Nepostradatelnými se taktéž jeví články o výtvarném umění, z nichž jsou nejnápadnějšími právě karikatury. Bedlivý čtenář může narazit i na strohé a torzovité úryvky ohledně současně působících periodik, byť jen v nominální podobě. Jejich orientace je protipólem *Avantgardy*. Časopis prezentoval i nepřeborné množství polemik sondujících a probádávajících kouty rozličných odvětví. Tyto se samozřejmě týkaly oblasti umění, převážně však buržoazního demokratického světa i liberalismu, jejichž projevy list doslova pranýřoval. Za to si častokrát vysloužil cenzuru. Případy cenzurních zásahů máme možnost sledovat především v 5. ročníku 1. a 2. čísla pod označením „KONFISKOVÁNO!“

Literární příspěvky v *Avantgardě* jsou psány jak v českém a slovenském, tak i v cizím jazyce (nejvíce v němčině, méně pak v ruštině, výjimečně i v maďarštině a francouzštině). Kupříkladu v prvním čísle 1. ročníku byl úvodník představen česky i německy. Dále můžeme ve čtvrtém ročníku na titulní straně vedle česky psaného podtitulu postřehnout i podtitul v německém a maďarském jazyce. Některé ročníky obsahují i několik stran psané čistě německy – zvláště pak poslední ročníky jako roč. 5 (č. 3, 4-5), roč. 6 a 1 roč. nového číslování. Právě tyto elementy jazykového

internacionalismu fungovaly jako výraz ideové linie *Avantgardy*.⁵⁵ S ohledem na velké množství nashromážděného materiálu, které toto periodikum skýtá, obrátím svou pozornost v kapitole *Vybrané ukázky literárních příspěvků* zvláště na ukázky vymykající se zabředlé rutině literární scény periodika. Záměrně se nebudu zabývat komunistickou propagandou, budu se věnovat spíše těm příspěvkům, které se zdají být poutavé, ať už v pozitivním či negativním slova smyslu.

⁵⁵ tamtéž

2.3 Výtvarná stránka periodika

2.3.1 Karikatura Avantgardy

Umělecká tvorba dvacátých let dvacátého století byla výrazně ovlivněna metamorfózou doby a její mnohotvárností. Výtvarné umění odráželo nejen avantgardní impulsy a myšlenky tehdejších filosofů, ale i socialistické ideály. K. Marx ve své době prorokoval, že: „*V komunistickém společenském zřízení již nebude jedinec omezen jedním daným uměním [...], již nebudou malíři, ale nanejvýš lidé, kteří se budou mimo jiné zabývat malbou.*“⁵⁶ Ona předpověď došla později svého naplnění, propojení avantgardního hnutí se socialistickým realismem bylo očividné. Společný měly tyto veličiny nejen současný vývoj, nýbrž i teologické zaměření. A tak se ve výtvarném umění začínají objevovat megalomanské portréty tehdejších socialistických představitelů, které vychvalují jejich velikost. Vedle nich vznikají i karikatury, které reagují na současné události a jsou převážně politického charakteru.⁵⁷

Karikatura se v těchto dobách těšila nebývalé oblibě. Do centra zájmu umělců ji posunula právě avantgarda a její meziválečná ideologie. Karikatura se na cestě svého vývoje vlivem prostupů různých směrů a skupin obohatila o různé tvůrčí i technické postupy. Inspiraci pro svou tvorbu nacházeli karikaturisté zejména v zahraničních vzorech. Kvalitní karikatury byly pak k nalezení i v avantgardních časopisech. Často se stávalo, že i hodnotní autoři přizpůsobovali své karikatury neuměleckým potřebám zadavatele. Tak můžeme u tehdejších známých tvůrců najít nejen politicky a sociálně kriticky laděné karikatury, ale i karikatury věnované buržoazním tématům. Prvním periodikem, jež vydávalo převážně politické karikatury, byly *Lidové noviny*, v nichž se objevuje Ferda Mravenec (Sekora), Liška Bystrouška (Těsnohlídek) i Čapkovy cestopisy. Po nich pak *Lidové listy*, *Národní listy*, časopisy humoristického charakteru (*Šleh*) i satiricky laděné časopisy (*Simplicus*) a jiné. Mezi nejznámější a hlavní tvůrce

⁵⁶ Ibid., s. 397. In: Clair, J.: *Úvahy o stavu výtvarného umění, Odpovědnost umělce; Úvahy o stavu výtvarného umění – Kritika modernity, II. Chronos a Memosyné*. Barrister & Principal, Brno 2006, s. 27

⁵⁷ Clair, J.: *Úvahy o stavu výtvarného umění, Odpovědnost umělce; Úvahy o stavu výtvarného umění – Kritika modernity, IV. Avantgarda a socialistický realismus*. Barrister & Principal, Brno 2006, s. 43

karikatury v různých nakladatelských listech patřili A. Hoffmeister, J. Šíma, Z. Kratochvíl a V. H. Brunner.⁵⁸

Tito a další utvářeli podobiznu karikatury tehdejší meziválečné doby. Nelze však opomenout, že v meziválečném období se česká karikatura teprve hledá a utváří. Autoři publikace *V okovech smíchu* charakterizují karikaturu onoho období jako „*oblast plnou experimentování, začátků a dokonce střetů tradice s avantgardou. To platí jak pro výběr témat, tak pro formální zpracování i charakter spolupráce s redakcí jednotlivých periodik s autory kreseb.*“⁵⁹

2.3.1 a) František Bidlo

V periodiku *Avantgarda* se karikatury objevují spíše sporadicky. V prvním ročníku nalezneme pod názvem *Bulharsko*⁶⁰ karikaturu Františka Bidla, jež ironicky ztvárňuje politickou situaci v Bulharsku a také způsob, jakým je zde zajišťován „klid“. Daná karikatura je navíc doplněna komentářem a souvisejícím článkem o překotném pohlcování států světovým kapitálem. Fr. Bidlo je v periodiku *Avantgarda* označován „známým odborářem“, který ve své karikatuře zachycuje kapitalistickou a proletářskou frontu, kde není žádné střední cesty. V daném úryvku se skrývá poselství pro čtenáře, které vyzývá k sešikování se k boji proti kapitalismu, v čemž autor vidí dosažení úspěchu.⁶¹

Osoba Fr. Bidla je v meziválečném období pokládána za prvního českého politického kreslíře světového formátu a zároveň za obdivuhodně pohotového karikaturistu, jehož význam přerůstá hranice a jehož pravé místo je na frontě třídního boje.⁶² Kromě *Avantgardy*, přispíval Bidlo také do *Rudého práva*, *Tvorby*, *Trnu*, *Literárních novin* a podobně. Fr. Halas se ve své knize *Obrazy* vyjadřuje o Bidlově tvorbě více než pozitivně a samotného umělce označuje za prvního karikaturistu, jenž se „*dobírá k podstatě a zákonům politické kresby.*“⁶³

⁵⁸ Adamová, V.: Karikatura mezi válkami – od tradice k expresionismu a zpět. In: Chrobák, O.; Winter, T.: *V okovech smíchu: Karikatura a české umění 1900 – 1950*. Galerie hlavního města Prahy, Praha 2006, s. 105-108

⁵⁹ tamtéž, s. 105

⁶⁰ Viz příloha č. 3

⁶¹ Fimmen, E.: *Poznámky; Spojené státy evropské (čl. 5)*. *Avantgarda* 1925, č. 5, s. 20

⁶² Halas, F.: *Obrazy; Karikatura*. Československý spisovatel, Praha 1968, s. 159

⁶³ tamtéž, s. 151

Dle Halasova názoru jsou Bidlovy kresby velice trefné a pádné, zpracované nejprostším způsobem bez jakékoliv známky sentimentality. Bidlo se snaží svou tvorbou zachytit politickou aktuálnost, akcentovat politický útok a zároveň projevit podporu dělníkovi v jeho třídním boji. Jeho kresby už nejsou pouhou humornou zábavou, ale vyznačují se světovým charakterem. Všude proniká jejich škleb, současně si však stále zachovávají svůj výsměch, protože jsou odrazem doby tlumočící její požadavky a cíle. Současně jsou Bidlovy kresby nositelky osobitého vtupu, jež je srovnáván s Haškovým humorem a je bezpečně rozeznatelný a charakteristický pro jeho tvorbu.⁶⁴

„Bidlo nechce dělat žádné umění ani zásobovat byty a galerie ... jeho tvorba je boj ... Bidlo se chce rvát a chce se smát.“⁶⁵

V politické karikatuře je nucen Bidlo své kresby určitým způsobem „oklestit“. Bidlo si je velmi dobře vědom toho, že politické události jsou pro svět velmi určující, a proto reaguje na množství rychle se kupících událostí zjednodušením svých maleb a to takovým způsobem, aby jeho kresby stačili rychlé změny reflektovat a odpovídat na ně. *„Bidlo nemá čas piplati se, trhá ráz na ráz. Je drzý i hrubý, kašle na opičáckou zjemnělost, jde do všeho s veselostí, neboť si je vědom, že proklítí potisící buržou může konec znudit, ale zesměšnit jej a vysmát se mu je vražednější... Nedívá se na bídu a zoufalství davu přes slzy a se soucitem, to přenechává s klidem špatným básníkům a literátům. Věří, ať se děje co děje, že tento svět nakonec bude patřit těm, kdož jsou jeho dělníky...“⁶⁶*

František Bidlo si ve své tvorbě zcela záměrně nevšímá erotiky. V centru jeho pozornosti stojí převážně sociální demokracie, kterou si karikaturista bere na paškál kvůli její zbabělosti a úpadku. Bidlovu dravému a hravému komentáři neujde ani kultura a později se věnuje karikatuře fašismu, jež se mu stává nakonec osudnou. Na první pohled je s Bidlových kreseb patrné to, že k jejich ztvárnění nežívá barevných odstínů, k vyjádření tvorby mu stačí černobílá forma. Bidlovy výtvarné práce byly také hojně vystavovány, ale často se setkávaly s diktovanou objednávkou. U výtvarné tvorby Fr. Bidla je mimo jiné oceňována i kritika, která prostupuje většinu jeho kreseb a zároveň vytváří její hlavní funkci. Bidlova produkce byla do jisté míry rovněž

⁶⁴ tamtéž, s. 151-159

⁶⁵ tamtéž, s. 151

⁶⁶ tamtéž, s. 157-158

omezována tím, že mu nebylo umožněno tvořit svobodně a podle svého, aniž by se musel stále ohlížet na výdělek.⁶⁷

2.3.1 b) Frans Masereel

V úvodním ročníku najdeme rovněž výtvarné práce známého světového umělce Franse Masereela, jehož tvorba vychází z belgického umění a tradic, zároveň však reflektuje i dobové události západní Evropy. Inspirací mu byla zejména umělecká Paříž na počátku dvacátého století. Jeho styl se vymyká tehdejšímu zvyklostem. „*Masereel byl přímo posedlý touhou kreslit živé a rušné scény na ulicích ... ve všech situacích a okamžicích života, v přirozenosti pohybu.*“⁶⁸ Inspirován Marxem a Kropotkinem (socialistická a anarchistická literatura) tíhne ve svém výtvarném projevu zvláště k prostému lidu a vyjevuje jejich život a tíživou sociální situaci. V pozdějších letech je ovlivňován spoluprací s R. Rollandem, jehož komentáře výtvarně doprovázel a navazuje také styky s významnými levicovými osobnostmi, což výrazně upevňuje jeho orientaci k tvorbě v levicovém duchu. Později se orientuje na tvorbu É. Verhaerena a s ním spojený belgický expresionismus, s jehož představiteli a pojetím „*vzdát hold inspirujícím silám přírody a svobodě člověka, zbaveného neupřímnosti měšťácké morálky*“⁶⁹ se Masereel výrazně shoduje.⁷⁰

Ve čtvrtém čísle prvního ročníku se setkáváme s vyobrazením pod názvem *Fanfára*⁷¹, jež je doplněním stejnojmenné socialisticky laděné básně od A. P. Aasena. Masereelova malba koresponduje s obsahem básně norského básníka. Dominantou výjevu je prostý vzpřimující se člověk (pravděpodobně dělník proletářského typu), jenž se vztyčuje nad změtí strojů, paneláků a kouřících továrenských komínů. Tyto jsou vystaveny na lidských kostech, zřejmě dělníků, jež je stavěli a řízeny směšnými a kapitalismem zkaženými pány v oblecích. Zde se nabízí možná interpretace dvojice stojící v pozadí, která může představovat továrníka s prostitutkou. Dělník se dere na výsluní a vztahuje ruce i hlavu k velikému slunci. Dává tak najevo svou existenci a také to, že se již nebude hrbít pod „panskými biči“. Tato malba předznamenává „krvavý prapor vzpoury“ a vzdor, k němuž autor básně vyzývá. Zároveň slibuje i vítězství v podobě „poselství

⁶⁷ tamtéž, s. 156-168

⁶⁸ Krajný, M.: *Současné světové umění, Frans Masereel*. Odeon, Praha 1982, s. 8

⁶⁹ tamtéž, s. 19

⁷⁰ tamtéž, s. 5-20

⁷¹ Viz příloha č. 4

jiného jara“.⁷² Toto vyobrazení lze interpretovat jako kritický aktuální postřeh, jímž autor karikuje poválečnou buržoazní společnost. Výjev strojů v podání Measereela působí komicky a obłudně, a zesměšňovány jsou právě postavy vyšší společnosti, zejména pak továrníci žijící v tomto prostředí.

„Úzké styky s představiteli literárních kruhů umožnily Masereelovi, aby se jeho talent uplatňoval i v oblasti knižní ilustrace, která mu byla velmi blízká svým vyprávěčským charakterem a svými možnostmi rozvíjet výtvarnými prostředky dějovou osnovu. Masereelovo fabulační nadání bylo tak silné, že se i mimo svou ilustrační tvorbu nejraději vyjadřoval v rozměrných cyklech a tzv. obrazových románech, v nichž se epický děj rozvíjel v posloupnosti grafických listů.“⁷³

Dle M. Krajného „byl F. Masereel umělcem, který vždy citlivě vnímal každou nespravedlnost a násilí páchané na člověku utlačovaném a bezbranném, a proto s novou energií reagoval i na sociální kvas a revoluční proměny poválečné Evropy.“⁷⁴ Také z tohoto důvodu se v časopise *Avantgarda* setkáváme s jedním z Masereelových obrazů z cyklu jeho dřevorytů pod názvem *25 obrazů o utrpení člověka z roku 1918*, vyjevující prostého dělníka stojícího opřeného o zeď. Zajímavé je, že pokud si povšimneme stínu zachyceného dělníka, zjistíme, že se neshoduje se svým živým protějškem. Pod stínem se narozdíl od mladého a statného dělníka plného síly, skrývá shrbená tmavá postava, která připomíná podobiznu žebráka a která by mohla předznamenávat osud prostého člověka v podobě utrpení. Před dělníkem se na spodním okraji malby objevuje torzo lidských nohou s botami, které dávají tušit hrůzný úkaz bezvládně ležícího (snad i mrtvého) člověka.⁷⁵

Krajného publikace vykládá tento cyklus jako „obrazový román připomínající svou formou středověké lidové tisky a dřevorytové letáky podněcovatelů německé selské války.“⁷⁶ Masereel jím hledal způsob, jak se nejvíce přiblížit dynamice každodenního života a tak „obraz za obrazem sleduje Masereel život mladého proletáře a vede ho k přesvědčení, že je nutné za sociální spravedlnost bojovat.“⁷⁷ Sám autor projevuje

⁷² Aasen, A. P.: Fanfára. In: *Avantgarda* 1925, č. 4, s. 7

⁷³ tamtéž, s. 19

⁷⁴ tamtéž, s. 20

⁷⁵ Viz příloha č. 5

⁷⁶ Krajný, M.: *Současné světové umění, Frans Masereel*. Odeon, Praha 1982, s. 20

⁷⁷ tamtéž, s. 21

cyklem obrazů nespokojenost s dosavadním světem, staví se jimi proti maloměšťákům a touží po nápravě světa. Obrazy směřují až k naprosté heroizaci dělníka proletáře, jenž reprezentuje snahu třídy bojovat za lepší sestavení společnosti. Masereelovy obrazové romány se ve své době těšily velké popularitě a vydávaly se ve značných nákladech, zvláště pak výjev *Utrpení člověka*, který byl pokládán za tzv. „bibli proletariátu“.⁷⁸

„Pro Masereelovy začátky je charakteristické, že se v nich setkávají dva rozdílné názory – vytváření tvaru kresbou a formování tvaru vzájemným poměrem černých a bílých ploch... Jednoduchý protiklad černé a bílé plochy je tu rozměňován použitím polotónů vznikajících šrafováním a měkčí kresbou.“⁷⁹

Masereelova produkce se však neomezuje na pouhé černobílé malby. Existuje celá řada akvarelů s různorodými tématy. Masereel byl velmi mnohostranným umělcem, který ve svých výtvarných dílech realizoval mimo sociálních myšlenek i témata války a lidského utrpení, hledání smyslu života, téma lásky a erotiky i téma touhy po svobodě. Jeho další poválečné (první světová válka) obrazové romány jsou romanticky laděné a nesou autobiografické rysy. Patří sem například rozsáhlý obrazový román *Moje kniha hodinek*, jímž se snaží vytvořit jakýsi optimistický protiklad ke světu utrpení.* Tyto poetické obrazy ústí v symbolický význam hrající v jeho pozdější tvorbě podstatnou roli (*Slunce; Myšlenka, její zrod, život a smrt*). Konflikt mezi pokrokem a zpátečnictvím rozpracoval Masereel ve svém obrazovém románě *Myšlenka*, v němž jsou to právě měšťáci, kteří pokrokové socialistické ideje ničí a brání tak novému rozvoji. Grafické listy pod názvem *Kouř* se zase zabývají lidským soužením, které je způsobováno kapitalismem. Mezi jeho největší románové cykly patří cyklus s názvem *Příběh beze slov*, v němž umělec na šedesáti dřevorytech ztvárňuje nekončící a věčně se opakující milostný zápas mezi mužem a ženou.

Masereel tvořil mimo jiné i ilustrace ke knihám světově známých autorů dané doby, jako byli É. Verhaaren, S. Zweig, W. Whitman, R. Rolland a jiní. Po svém pobytu v Ženevě se malíř opět vrací do Paříže, kde tvoří grafický cyklus *Vzpomínky na můj domov*, v němž autor zkonstruoval průběh děje velmi atypicky. Využil zde metod futuristických malířů (rozklad a simultánnost), díky nimž zpodobil různé dějové i

⁷⁸ tamtéž, s. 20-21

⁷⁹ tamtéž, s. 20

* roku 1904 napsal R. Maria Rilke *Knihu hodinek*, velmi depresivní lyriku – možná reakce umělce na ni

časové roviny a tím umocnil působnost kompletního díla. Pobyt v Paříži však autora uchvátil na tolik, že se rozhodl postihnout barevnost a špinavost tohoto města se vším všudy. Ve svých akvarelech se Masereel snažil zachytit tuto dramatickosti v zářivých barvách neónů. Autor nejraději zachycoval tyto výjevy v noci, kdy mohl rozvinout řadu kontrastů, založených na hře světla a stínů. Zároveň tak zachycoval zmatek a spěch hektického velkoměstského života. Dalším významným cyklem umělce byla řada sta dřevorytů *Město*, v němž malíř mísí onen ruch velkoměsta s uvědomělým bojem proletářů proti kapitalistům. Náměty velkoměstské existence bez socialistického podtextu zaujaly německé expresionisty, s nimiž Masereel později spolupracoval. Velké přátelství rozvinul právě s G. Groszem (představitel výtvarného expresionismu a karikaturista). V souvislosti s městským bytím si Masereel všimá převážně života dělníků na jeho okraji (*Montmartrské schody*). Akvarely z Pařížské periferie vytvořily základ pro další Masereelovu tvorbu až do roku 1932.⁸⁰

Masereel ve své tvorbě dřevorytů neopomíná ani kubismus, jehož geometrii využívá při snaze vytvořit si osobitý styl grafického vyjádření (*Gurmán, Květiny*). Toto pojetí však plně nenaplnělo malířovy ideje o ztvárnění životnosti a tak přilnul k tvorbě akvarel, kde hra světla a stínu rozrážela tvrdé kubistické ohraničené plochy (dřevoryty *Stín, Ecce homo*). Po různých změnách Masereelova výtvarného stylu se malířova pozornost ubírá směrem k přírodě, zejména atmosféra kolem moře a život obyčejných lidí v těchto místech. Masereel svou tvorbou vytvářel jakousi kroniku a jeho grafické práce podávaly svědectví tehdejší doby. Malíř však nikdy neopomenul zakomponovat do svých výtvarných prací osud člověka, který byl formován sociálními podmínkami.

Malířovu tvorbu ovlivňoval také nástup a rozvoj fašismu v Německu. Jako jeho veliký odpůrce se podílel na výstavě děl bojujících proti fašismu. Byl také požádán francouzským ministerstvem o výtvarný doprovod na protifašistických letácích. Svůj absolutní odpor k válce a nacismu vyjádřil v souborech *Umrlčí tanec, Červen, Osudy 1939-1942 (1943)*. Konec druhé světové války vnesl do Masereelovy tvorby výraz optimismu. Malíř se vrací ke svým dřevorytům, pomocí nichž ztvárňuje své vzpomínky na hrůzostrašnou válku. V této době se do centra jeho výtvarných děl dostává i žena, to koresponduje s jeho osobním životem a novou láskou (*Tři koupající se dívky, Spící žena*). Malby jsou v uvolněnějším duchu, barvy již nejsou zastřené, objevuje se vášeň i

⁸⁰ tamtéž, s. 22-34

lehkost. V padesátých letech narazíme na zcela nový jev ve výtvarném projevu Masereela – na politickou karikaturu vyobrazenou na listech *Spekulant*, *Všichni jsme bratři* a jiné. Malířova tvorba se několikrát vracela do námořních přístavů i prostředí velkoměsta. Masereel si byl dobře vědom proměn světa, jejichž byl svědkem a za svou celoživotní tvorbu si vysloužil několik cen a oficiálních poct.⁸¹

*„Masereelova tvorba se pomalu uzavírala a jakoby u vědomí blížícího se konce, vyrůstala ve velkou syntézu všeho, co se v ní dosud odehrávalo. Jako na filmovém plátně promítaly se v ní staré, ale věčně živé a aktuální motivy lásky a nenávisti, bídy a utrpení, naděje a víry.“*⁸²

Franse Masereela nelze však výlučně chápat jako umělce proletářského typu, jak tomu ostatně samotný časopis *Avantgarda* nasvědčuje. Politická orientace Masereelových uměleckých děl je právem diskutabilní. Snaha odstranit proletářskou nálepku Masereelovo produkce se objevuje v polemice F. C. Weiskopfa. V onom sporu vystupuje Weiskopf velmi ostře proti Kalmerovu pojetí a interpretaci Masereela jakožto buržoazního pacifisty v konkurenčním časopise *Pásmo*. Weiskopf označuje Kalmerovo stanovisko přinejmenším jako kontroverzní a ve své polemice obhájuje trefnými argumenty práci světově proslulého dřevorytce, malíře i sochaře a snaží se ji tak zbavit výše zmíněné nálepky.⁸³

*„Mýlíte se, pane Kalmere! Mýlíte se... Poukazují pouze na všeobecný ráz převeliké většiny Masereelových kreseb, ve kterých naleznete jeden hlavní motiv: osud mas... Vezměte si **Slunce** nebo **Myšlenku**, vždy vycítíte z kresby ducha bojovníka, který svoje osvobození a osvobození jednotlivce nevidí jinde nežli v osvobození kolektiva... Ale kdyby všech těchto důkazů nebylo, stačilo by jedině dílo **Passion eines Menschen**, jehož poslední kresbu přinesla *Avantgarda* v májovém čísle. V tomto díle nevidět revolučnost znamená být slepým. Zajisté: Masereel má jednu vlastnost, kterou se hlavně liší od „kanibalských propagandistů masového boje...“ Je to jeho romantismus. Ale právě tato vlastnost by ho měla v očích redakce *Pásma* vysunout na vyšší postament. Neboť romantismus Masereelův je na první pohled příbuzný exotismu Nezvala, Seiferta a*

⁸¹ tamtéž, s. 35-54

⁸² tamtéž, s. 54

⁸³ Weiskopf, F. C.: Gaumontův týden (Kronika v glosách a poznámkách)

In: VLAŠÍN, Š. a kol.: *Avantgarda známá a neznámá*. Svazek 2, Svoboda, Praha 1972, s. 95

*našich poetistů, vyvádí ho ven, do širého světa.... Ano: smysl nezkaženého proletáře – proto také nenalezneme v kresbách Masereelových romantické zbožňování továren a civilizace, techniky a dvacátého století, proto vidíte v oné roztomilé historce o slunci, kde malý človíček vždy znovu a znovu se pokouší se o let ke slunci, že tento človíček ku konci každého pokusu leží na tvrdé zemi a drbe si záda.*⁸⁴

2.3.1 c) Ostatní výtvarné projevy

Vedle Masereela a Bidla se v prvním ročníku nacházejí také výtvarné práce J. Michala, který svou uměleckou tvorbou zastupuje typická socialistická výtvarná díla. Ona díla zachycují tváře známých osobností tehdejší politické sféry v nadpřirozené velikosti (*Lenin*)⁸⁵ nebo prostého člověka propagujícího socialismus (*Všechna moc pochází z lidu*).⁸⁶ Tyto jsou doprovázeny krátkými hesly v socialistickém duchu, jež volají po jeho podpoře a působí agitačně na „prostý pracující lid“. Malba *Lenin* prozrazuje jistý záměr vychovat takové občany, kteří se budou věnovat myšlence revoluci a socialismu celým svým životem, nejlépe pak ty, kteří již nebudou „zkažení“ kapitalismem.

Po dlouhé odmlce narazíme na výtvarné projevy v podobě karikatury až v pátém ročníku tohoto periodika. První karikatura se váže k německy psané rubrice pod názvem *Theater*, kde zastává funkci výtvarného doplnění k článku o dílu B. Brechta „*Die Dreigroschenoper*“ (*Třígrošové opeře*)⁸⁷. Ve zmíněném článku se spekuluje o tom, zda je tato opera proletářská či nikoli a pokud ano, do jaké míry. Pod karikaturou se pak skrývá podobizna sociálního demokrata Scheidemanna, který je v periodiku označován za „vraha K. Liebknechta a R. Luxemburkové“.⁸⁸ Následuje příspěvek A. Filipa reagující na téma fašismu. Výjev ztvárňuje problematiku tehdejšího studentstva včetně otázky, na jakou stranu se rozhodne československé studentstvo při fašistické persekuci kolegů postavit.⁸⁹ Opět je karikatura jistým obrazovým doplněním k článku, polemizujícím o fašistickém teroru, který podle Filipa zastavil na čas revoluční hnutí proletariátu v organizování boje proti „zvrácenému“ kapitalismu.⁹⁰

⁸⁴ Weiskopf, F. C.: Gaumontův týden (Kronika v glosách a poznámkách)

In: VLAŠÍN, Š. a kol: *Avantgarda známá a neznámá. Svazek 2*, Svoboda, Praha 1972, s. 96 - 97

⁸⁵ Viz příloha č. 6

⁸⁶ Viz příloha č. 7

⁸⁷ Viz příloha č. 8

⁸⁸ Konrad, K.: Die Avantgarde; Theater. *Avantgarda 1928-1929*, roč. 5, č. 3, s. 29

⁸⁹ Viz příloha č. 9

⁹⁰ Fillip, A.: Revoluční studentstvo v boji; Primo di Rivera, pozor si dej. *Avantgarda 1928-1929*, roč. 5, č. 4-5, s. 53

2.4 Problematika předplatného

Jedním ze zásadních problémů nakladatelských listů 20. – 30. let byl vedle volby a výběru námětů a příspěvovatelů i nedostatek prostředků na financování periodik. Se svízelnou a tíživou finanční situací, nabírající mnohdy až existenčních rozměrů, se jednotlivé časopisy vyrovnávaly po svém. Zmíněná problematika se nevyhnula ani nakladatelskému listu *Avantgarda*, kde se s tematikou předplatného setkáváme takřka v každém čísle. Lze ji tedy s nadsázkou označit jako jednu z mnoha diskutovaných rubrik periodika. Samotné upozorňování odběratelů* na zaplacení předplatného je leckdy diskutabilní. Způsob a styl umístění těchto úryvků je zpravidla analogický. Obecně je nalezneme na poslední stránce jednotlivých čísel ročníků v části *Administrace*. Zdá se tak, že redakce usilovala o zajištění jakéhosi řádu (viz ročník č. 1), může se však jednat i o pouhou náhodu.

Hned v úvodním ročníku nakladatelského listu je na potřebu finanční podpory upozorňováno v rubrice *Poznámky* dosti svérázným a nehodným přirovnáním. Pro nastínění finanční situace časopisu využívá redakce kontroverzního srovnání se smrtí Apollona, „*dobrého kamaráda kavárenských stolků, dokonalého informátora společenského života a nohsleda **Přítomnosti**, jenž zašel na „nával práce jednotlivých redaktorů“*“. Hlášení o smrti má velmi ironický podtón. Autoři tohoto příspěvku se jím snaží připravit si půdu pro hlavní sdělení, motiv smrti dále rozvádí a přenáší jej na životaschopnost periodik, které kvůli nedostatku peněz můžou zhynout. Tímto tvrzením ujišťují čtenáře, že primární hrozbou zániku *Avantgardy* není ani nedostatek čtenářů ani nedostatek zájmu, nýbrž nedostatek peněz! A to je ta oblast, kterou může čtenář ovlivňovat a svou podporou a přičiněním tak život listu ubránit před jeho zánikem.⁹¹

Aby si odběratelé nakladatelského listu a příspěvovatelé v jednom byli jisti, jak je s jejich příspěvky nakládáno, přidává redakce okamžité vysvětlení využití darovaných finančních prostředků, a to co možná „nejupřímnější formou“. V každém případě popírá redakce jakékoliv vlastní obohacení. V následujícím odstavci osvětluje navíc důvody pro nezbytnost finanční pomoci a zároveň apeluje na čtenářovu soudnost.

* za odběratele je považován ten, kdo si ponechá druhé číslo *Avantgardy*

⁹¹ Viz příloha č. 10

„Vyložme karty, čtenáři!“⁹²

Redakce ospravedlňuje své počínání a argumentuje nízkou až téměř symbolickou prodejní cenou periodika, jejíž opodstatnění je evidentní – získání co možná největšího okruhu čtenářů, pro něž je časopis určen. Úsilí o co možná největší dostupnost nakladatelského listu k rukám proletářů a studentů využívá redakce jako své přednosti. Dává tím tak čtenářské obci najevo, že periodikum *Avantgarda*, tvořeno především pro prostý a chudý lid vážící si každé koruny, vychází z minimálních prostředků. Záměr redakce je možno vysvětlit jako snahu, vyvolat ve čtenáři pocit sounáležitosti s periodikem, z níž následně pramení logická povinnost přispívání na chod nakladatelského listu. S trochou nadsázky lze snažení redakce interpretovat jako docílení povýšení čtenářských závazků na povinnost morální až občanskou.

Nutno podotknout, že výše onoho předplatného není nikterak závratná. Předplatné za jednotlivé číslo činilo 1 Kč, pokud bylo dodáváno poštou, rovnalo se 1*10Kč a v případě, že se jednalo o odebírání *Avantgardy* do ciziny, dosahovala výše abonmá 50 centů. Celková suma předplatného za jeden rok nepřesahovala 11 Kč. Satisfakcí měl pak být čtenářům celkem nejistý výrok redakce: „*Víme, že nejsme zbyteční, ale nevíme, přicházíme-li také hospodářsky v příhodný čas.*“⁹³ A tak je čtenář žádán a nabádán ke spolupráci:

„Pomáhej nám! Odebírej! Hlas nám adresy svých známých!...“

„A nezapomeň nikdy platit!“⁹⁴

V průběhu prvního ročníku se dovolávání se podpory čtenářstva stupňuje a nabývá leckdy i charakteru reklamních sloganů, pro něž je typická především pádnost sdělení. Také výrazová stránka těchto takzvaných apelů nezůstává pozadu a snaží se korespondovat s jejich obsahem. Pro odlišení od ostatních článků periodika využívá redakce různé velikosti, druhů písma a způsobu umístování textu na stránku včetně formálních úprav. Důležité je především zaujmout a získat si pozornost. Dalším prostředkem sloužícím pro bližší styk se čtenářstvem je užití oslovení a přímé komunikace.

⁹² Poznámky: *Apollon*, *Avantgarda*, roč. 1, č. 1, s. 16

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ Tamtéž

„Chcete se zbaviti

dluhů?

Zašlete předplatné!

*Vyúčtujte avantgardu!*⁹⁵

Následující volné připomenutí abonmá je předznamenáno pozitivní zprávou redakce o úspěšnosti *Avantgardy* na konkurenčním trhu (viz druhé číslo prvního ročníku). Forma upozornění se z počátku jeví jako jemná a nenásilná, následuje však důrazné vybidnutí k bdělosti čtenářů, kteří i přes příznivé podmínky nesmějí usnout na vavřínech a nadále být finanční oporou. Na jedné straně vyjadřuje redakce tímto sdělením odběratelům svou dobrou situaci, na straně druhé je tu zde nutnost, udržet si zájem odběratelů o chod „jejich“ periodika.

„První číslo „Avantgardy“ je úplně rozebráno. Je z toho dobrá nálada. Stáváme se optimisty. Neznamená to však, že

1. nepřijímáme předplatné,

2. nesbíráme na tiskový fond,...

5. odmítáme vůbec jakoukoliv pomoc ze řad svých odběratelů.

Ale naopak!⁹⁶

Pokud se vydáme po stopách takovýchto drobných zmínek o předplatném, potkááme jich na svém analyzujícím putování periodikem bezpočet. Jejich užití a funkce jsou předem odhadnutelné. Připomínky se zavrtávají do hlav čtenářů, „hryžou“ jejich svědomí a utvrzují je v neustálé potřebě finanční podpory z jejich strany, na níž je časopis bytostně závislý. Díky častému opakování této potřeby se přispívání stává automatickou činností odběratelů nakladatelského listu. Vedle obsahové stránky článků se tedy i v těchto případech dá uvažovat o dalším systematickém vychovávání čtenářstva.

Dalším pokračovatelem v řadě je nepřehlédnutelný apel na finanční a literární příspěvky pro nadcházející májové číslo. Naléhavost finanční pomoci je umocněna „ušlechtilým“

⁹⁵ Administrace, *Avantgarda*, roč. 1, č. 6, s. 16

⁹⁶ Administrace, *Avantgarda*, roč. 1, č. 2, s. 16

záměrem redakce, která ony příspěvky vybírá z důvodu zvětšeného rozsahu následujícího extra čísla a nákladů na jeho vydání – na číslo májové.

„Příspěvky pro májové číslo:

literární nejpozději do 15. dubna,

finanční neomezeně. Čím dříve

*tím lépe.*⁹⁷

Jindy byl zmíněný požadavek odůvodňován tím, že v rámci snahy obsáhnout vše, co tvůrci časopisu považovali za nutné podat svému čtenářstvu, bylo nevyhnutelné, vydat jej v rozšířené míře. Opět nechybí oné známé vtažení čtenářů do dané problematiky, jemuž napomáhá právě i užití přímého oslovení: „*Vydáváme toto číslo opět ve zvětšeném rozsahu... Co učiníte, soudruzi, abyste nám v tom pomohli?*“⁹⁸

Kapitola předplatného je na konci prvního ročníku oficiálně rozebrána a zhodnocena. Celkově se jedná o posouzení vývoje nakladatelského listu, který je nad očekávání uspokojivý. Poněkud zarážejícím dojmem působí ovšem hodnocení čtenářstva, které redakce časopisu napomíná velmi obdobně jako pedagog své žáky. Jisté skupině odběratelů je adresována i veřejná upomínka včetně „pokárání“ za nedůslednost v neplnění závazků vůči nakladatelskému listu. Spíláno je těm, kteří nezaplatili předplatné a kteří si tak rázem vysloužili označení „nedbale platících“ či „neplatících předplatitelů“. Navzdory všem redakcí zmiňovaným úspěchům periodika, se i nadále musí *Administrace* potýkat s laxními odběrateli, jež věnovali *Avantgardě* svou přízeň, nikoli však předplatné.⁹⁹

Zatímco první ročník periodika je připomínkami o abonmá doslova protkán, v druhém i třetím ročníku tato tendence rapidně ustupuje a periodicita upomínání výrazně klesá. *Administrace* takřka mizí a nahrazují ji zprávy o divadelním či literárním dění nebo politické články. Odběratele jistě potěší, že i nadále zůstává výše předplatného nezměněná. Na předplatné se upozorňuje pouze krátkými avšak výstižnými zvoláními a upomínkami. Druhý ročník nakladatelského listu poukazuje na jediný možný způsob úhrady předplatného, kterým se má čtenářstvo řídit:

⁹⁷ *Administrace*, *Avantgarda*, roč. 1, č. 3, s. 16

⁹⁸ *Administrace*, *Avantgarda*, roč. 1, č. 5, s. 20

⁹⁹ Viz příloha č. 11

*„Předplatné na Avantgardu posílejte je-
nom složenkami záložny „Budoucnost“!!“¹⁰⁰*

Typická je pro třetí ročník prosba, jež má víceméně charakter úkolu, kterým je sehnání nových předplatitelů *Avantgardy* a podpora levného studentského časopisu.

„??Zaplatil jsi již předplatné??“¹⁰¹

Ve čtvrtém ročníku zaznamenáme opět nárůst činnosti *Administrace*, a to hned na několika místech časopisu (čísla 5, 6, 7-8, 9-10). Vesměs se jedná o identické obsahy redakčních sdělení, jako jsou převážně výzvy k uhrazení dlužných částek předplatného. Čtvrtý ročník znamená pro *Administraci* i jisté vytržení ze zabředlých vod. V rámci *Administrace* dochází také k vnitřní reorganizaci, několikrát i sama připouští na své straně zmatek, nikdy však formou omluvy. Náhlé vypuknutí požáru poskytuje dokonalé vysvětlení pro vícenáklady a vyšší naléhavost na splacení veškerých dluhů i na odůvodnění chaosu, jež redakce označuje jako dřívější nedopatření. Této tématice věnuje redakce dokonce celý sloupec pod názvem *Administrativní vzkazy*. Přičemž je zdůrazňována plánovitost a dodržování pořádku.

„Administrace „Avantgardy“ utrpěla značné škody požárem ve Studentské kolonii na Letné. Žádáme proto předplatitele a všechny, kdož dluhují „Avantgardě“, aby aspoň řádně zaplatili.“¹⁰²

Následně nabývají úryvky s onou tematikou abonmá na dynamičnosti i intenzitě:

„Kdo nezaplatil předplatné, je špína, protože nedoplatek za něj musí zaplatiti nemajetní studenti.“¹⁰³

Od pátého ročníku registrujeme opět ústup výskytu částí pojednávající o předplatném. Tyto střídá nové zaměření příspěvků, především pak oslava deseti let existence republiky, studentské záležitosti a řešení jiných problémů. Pátý ročník pojednává o problému konfiskace, se kterou se nakladatelský list v této době potýká. V šestém

¹⁰⁰ Poznámky, Avantgarda, roč. 2, č. 6, s. 88

¹⁰¹ Poznámky, Avantgarda, roč. 3, č. 4, s. 60

¹⁰² Administrace, Avantgarda, roč. 4, č. 4-5, s. 52-68

¹⁰³ Tamtéž, č. 6, str. 74

ročníku se na oblast financí nahlíží spíše z širší perspektivy. Přetřásá se zvláště finanční stránka samotných studentů a poplatky, které jsou nuceni hradit. Obecně se šestý ročník zabývá otázkou plošného zdražování, narážky na abonmá jsou spíše sporadické. Nadále se však udržuje hlavní myšlenka - pomáhat *Avantgardě* a spolupracovat s ní. Sedmý torzovitý ročník již podobné příspěvky neobsahuje.

Z předchozího souhrnu je očividné, že způsob získávání předplatného redakcí nakladatelského listu *Avantgarda* má velmi svéráznou podobu. Charakter a stylizace předplatného útočí na čtenářstvo jak formálně, tak obsahově. Vyjadřování je jednoduché a jeho formulace je uzpůsobena tak, aby byla srozumitelná pro všechny. Mnohdy lze vnímat výstavbu a styl úryvků o předplatném jako kontroverzní, hraničící až s demagogií. Z četného výskytu příspěvků o finanční podpoře můžeme soudit, že se v době existence periodika jednalo skutečně o jednu z nepostradatelných položek vedení *Avantgardy*, jíž si chtěla redakce listu zajistit svou existenci a upevnit okruh odběratelů a čtenářů.

2.5 Studentika a Studkor

Jak už bylo výše poznamenáno, činí jednu z hlavních témat nakladatelského listu článku o studentském životě (viz kapitola 2.2). Snaha zachytit je co možná v nejrealističtější podobě vyústíuje k výběru takových přispěvovatelů, kteří budou zpracovávanému tématu rozumět nejlépe. Z tohoto důvodu přicházejí návrhy článků a rozmanité náměty či postřehy z dané oblasti právě od samotných studentů. Student, jakožto představitel velkého seskupení mladých lidí a zároveň reprezentant cílové skupiny, na níž se periodikum orientuje, zná diskutované prostředí velmi důvěrně a měl by jej proto prezentovat zbylé veřejnosti střízlivě, pravdivě a s rozvahou.

Proč se však komunistický režim orientoval právě na studenty, když se ve své době vyznačoval především nenávisí k inteligenci a jejím potlačováním? Proč bylo propůjčeno právo vést tuto velkou rubriku také studentům? Vysvětlení můžeme spatřovat v podstatném shodném bodu tehdejšího režimu se studentstvem, v jejich chudobě a prostotě. Většina studentů patřila výhradně k těm, jejichž ekonomická situace byla více než nepříznivá, což bylo zásadním rysem kontinuity s dělnickou třídou. Hlavní pohnutkou je ovšem systematický program výchovy nového pro-dělnicky smýšlejícího kolektivu, kdy se musí začít takzvaně od píky. Vize socialismu byla taková, že jednou bude existovat taková společnost, která nebude pošpiněna kapitalismem. Proto mladá generace. V ní režim spatřoval naději pro „lepší zítřky“. Pravděpodobně i toto hledisko dalo v periodiku vzniknout studentské rubrice, Studentice, díky níž se list stal orgánem socialistické a marxistické výchovy mladé inteligence.

Vedle angažování se v boji o Masarykovy koleje ve významu udržení jejího sociálně spravedlivějšího statusu, se list věnuje i jiným studentským otázkám. Nejvíce je pozornost orientována na finanční stránku studentů, jejich prostředky a veškeré poplatky, které jsou nuceni hradit ze svého takřka mrzkého kapesného. Překvapivě se tato rubrika netočí pouze kolem existenčních záležitostí studentstva. V pozdějších ročnících periodika nalezneme i rozličné články o poměrech na studentských kolejích včetně číselných analýz s nimi souvisejících. Úryvky zpravují o sociálním zabezpečení nemajetného studentstva i o reorganizaci v oblasti vysokých škol či podávají informace o různých valných shromážděních. Některé se věnují i otázce zaměstnanosti ve

studentských a absolventských kruzích, jiné kritizují reformismus v oblasti školství. V časopise se rovněž objevují příspěvky polemizující o způsobu výchovy studentů, jakožto budoucnosti národa. Neopomínají ani srovnání vysokých škol v SSSR a sledování situace v jiných zemích. V pochybnost je uváděna i pedagogická způsobilost současných profesorů a obsah i styl jejich vyučování. Pozornost Studentiky se ovšem u posledních čísel nakladatelského listu nečekaně stáčí jiným směrem a vlivem cizích zásahů do společnosti nabývá docela nového rozměru. Jednu z hlavních náplní časopisu tak rázem střídá nové aktuální téma – téma fašizace, které kromě studentstva zasahuje veškerou tehdejší společnost.

Studkor je zkratkové slovo, pod nímž se skrývá označení pro nově vzniklou rubriku Studenten Korrespondenz (Stud... Korr...) – „studentská korespondence“. Oproti Studentice, zavádí *Avantgarda* tuto rubriku poměrně v pokročilé době své existence. Poprvé si čtenář může pojmu *Studkor: Proletstud* povšimnout hned ve druhém čísle prvního ročníku. Zde ovšem tvoří pouze součást Studentiky a pojednává v ní o nevědomosti „našich soudruhů“ v otázce odlišnosti proletářského studentstva v SSSR od toho zahraničního. V následujícím oddílu je diskutovaná záležitost rozplétána a rozdíly mezi oběma tábory jasně definovány. Pro představu nezávislého čtenáře snad jen úryvek pro nastínění pojetí a interpretace proletářského studentstva stávajícím režimem: „*Proletstud jest úplně nová studující mládež, proletářská mládež, která vstupuje v dobytých školách SSSR na místa bývalého šlechtického a měšťáckého studentstva. Vývoj ruského studentstva postupoval dialekticky...*“¹⁰⁴

Na vznik Studkoru, jakožto na novou rubriku, poukazuje redakce časopisu ve třetím čísle 5. ročníku nakladatelského listu. Agitační formou zde podněcuje redakce „sympatizující kolegy“ ke kooperaci při tvorbě témat útvaru, pro *Avantgardu* již toliko typické signum. Primární funkcí nového oddílu je shromažďovat zprávy od studentských dopisovatelů o veškerých událostech jejich bytí, přičemž je stále nutné hledět si nejdůležitějších úkolů: boje nuzných studentů a utužení vztahu s pracujícím lidem. Při stanovení a plnění „náročných“ cílů neváhá redakce prezentovat Studkor jako jednu ze zbraní, jež spojuje studentstvo s proletariátem a jež bude sledovat byrokratické postupy. Studkor však zdaleka nenaplnuje představy stálé rubriky, jak si vedení

¹⁰⁴ Studentika, *Avantgarda*, roč. 1, č. 2, s. 13

časopisu předsevzalo. Četnost výskytu úryvků během 6. ročníku pozvolna klesá, až nadobro vymizí. Dohromady těchto sloupků napočítá čtenář na prstech jedné ruky.

Nutno podotknout, že zlomek příspěvků je psán v souladu s očekáváním taktéž v jazyce německém. Snaha nakladatelského listu neustále poukazovat na propojení se zahraničím je více než zjevná. Jak volba témat a ustavičné ohlížení se či srovnávání se situací ve „světě“, zvláště pak v Rusku či Rumunsku, tak volba jazyka napovídá o udržování styku se zahraničím. Patrně má i poslání navodit dojem spíše než světovosti, rozlehlosti účinnosti nakladatelského listu *Avantgarda* a s ním v těsném spojení i proletářského studentstva a dělnictva v konečném důsledku.

Také Studentika řeší některými svými příspěvky otázku studia za hranicemi. Konkrétně ve třetím čísle pátého ročníku přináší rubrika zprávy o poměrech studia v Paříži, před kterými ostatně v článku varuje. Redakce sice připouští, že se v kruzích domácího studentstva rozmáhá nový „trend“ v podobě hledání moderních cest za hranicemi Československa, ale v zápětí podává vlastní přesvědčivou verzi vysvětlení, proč se tomu tak děje. Rozhodně se nejedná o nezájatou objektivní kritiku, spíše naopak. Nestranný pozorovatel jistě dá zapravdu interpretaci úryvku jako antireklamy. Autoři Studentiky si v tomto článku dávají velký pozor, aby se ze všech sil přičinili o to, odradit studenty od opouštění vlastní země. Přitom chtějí navodit dojem, že nic lepšího domácí studenty za hranicemi nečeká. Odvrátit studenty od takovéto pošetilého a bezhlavého úmyslu jakýmkoli prostředky je doslova posláním redakce. Právě proto volí metodu zastrašování a mylného informování:

„Převážná většina studentů, jezdicích do Paříže, tam žije ze dne na den, pracuje v továrnách, myje nádobí... vše udělá, jen aby zůstala v Paříži. A proč? Je doba zvrácení všech forem a hranic.“¹⁰⁵

Redakce rozvádí své výroky s úmyslem co nejvíce Paříž pohanit a bez jakýchkoli skrupulí ji prohlašuje za pouhou překladu lidských tužeb, kterými vše začíná a v zápětí i končí. Na paškál si bere i pařížské studenty Čechoslováky, kteří nabývají životních zkušeností daleko od domova. Autoři rubriky kárají především způsob reprezentace vlasti za hranicemi – zábava, tance, čajové večírky a studium po barech. Se zaníceným

¹⁰⁵ Studentika, *Avantgarda*, roč. 5, č. 3, s. 30

sarkasmem komentují tuto přípravu na život jako padnoucí pro současný buržoazní společenský řád. Vítanými jsou naproti tomu hranice ruské, které skýtají nepřeborné možnosti pro více než osobní, politický růst a rozvoj studentstva v rámci proletariátu.

„Moskva jest centrem výbojů a velikých iniciativ..., stává se dynamem milionu vykořisťovaných a tím má osudovou přednost před Paříží! Avšak my se připravujeme také... A uvidíme, kdo studoval líp!“¹⁰⁶

Častým námětem příspěvků Studentiky jsou beze sporu i témata spojená s osobností tehdejšího prezidenta T. G. Masaryka i s jeho požadavky a názory na studium. Články Studentiky jsou zaměřeny především na vyjadřování se k samotnému prezidentovi, zvláště pak k otázkám týkajících se vzdělanosti a přístupu ke studentům. Postřehy prezidenta ohledně vzdělání jsou více či méně pranýřovány, jejich význam převrácen a vykládán ve prospěch vládnoucí strany. V pochybnost jsou uváděny Masarykovy formulace týkající se převážně myšlení. Kvůli těmto se dostává obhájce Masarykových myšlenek V. Gutwirt do hledáčku *Avantgardy*, která jeho publikační činnosti věnuje ve Studentice nemalý článek. Komentář s ironizujícím podtónem vyvstal jako reakce na Gutwirtovo tvrzení, vydané časopisem *Nová Svoboda*. Dle Gutwirta je správnost Masarykových názorů v současnosti mezi studenty popírána.^{*} Gutwirtovo stanovisko je v konečném důsledku předkládáno redakcí listu tak, že dnešní studentstvo postrádá základní dovednost – myslet, a proto není oprávněno s názory prezidenta nesouhlasit.¹⁰⁷

Šesté číslo prvního ročníku zpravuje o jiných záležitostech, jež se odehrávají výhradně na studentském poli. Studentikou pro tentokrát hýbou studentské aféry a „škandály“. Jedná se především o nezodpovědné finanční hospodaření a zpronevěru úředníkem ÚSČS, jehož zločinné jednání hluboce zasáhlo celý kampus. Další provalení peněžních machinací na sebe nenechá dlouho čekat. Na povrch vyvěrají i nekalé praktiky s poskytováním půjček. Finanční injekce, uchovávané primárně pro podporu chudého studentstva, jsou připisovány fingovaným osobám, které si tak neoprávněně naplňují své kapsy. Rozplétání vzniklého případu odhaluje nemalá úskalí při snaze sjednat nápravu a zamezit tak dalšímu rozkrádání peněz. Cestu za spravedlností líčí rubrika jako velmi trnitou a přirovnává ji k praktikám koaliční partie. Touto komparací dosahuje

¹⁰⁶ Tamtéž

^{*} základní idea T. G. Masaryka: Myslit

¹⁰⁷ Studentika, Avantgarda, roč. 1, č. 3, s. 13

redakce toho, že veškerá aféra přerůstá v politickou proti-kampaň, rozvíjející se v nekonečné lamentování nad vzniklou situací. Autoři Studentiky silně kritizují sociální demokraty za neřešení stávajících poměrů, viní je z tvoření koalice s měšťáky, namísto s poctivým třídním socialismem, a označují koalici za „největší nemravnost Československa“, přičemž jako největší hrozbu předkládají rýsující se koaliční studentstvo.

Z úryvku obecně čiší dojem, že se s danými událostmi vyrovnává akademická obec velmi nesnadno. Za úspěšného odhalitele takzvaného „tureckého hospodářství“ se označuje, samozřejmě vedení Studentiky, které na základě několika nepatrných indicií rozklíčovalo ošemetnou kauzu a nebálo se zasáhnout v pravý čas. „Viníkům“ adresuje pojmy jako bezpáteřnost a bezcharakternost a jejich chování odsuzuje jako „zradu sociálního poslání“.¹⁰⁸ Rubrika svými „zásluhami“ opětovně dokazuje nezbytnost své existence a v očích čtenářů se stává „zachránkyň“ kapitalistickými pohlaváry znásilňovaného finančního hospodářství, za kterou se ostatně, ač nepřímo, sama v nakladatelském listu označuje. Článek rovněž dokazuje, s jakým umem se redakce dokázala čtenářské obci vrývat po kouskách hlouběji pod kůži a získat si tak jejich přízeň. Na jedné straně je patrná kritika korupčního jednání a braní úplatků, na straně druhé lze nahlížet na článek jako na typický projev komunisticky smýšlejících přispěvatelů.

Dalším příkladem, jak autoři Studentiky nahlodávají smýšlení odběratelů časopisu, je bezesporu příspěvek nadcházejícího sedmého čísla téhož ročníku, který se nese v duchu klasické komunistické propagandy. Hlavním úkolem je strhnout studentstvo na cestu proletariátu. Pro představu a nastínění agitační formy viz krátká ukázka:

„Má-li studentstvo zůstat věrno tradici, chce-li razit nové dráhy, připravovat cesty novým proudům, chce-li být pokrokovým, bojovným i tvůrčím, může dnes úlohu avantgardy hrát v čele jediné třídy

– to jest v čele proletariátu!“¹⁰⁹

¹⁰⁸ Studentika, Avantgarda, roč. 1, č. 6, s. 13-15

¹⁰⁹ Studentika, Avantgarda, roč. 1, č. 7, s. 2

Že je záběr Studentiky poměrně široký, dokazuje i druhý ročník, konkrétně pak číslo 9-10, nesoucí název *Zrušte promoce!* Volba daného tématu se zdá být poněkud úsměvná a budí dojem, že již autorům Studentiky dochází inspirace, ale opak je pravdou. Po zběžném prozkoumání úryvku je jasné, že autoři vnímají námět jako velmi významný. Je pro ně důležité vyřešit otázku promoce, jež představuje přežitek středověkých časů a řádů jednou pro vždy. Rubrika využívá nastíněné situace a v návaznosti na promoční akt, jenž je čtenářům předkládán jako pouhopouhé tahání peněz z lidí, hanobí i doktorské tituly a degraduje jejich udělování na „zbytečné drahé parády“.

V podobném duchu se nese rubrika i ve třetím čísle 3. ročníku. Zde je pozornost autorů upírána na mladé středoškoláky. Redakce se zabývá existencí Svazu socialistických středoškoláků u našich rakouských sousedů a vyjadřuje upřímný obdiv, ba přímo pohoršení nad tím, že ačkoliv se zde jedná o sociálnědemokratickou organizaci, nebyl ještě nápad založit podobný svaz v ČSR realizován. Původcem vzniklého rozruchu je tehdejší sociálně demokratický časopis *Právo lidu*, z něhož informace vzešla. Zprvu pouhé konstatování faktů přerůstá v silnou kritiku středoškolské reformy a v konečném důsledku se, ostatně jako obvykle, zvrhne v politickou agitaci.

„Oni nemohou pochopit, že je potřeba zreformovat celý výchovný a vyučovací systém. Jim nevadí, že střední škola dodnes dělá z mladých lidí budoucí byrokraty, šplhouny... Mezinárodní reakce potřebuje inteligenci hodnou a poslušnou...“¹¹⁰

Své tvrzení opírá redakce o nutnost reformovat právě samotné středoškoláky, nikoli však podle představ „maloměšťáckých spolků“, ale dle potřeb revolučního socialismu. Proto nabádá k tomu, aby reformu provedlo samo lidstvo v souvislosti s odpovídajícími požadavky: *„Nedopusťme, aby středoškoláci propadli netečnosti k veřejným otázkám..., mladá inteligence, ovlivňována měšťáckou ideologií, v rozhodném okamžiku se postaví na stranu nepřátel proletariátu, My naopak potřebujeme, aby ti, kteří dnes na střední škole vyrůstají, stali se vojáky veliké armády mezinárodního proletariátu...“¹¹¹*

Uvedená ukázka snad nepotřebuje komentáře. Je naprosto jasným důkazem toho, jak redakce vládnoucího režimu dokázala využít jakékoli zdánlivě neškodné události či sdělení a z nich pak profitovat. Zásadní bylo informace zneužít a překroutit takovým

¹¹⁰ Studentika, Avantgarda. roč. 3, č. 3, s. 44

¹¹¹ tamtéž

způsobem, aby z nich redakce vykřesala elementy pro rozvinutí politické kampaně, která je přetvářena v neustále podněcovaný revoluční boj. Zároveň úryvek dokládá absolutní moc médií v ovlivňování a řízení mínění prostých občanů, čímž sleduje primární cíl – šíření komunistické propagandy.

Kritiku výchovy na středních školách rozvíjí Studentika v následujícím 4. ročníku, přičemž na současné středoškolské výchově nenechává nit suchou. Problematika rozebíraného tématu se dá dle autorů rubriky shrnout do jedné prosté otázky, na kterou již předem znají odpověď. * Na jejím základě rozpracovává redakce dalekosáhlý článek, v němž svá tvrzení dokládá padnouchými příklady. Při svém hodnocení se ostře opírá i do rodičů, kteří dle tvůrců rubriky neumějí své děti vychovávat. Naráží tak na neúměrné až surové trestání dítěte za „hloupé prohřešky“. Za největší hrozbu pro středoškoláky je ovšem pokládán sám pedagog. Pro ilustraci snad jen malý výňatek z rubriky:

„Velmi zlé je, dostanou-li se středoškoláci do drápů nadutého byrokrata, který vyloží, co chce a jak chce... Byrokratův mozeček je vnucen za jediný mozek celé třídy.“¹¹²

V návaznosti na uvedený výrok dochází dle Studentiky k nevyhnutelné reakci, tj. ke vzniku dalšího nebezpečství, jakýmž je výrazný pokles morálky žáků. Žáci jsou donuceni zachovat se nečestně, ne-li hanebně ve snaze naklonit si přízeň profesora. Z tohoto tvrzení redakce nadále vychází a rozvíjí jej do podoby rozličných vykonstruovaných postřehů a úvah. Za původce všech negativních rysů bujících v současné společnosti, stanovují autoři rubriky překvapivě školu, jakožto byrokratický aparát. Právě škole jsou přisuzovány kořeny pučících vlastností, které jsou lidstvu trnem v oku: *„Velmi krásné kreatury, jak vidíme, dodává střední škola veřejnému životu a nedivme se potom tomu, kde se bere to korupčnictví, zlodějna, udavačství v dnešní společnosti... Měšťácká škola postará se co nejlépe o to, aby buržoasní společnost prohnala co nejdříve, zatím co nastupuje svěží proletářská třída proti ní do boje.“¹¹³*

S trochou fantazie je možno vnímat toto srovnání jako podobenství, v němž je škola prezentována jako instituce všeho zla a byrokratický pedagog rovná se samotný ďábel. Myšlenka byrokratického pedagoga provází koneckonců také i přílohu posledního

* Co dala absolventu gymnázia nebo reálky střední škola? Nic. Nic leda trochu toho volného času...

¹¹² Studentika, Avantgarda. roč. 4, č. 1, s. 12

¹¹³ tamtéž

sedmého ročníku, kde mají autoři rubriky vedle propukajících fašistických útoků ještě čas a pomyslení, zabývat se mrzkými a křiklavými poměry na středních školách, konkrétně pak na přerovském gymnáziu. V závěru článku samozřejmě nechybí výzva čtenářstvu a studentstvu mít oči stále otevřené, nenechat sebou manipulovat nadřizenými, natož pak profesory a samozřejmě studovat marxismus!¹¹⁴

¹¹⁴ Viz příloha č. 12

3. VYBRANÉ UKÁZKY LITERÁRNÍCH PŘÍSPĚVKŮ

3.1 Avantgarda 1925

3.1.1 Likvidace Wolkerova kultu (J. Fučík)

Osoba Jiřího Wolker, otázka jeho velikosti a zařazení do literárních proudů i dějů na prahu dvacátých let 20. století stále vzbuzuje rozbroje mezi jeho současníky a kolegy. Jedni si Wolker a jeho tvorbu neprávem přivlastňují, jiní jej už mají dost.* Postava a dílo Wolker se stávají zásadním předmětem sváru, který vzbuzuje rozličné polemiky publikované v nejvýznačnějších nakladatelských listech éry kolem roku 1925. Na povrch tak vyvstává věhlasná, v tomto případě možná i poněkud choulostivá, zato však trefná Nerudovská otázka: Kam s ním?

Svár mezi periodiky *Host* a *Pásmo* podnítila stať *Dosti Wolker!*, otištěná v *Pásmu* jako reakce na přehnané glorifikování Jiřího Wolker a jeho „nepřekonatelné“ básnické dílo. Autoři článku zároveň odmítají přijmout fakt, že byl J. Wolker po své smrti prohlášen „největším básníkem generace“, po kterém se zákonitě nemůžou vytvořit podmínky ani prostor pro něco významnějšího a snaží se hledat nové cesty. „*Zdálo by se, že s Wolkerem je už i poezie mrtva... ale poezie dnes proudí jinudy.*“¹¹⁵ Trnem oku je *Hostu* zvláště povýšení Wolker na básníka národního, proti kterému by se jistě stavěl i samotný Wolker, jehož revolucionářství je tím pádem ta tam. A proto DOSTI WOLKERA! „*Byl prý posledním velkým špatným básníkem – ideologickým.*“¹¹⁶

Zvláště poslední výrok pokládá časopis *Host* přinejmenším za pošetilý, protože v něm spatřuje jakési proroctví *Pásma* do budoucna, které mu vytýká. „... *je dost možné, že poetismus vystačí tak na deset let... a že přijde poezie, jež bude chtít, aby se v tvůrčím procesu uplatnil i rozum. A pak dojde k nové formě ideologické poezie – a Wolker se pak stane zase velkým předchůdcem.*“¹¹⁷

* viz článek *Dosti Wolker!* (*Host* 4, č. 5, únor 1925)

¹¹⁵ Černík, A.; Halas, F.; Václavek, B.: *Pásmo* 1, č. 7-8, únor 1925

In Vlašín, Š. a kol.: *Avantgarda známá a neznámá. Svazek 2*, Svoboda, Praha 1971, s. 41

¹¹⁶ tamtéž

¹¹⁷ Fraenkl: *Host* 4, č. 5, únor 1925.

In Vlašín, Š. a kol.: *Avantgarda známá a neznámá. Svazek 2*, Svoboda, Praha 1971, s. 44

Pro podepření argumentů sahá *Host* po srovnání tehdejších významných tvůrců poezie, z níž je komparace nejvíce hoden V. Nezval. Kulturní hodnota a literární přínos Vítězslava Nezvala úryvek profanuje a předkládá vcelku ledabyly. V porovnání s Jiřím Wolkerem je Nezval v *Hostu* prohlašován za většího umělce. Wolker ovšem, poté co je mu v onom hodnocení přisuzován status většího básníka, nepřichází zkrátka. Nakladatelský list komentuje i ostatní tvrzení *Pásmu* a v konečném důsledku pronáší následující soud: „*Devětsil nemá dnes právo házet po odpůrcích měšťáky... Sám opustil proletářské umění. Je sám měšťáčtější, než připouští. Tedy ne „Dosti Wolker“. Spíše: „Více Wolker“.*“¹¹⁸

Julius Fučík řeší tuto záležitost po svém. Svým příspěvkem obohacuje *Avantgardu* o žhavé, naléhavé a zároveň i vděčné téma, které bude zaručeně poutavé a na kterém si lidově řečeno „ohřívá polívčičku“. Samozřejmě je na místě jeho odmítavý postoj ke kritikám Wolker, jež byly uveřejněny v *Pásmu* i v *Hostu*. Tyto do jednoho odsuzuje jako velké nepochopení samotného básníka. Záporné stanovisko zaujímá Fučík při srovnávání J. Wolker a K. Teigeho. Vždyť Wolker byl předním zástupcem proletářského umění. Je tedy skoro až nepochopitelné, že byl akceptován buržoazií. Fučík přitom zmiňuje Wolkerovo nadání, které ovšem patřilo buržoazii pouze fragmentárně – z jeho učebných let. Gró Wolkerovy práce se dle Fučíka nachází zcela jinde a její ovoce těží právě proletariát. Fučík doplňuje své tvrzení citací Nezvala, jež vnímá Wolker jako „obětavého člověka“, který postavil svou poezii do služeb revoluce.

Fučíkovu „troufalost“ nemůže nechat *Pásmo* bez povšimnutí a trestá ji zdařilým komentářem. Svou kritiku zaměřuje i na *Avantgardu*, kde hovoří o ne odbornickém spílání, přičemž se opírá do neutuchající a stále se opakující kauzy s předplatným: „*Nikoli Avantgarda, spíše Poslední garda... Jinak červená obálka. Obveselí vás za pouhou 1 Kč.*“¹¹⁹

Julius Fučík ve své stati volně navazuje na předchozí výpovědi o Wolkerovi tím, že podnikne nástin do rozbouřených literárních vod na prahu prvního efemérního nárazu sociální revoluce a nástupu Devětsilu. Za zástupce těchto hlavní směrů si volí právě J.

¹¹⁸ tamtéž

¹¹⁹ *Pásmo* 1, č. 11-12, květen 1925.

In Vlašín, Š. a kol.: *Avantgarda známá a neznámá. Svazek 2*, Svoboda, Praha 1971, s. 53

Wolkera a K. Teigeho, jejichž počínání popisuje jako zápas dvou lidí. Ten pak převádí do širokého boje dvou světů. Dle Fučíka nepřišla revoluce, jak Seifert zpíval... Wolker zůstal jediný... z instinktu přešel k revoluční straně komunistické, a zatímco se Devětsilové vydali tradiční cestou buržoazní zábavy, on se dal nevyšlapanou dráhou k proletářským srdcím. To znamenalo rozchod Wolkera s generací Devětsilu, rovněž i s potřebami buržoazního umění vůbec. Při obraně Wolkera se Fučík noří hlouběji do historie, aby podpořil své teze za pomoci pevného modelu pro bojující proletariát. Onou osobou se mu jeví K. J. Erben. Také proto, že Wolker dle Fučíka využíval tak zvanou „erbenovskou baladickou formu“. Tvrzením, že je Erben prezentován jako syn doby, v níž buržoazní třída vzrůstala k vrcholu, profanuje Fučík samotného literáta a hanobí jeho celoživotní dílo. Stejně je tomu i v případě, když Fučík považuje Erbena za desetkrát proletářčtějšího než Apollinaira.¹²⁰

„Dosti Wolkera! Není vám přece k ničemu, pánové! Nerozmnoží vaši kulturu. Nepřinese jí nové dary... Nečtěte Wolkera, který není váš. Ale čtěte Nezvala, který je Váš, čtěte Seiferta, který se k vám přidal, čtěte Pásmo, Disk, ... Na vlnách sociální revoluce je vaše smrt, „Na vlnách T. S. F.“ vaše živá – ještě živá – přítomnost.“¹²¹

Při těchto „odvážných“ slovech je jasné, že se autor úryvku při obhajobě „proletářského“ básníka poněkud rozvášnil a popustil uzdu své fantazii. Jeho výrok ohledně „smrti na vlnách sociální revoluce“ je do jisté míry působivý. Skrývá v sobě nejen nepochybné prorocství, ale i výhrůžnou pózu a snad i jistou touhu po splnění tohoto neobyčejného přání. To se jeví vcelku hrozivě. Je taktéž patrné, že Fučík nenechá hanit „miláčka sociální poezie“ a osobně ztrestá jakoukoli troufalou kritiku, která by se snesla na hlavu J. Wolkera, byť by byla oprávněná.

Podrobněji se rozporuplnou osobou a dílem Jiřího Wolkera v inkriminované době zabývá ve své publikaci i A. M. Píša. V knize zvané *K vývoji české lyriky* věnuje Píša ožehavé tématice celou kapitolu, v níž rozkrývá podstatné rysy Wolkerova díla i jeho pozdějšího smýšlení. Dotýká se zde i neodvratného vyústění básnickovy tvorby k socialismu – v Píšovo pojetí chápán víceméně jako přirozený přerod. To vše na pozadí bouřlivého vývoje a tlaků tehdejší literární obce. K literární orientaci J. Wolkera se v dotčené době vyjádřil i velice ceněný avantgardní autor – Vladislav Vančura, který

¹²⁰ Fučík, J.: *Likvidace Wolkerova kultu*. Avantgarda, roč. 1, č. 3, březen 1925, s. 4 - 6

¹²¹ tamtéž, s. 7

formuloval označení Wolkerovy básnické sbírky *Těžká hodina* vcelku nestrojeně, jako „strašnou koninu.“¹²²

3.1.2 Seifert není poetistou

Tuto sentenci se dovídáme z poznámek k otázce poetismu, uveřejněných v listech *Avantgardy*. Její autorství se přičítá literátu F. C. Weiskopfovi. Weiskopf se v globálu zaměřuje na poetismus, jako na něco, co samovolně vyplynulo z existence revolučního proletariátu jako jeho vedlejší produkt. V úvodu pak zmiňuje fáze poezie ve význačných vývojových meznících a její proměny v souvislosti s nimi. Svůj výčet ukončuje před únorovou revolucí, kterou vidí jako dobu „nejpustší reakce“.

V onom údobí se F. C. Weiskopf rovněž pozastavuje nad cizokrajnými verši, které nevíta zcela s nadšením. Vykládá je jako „útěk bezmocné mládeže z předbřeznové Evropy do Orientu“ a hodnotí je jako „exotickou parafrázi politického břichabolení tehdejší společnosti“.

*„Dejte mi zbraň ať mohu také stát!
největší kokardu mně dejte udělat
Něco mne přesahuje a něco mi chybí
a komunistický manifest ten se mně strašně líbí...“¹²³*

Na vybraných verších dokazuje Weiskopf přerod Vítězslava Nezvala k poetismu. Přitom sahá až do dob, kdy byl Nezval označován za „revolucionáře“, i do éry Nezvalových milostných veršů. Weiskopf rovněž dává najevo malý projev porozumění pro Nezvalovu transformaci, jež dává tušit ironický podtón: „*Chápu: revoluce toť „ohňostroj“, Lenin toť „moderní Dionysos“... a tak se tal Nezval poetistou.*“¹²⁴

Leč nejen stopování Nezvalova přerodu leží na srdci autorovy publikované ukázky. Dalším nejistým literátem, jehož literární orientace je problematická, se stává i Jaroslav Seifert. Weiskopf jej osočuje, že ač se za poetistu vydává, není jím. V úryvku *Afrika na Žižkově* líčí Weiskopf Seifertovu příslušnost k poetismu, již následně klade v pochybnost. Seifertův poetismus vystihuje jako čirou záležitost líbivosti exotična.

¹²² Novotny, V.: Předmluva. In Wolker, J.: *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. Protis, Praha 2006, s. 10

¹²³ Nezval, V.: *100% (Poznámky k otázce poetizmu)*, Avantgarda, roč. 1, č. 4, str. 8.

¹²⁴ Weiskopf, F.C.: *100% (Poznámky k otázce poetizmu)*, Avantgarda, roč. 1, č. 4, str. 8.

Weiskopf ve své podstatě vnímá Seifertovu poezii jako produkt čehosi, kdy si Seifert náhodou „vyjel do dalekého světa“. Jeho básnické tropy tituluje nechvalně a viní jej z holého zahalení Žižkova do orientálského oparu – „přetření lakem“:

„A hle Celetená ulice je nyní rue de la Paix, Ovocný trh Eiffelovkou...“¹²⁵

Autor se pravděpodobně nechal při psaní článku *Afrika na Žižkově* trochu unést. Na základě svého pojetí odsuzuje Seifertův (ne)poetismus a bere si přitom k ruce jeho sbírku *Město v slzách*, na níž názornou formou dosvědčuje a ospravedlňuje svůj nebývalý objev. Weiskopf vzápětí Seifertově poezii nečekaně přitakává a přijímá ji výlučně tehdy, nebude-li se pyšnit poetistickým hávem. Současně kritizuje taktéž teoretiky, kteří označují lyriku autora za poetismus:

„Pravda je, že v „Měste v slzách“ nebyl celý svět...: neboť terassa kavárny není celým světem a život se neskládá pouze z paprsků a květin, vedle Miss Gada Nigi, žije ještě bezruký invalida a dělník z Českomoravské.“

Tedy:

Seifert není poetistou

nebo:

Poetsimus není tím, čím ho dělají jeho teoretikové“¹²⁶

V návaznosti na předchozí jde F. C. Weiskopf ve svém pátrání a rozboru ještě dále, tentokrát však prošetřuje **novost a modernost**. Naráží zde na Václavkovo hodnocení Seifertovy nové knihy (*Město v slzách*),* v němž Weiskopf spatřuje výraznou redukci pojmu revolučnosti. Není tedy divu, že se Weiskopfova percepce tvarové revoluce zužuje na strohou formulaci o „starém flašinetu a nové klice“.

Za reakci moderního měšťáctva na tvarovou revoluci považuje Weiskopf omezené projevy jako:

¹²⁵ tamtéž, str. 9

¹²⁶ tamtéž

* „Seifertova nová kniha lidsky neznamená útěk od proletářské linie, pouze jej zajímají jiné, hlubší problémy, problémy tvarové“.

„MIKADO U ŽENY
PRAMPOLINI V JÍDELNĚ
NOVÝ COCTEAU NA NOČNÍM STOLKU (VÝROBA WEIMARER BAUHAUS)
STRAVINSKIJ NA PRVNÍM MÍSTĚ V MUSIKÁLNÍM CREDU“¹²⁷

Za „novou“ stanovuje Weiskopf výhradně revoluci společenskou – jen ona je dle jeho úsudku jediná, nad níž modernosti není. Pokud má tedy společnost přijmout nové umění a jeho teorii, jak zní z úst Weiskopfa, jenž se pasoval do role jejího mluvčího, stojí societa zásadně proti veškerým „štukatérským ornamentům a cukrovým průpletkám“. Z hlediska *Avantgardy*, jakožto posla a ikony dělnictva i studentstva zaštitěných komunistickou stranou, požaduje naopak toliko typické:

„strojovou, účelnou, elegantní stavbu betonem neb slovem

Necheme pouze:

Paříž a Afriku

jazz – band

waggons – lits

neděle a svátky

černochoy a Španěly

nýbrž také:

*ostatní Evropu, všechny
pevniny, uhelné revíry, moře
a továrny.*

lomez strojů a explozi, bojů a signálů.

pancéřové vlaky revoluce

celé týdny a měsíce

všechny racy a třídy

Chceme víno, nechceme střík

a proto:

žádnou 10 % náhražku! Dejte nám plných 100%,

alespoň v teorii.“¹²⁸

¹²⁷ tamtéž, str. 10

¹²⁸ tamtéž

3.2 Avantgarda 1927

3.2.1 Rusko – „kolébka levice“

Ve druhém čísle 2. ročníku uvádí redakce básně od Josefa Hory nesoucí pojmenování *Z cyklu „Rusko“*. Redakce přitom dává čtenářstvu na vědomí, že uvedená báseň jest po konfiskaci v opraveném vydání. Obsahově dává lyrický úryvek tušit oplývající ráz strof, který se vztahuje k Rusku. Po podrobnějším básnickém rozboru je ovšem jisté, že v tomto případě postrádá báseň jakýkoliv opěvující charakter. Pokládat báseň za ódu by bylo přinejmenším scestné. V následujících odstavcích se proto pokusím o interpretaci úryvku a rozklíčování některých pojmů v něm.

V úvodních slokách básně nastiňuje autor podobiznu Ruska na základě věrných a známých výjevů z venkovského prostředí. Hodnověrnost popisu je umocněna užitím přirovnání a věcných pojmenování, metafor je užito poskrovnu. Celkově působí báseň poněkud chmurně a osaměle, čehož básník dosahuje volbou výrazů: „*Samy, siroty, šerem; Hříbě tam hluboko v stepi*“¹²⁹ a podobně. Poznámka o „studeném zvonu církve“ a „starém bohu“ naznačuje povážlivou náboženskou situaci v zemi, kde je církev pouhou vyprahlou nádobou, u které se již více nehledá útočiště. Církev je víceméně přežitkem starých časů. Současně však dává autor tušit začátek něčeho nového v podobě „pučícího jara a pluhu“, který je vidět někde v dáli.

Verše v sobě ukrývají i jakousi nespokojenost ve spojitosti s „buržoazním způsobem života“ Moskvy. Toto lze spatřovat v označení „barbarského zlata bání“, jež je možno chápat i jako skrytou kritiku hýřivého a nehospodárného městského bytí. Ke konci básně se objevuje lyrický subjekt v podobě širokoramenného oráče, který vystupuje jako zástupce prostého lidu a předznamenává příchod již dlouho očekávaných změn v naději na lepší zítřky, které spočívají v rukách dělníka.

*„Širokoramenný oráč
jde, slunce ho sleduje.
Barbarské zlato bání
ho pod Moskvou celuje.*

*Stane a levicí bera
železo, ocel a cín,
pravicí rozdává chleba – ...*“¹³⁰

¹²⁹ Hora, J.: *Z cyklu „Rusko“*, Avantgarda, roč. 2, č. 2, str. 1.

¹³⁰ tamtéž

Autor, jak z básně vidno, užívá jednoduššího a nenáročného básnického tvaru, korespondujícího s požadavky levicově orientované literatury – poezii, jakožto náročnému žánru, mají rozumět i obyčejní lidé, proto je nezbytné dát jí takovou podobu, jež zpřístupní lyriku co možná nejširším vrstvám obyvatelstva. Lyrika, jakožto nedílná součást literatury, nesmí být vyloučena ani zatracena v očích „dělníků“, toho jsou si redaktoři *Avantgardy* velmi dobře vědomi. Je tedy třeba uchopit ji zcela jiným způsobem a využít ji i pro své záměry. Tomu odpovídá i volba autorů a podřízenost verše*.

Báseň *Z cyklu „Rusko“* od Josefa Hory splňuje v tomto smyslu nároky „nové poezie“ a je s nimi v souladu jak po obsahové, tak po formální stránce. Ukázka se skládá celkově ze šesti strof a každá strofa je rozložena do čtyř veršů, což vypovídá o její pravidelné výstavbě. Báseň je též opatřena rýmem, jenž nese střídavou i přerývanou formu a je rovněž oproštěna od jakýchkoliv složitých a nejasných básnických trop či figur. Zaznamenáme zde pouze případy personifikace a symbolů, objevuje se i anafora: *Tisíciletá jeseň*, zvukomalebná slova: *hu – u – u* a aliterace: *Samy, siroty, šerem; věje větrný mlýn*. V případě básnických přívlastků volí básník raději epiteta konstans, objevuje se i typické užití básnického genitivu: *prohnilé střechy ston; studené cerkve zvon*.

Josef Hora patří z hlediska básnictví k jednomu z vybrané skupiny autorů, jejichž lyrické výtvořiny častuje *Avantgarda* nemalou pozorností. To je též důvodem, proč se Horovo jméno skví nad nemnoha verši nakladatelského listu. Analogií k výše rozpracovanému výňatku objevíme v periodiku *dosti* – jednou z nich může být kupříkladu báseň *Ruské jaro*, otištěna v 5. čísle téhož ročníku. Podobně jako Horovy básně se těší v *Avantgardě* oblibě i verše Jaroslava Seiferta, vztahující se z velké části k vybranému tématu.

Názornou ukázkou je báseň nesoucí název *Píseň o Moskvě*. Onen příspěvek se rozprostírá na pěti strofách, uspořádaných do dvou sloupců. Konečná pátá sloka je umístěna na prostředek. Obecně zahrnuje každá strofa čtyři verše, výjimku tvoří sloka závěrečná, která je složena z pěti veršových jednotek. Formální výstavba rovněž splňuje

* podoba avantgardního verše se od „proletářských“ představ *dosti* rozchází. Podrobněji se této tématice věnuje publikace *Pohledy z blízka: zvuk, význam, obraz (Poetika literárního díla 20. století)*, v níž se její tvůrci dotýkají tvorby verše volného, jakožto populárního typu současníků doby – více viz publikace

předchozí jmenované požadavky levicové poezie. Drobné odlišnosti se odehrávají v obsahové rovině básně a jejího obecného významu. Lyrické pasáže jsou více rozvinuté, verše jsou z počátku metaforičtější, postupně však na metaforičnosti ztrácejí a jejich význam nabývá věcného obsahu. Z básně je rovněž evidentní úmysl sdělení. Stupeň lyričnosti je determinován výběrem básnických prostředků pohybujících se taktéž ve střízlivější sféře. Opět se objevuje personifikace a epiteta konstans, nalezneme zde i apostrofu, zvolání a přesahy.

Fabule lyrického úryvku je poměrně srozumitelná. Oproti Horově ukázce je naléhavější a má rychlejší spád. Spojitost s domácím rodinným prostředím, v němž vystupují matka s dětmi, přibližuje navozenou atmosférou zapomínaný žánr. Setkáváme se zde s kritikou zámožnosti, verše předkládají skutečné hodnoty namísto peněz, diamantů a zlata, jejichž moc touto komparací devalvují: „*Kašlem na diamanty... dneska se chlebem platí*“¹³¹. Záhy na to lyrický subjekt (vypravěč) zavádí čtenáře do území vzpomínek a zážitků, kde na bázi smyslů, konkrétně čichových vjemů, evokuje toliko známou zkušenost vůně čerstvě upečeného chleba.

Právě chléb koncipuje vypravěč jako náhradu za všechny drahé kovy i kamení. Tím, že jej častuje pojmem „skvost“, z něj činí pojem nadřazený. Vypravěč tak dává důrazně najevo, čemu v konkrétní době přisuzuje soudobý lid největší význam. Závěrečná strofa stupňuje závažnost a ryzost výroků, čímž ve své naléhavosti nabírá ještě více na intenzitě. Autor též dosahuje pádnosti výpovědi volbou jednoslovných zvolání a užití interpunkce, jež umocňují sílu kovového hlasu zvonů stylizovaných do role proroků. Rázem vykazuje sdělení znaky poselství a zároveň i hrozby pro mocnářské „buržoázní“ vrstvy Ruska.

*„Kašlem na diamanty
a na tvé třpytivé zlato,
dneska se chlebem platí
na dlaň .*

*Ó, jak líbezně voní
ten skvost, tak chudý a prostý,
když na půl rozkrojený
nese je matka dětem.*

*A zvony kovovým hlasem
zvěstují po celé zemi*

¹³¹ Seifert, J.: *Píseň o Moskvě*. Avantgarda, roč. 2, č. 4, str. 55.

*hlubokým basem:
chleba! chleba!
Zlato nic není!*¹³²

Lyrický útvar je zpočátku vesměs zahalen ironickým hávem. Možno tak usuzovat z prvních dvou veršů úvodní sloky. V uvedeném případě by se mohlo jednat o jistý druh výtky adresované samotnému Rusku. Vypravěč osočuje mocnost formou nepřímého dialogu z klamu a pokrytectví dřímající pod jeho zlatými kopulemi a pramenící patrně z opojení z bohatství. Vypravěč rovněž volí osobní formu jednání, kdy k Rusku promlouvá jako ke „starému známému“ a staví jej tak do pozice živého subjektu.

*„Falešné zoubky tvých bání
lesknou se v sněhové dásni.
Fabriky bání
v širokém kruhu.“*¹³³

V případě básně *Píseň o Moskvě* se titul rozchází s jejím obsahem. Nejde zde o opěvování Ruska, jakožto zaslíbeného kraje nesoucího šťavnaté a zralé plody, jak by mnohý čtenář mohl očekávat. Verše „měl psát“ prostý lid nikoli za účelem vychválení Ruska a uvedení jej jako vzor, nýbrž za účelem poukázání důvodů vedoucích k rozhořčení dělnictva se současnou „buržoázní“ politikou v rámci vlastní domoviny. Obecně vzato nejsou básně s tematikou Ruska v periodiku žádnou výjimkou. *Avantgarda* je doslova protkána obdobně laděnými lyrickými „úvahami“. Jejich obsah je ovšem více zaměřen na oslavu Ruska a verše opěvují primárně práci prostého člověka a selský kraj.

¹³² tamtéž

¹³³ tamtéž

3.3 Avantgarda 1928 - 1929

3.3.1 Kapitalismus je vraždou

Onou kategoricky pronesenou větou uvádí autor pod pseudonymem –gall– svoji literární a humánní úvahu v jednom. Titulek ovšem není předzvěstí řízené politické protikampaně, jak by se na první dojem dalo odtušit. Primárním bodem se v článku stává boj za práva pracovníků, zvláště pak dělníků, jejichž zaměstnanecké podmínky jsou leckdy neúnosné. Mnozí pracující se pod jejich vlivem prokazatelně nacházejí v ohrožení života.

Při psaní příspěvku se jeho původce odkazuje na výroky z knihy Fr. Engelse z roku 1845, *Situace dělnické třídy v Anglii*, jimiž se nechává inspirovat a na něž následně navazuje. Engelsův článek budiž autorovi jakousi předlohou, od které se odpichuje a díky níž plyně rozvádí i své úvahy. Již v roce 1845 byla záležitost komunismu pro některé země přinejmenším diskutabilní. Možná proto bylo nutné zaujmout k dané problematice jasné stanovisko a ze strany zakladatelů nedávného směru poskytnout i vyjádření, jež by osvětlilo jeho jsoecnost. Citace Engelse budiž v této věci apologetikou nové filozofie. Je pravdou, že Engels se ve svých výrociích ohledně obhajoby existence komunismu nejeví nikterak zdrženlivě a míří rovnou k jádru věci.

Avantgarda reprezentuje pouhé torzo Engelsovy obrany, leč i to je natolik výmluvné, že i z jeho neúplnosti lze odvodit jeho komplexní profil. Pro nastínění představy, v jakém smyslu se obhajoba odvíjí a kam směřuje, si dovolím ve zkratce uvést hlavní myšlenku publikovaného odstavce. Při vybírání pojmenování se Engels nijak neomezuje a k podpoře svého ubezpečení otevřeně sahá k extrémně hyperkritickému přirovnání. Přitom se orientuje na nejdůležitější problém, jenž spatřuje v tom, že společnost dnes a denně staví proletáře do situace, kde musí propadnout smrti. Takovou společnost tituluje Engels nechvalně – uděluje jí cejch vraha a mluví o násilné smrti.¹³⁴

Případů, kdy jsou dělníci vystaveni rizikovým pracím, se nalézají bezpočet. Automaticky se tato problematika stává ústředním argumentem potřeby komunismu, jakožto zastánce dělnických práv, zvláště pak práva na život. Autor článku –gall– se snaží Engelsovy teze napasovat na současný stav v ČSR a připodobňuje společnost minulého století k současné pospolitosti. Dle jeho mínění se situace nikterak nezměnila a tolerance lidí zůstala stejně apatická jako prve. V případě ČSR hovoří autor článku o tak zvané „sociální vraždě“.

¹³⁴ Gall: *Kapitalismus je vraždou*. Avantgarda, roč. 5, č. 1, str. 6.

Engelsovy názory tím prezentuje jako stále aktuální a obecně platné, protože problém zůstává doposud nevyřešen. Původce úryvku dokazuje svá tvrzení na konkrétních případech. Zmiňuje přitom desítky mrtvých dělníků na novostavbě na Poříčí; pravdivost údajů dokládá přesnými čísly a malým dodatkem, že se tomu tak stalo během desetileté existence ČSR, čímž jednoznačně prokazuje podíl viny mladé republiky, která dělníkům neumí zajistit dobré podmínky.

„...zde jde také o to, že i v Československu musí dělníci pracovat v takové situaci, v níž nemohou dlouho zůstat zdraví a nemohou dlouho žít...“¹³⁵

Závěrem článku obviňuje jeho autor ČSR z předčasného „hnaní dělníků do hrobu“. Na tomto místě je úryvek přerušen cenzurou. Po důvodech cenzury lze nanejvýše spekulovat, pohnutkou k tomuto razantnímu kroku mohla být například stále rostoucí síla volených výrazů. Cenzurované pasáže se v nakladatelském listu ukrývají pod nápisem: konfiskováno.

¹³⁵ tamtéž

4. ZAHRANIČNÍ IMPULSY V AVANTGARDĚ

4.1 Evropská a ruská avantgarda

Avantgardní tendence se ve světě objevují již v druhé polovině 19. století, kdy se umělci snažili oprostit své tvůrčí schopnosti od politiky a vymanit je z nadvlády různých ideologií. Jejich hlavním rysem byla absolutní averze vůči měšťácké kultuře, která se projevovala převážně v karikaturách vysmívajících se šosáctví této vrstvy. Pod mottem „drážděte měšťáka“ (*épater le bourgeois*) se nesla veškerá výtvarná i poetická avantgarda. Zásadní vliv na překvapivé formování a vyhraňování stylů a směrů měly především dějinné události zapříčiňující vznik moderního světa, zvláště pak evropského. Koncept avantgardních snah se v průběhu jejich působení od jejich nástupu do jisté míry modifikoval. Společným příznakem byl odpor vzhledem k měšťácké civilizaci. Těžiště tvorby se však posunulo k úsilí hledání čerstvé koncepce krásy, kterou umělci objevovali i v esteticky brutálně působivém umění starých dob. Toto pátrání vyústilo až k chorobnému střídání proudů.¹³⁶

Zatímco SSSR prožívalo novátorské snahy vedle silné konkurence proletářského hnutí, Francie čelila označení ohniska avantgardistů. Průkopnické podněty se šířily po celé Evropě a mezi centra těchto impulsů se rázem čítali i Curych, Berlín, Drážďany a jiné. Ve spojení se Sovětským svazem a vlivem v komunistických stranách Evropy je upřednostňován tendenční a konzervativní socialistický realismus. Avantgardní impulsy však nebyly vždy radostně přijímány, velmi často se střetávaly s různými ideologiemi daných dob, s nimiž polarizovaly. V německy mluvících zemích bojovaly tyto expanze s fašismem – odtud pak označení *entartete Kunst* (zvrhlé umění) a na Východě se střetávaly se Stalinismem. Jádry středoevropských avantgard se během jejich uzpůsobování ustálila dvě význačná centra – meziválečné Československo, díky udržování intenzivních kontaktů s Paříží a Výmarské Německo. V Československu se avantgardní tendence vyznačovaly velkým pnutím mezi angažovanou sociální tvorbou a moderním seskupením autorů, divadelníků a výtvarníků (poetismus, Devětsil, Dav).¹³⁷

Avantgardní umělci ve své tvorbě zračili zápal pro dynamiku metamorfóz uměleckých stylů a technik moderního umění, které se ovšem rozcházelo s mírou zaujetí pro

¹³⁶ Křen, J.: *Dvě století střední Evropy*. Argo, Praha 2005, s. 460-464

¹³⁷ tamtéž

společenskou a politickou účastnost. Spojníkem všech tvůrců i reprezentantů avantgard bylo společné úsilí o rozšíření okruhu estetična a transformace jeho koncepce zaměřující se na krásu jako takovou a na její objevování v oblasti periferie současných velkoměst. Obměňování a specializace přístupů k různým literárním útvarům byly jedním ze základních rysů vyhraňování průkopnických trendů: „*Věk masovosti, reprodukce a sériovosti umožňoval i vynucoval novou poetiku; příznačné bylo jak se v terminologii literární vědy a kritiky namísto patetického a s představou tvůrčího Génia spojeného pojmu Dílo prosazovalo neutrální a „šedivé“ slovo text.*“¹³⁸

V ruské kultuře se tyto průkopnické tendence střetávají se stále vstřebávajícími se evropskými podněty od epochy Petra I. Noví lidé 20. století zápolí s tradicí ruské klasiky zahrnující dosud poetiku „stříbrného věku“ a avantgardy desátých let, ačkoliv se snaží klást důraz na věk nový. Právě zde se projevují avantgardní impulsy zakládáním rozličných literárních skupin, lišících se ovšem jejich podřízeností bolševické straně. Proto v tomto smyslu řeší navíc ruská avantgarda otázku rozpolcenosti a zároveň skloubení uměleckého a ideového východiska těchto proudů.¹³⁹

Nejlépe vystihuje celkovou situaci „dobrodušný příběh“ Tomáše Glance z publikace *Lexikon ruských avantgard 20. století*. Glanc zde v úvodních slovech rozpráví o vzpouře umělců proti dobovým hodnotám i o tak zvaném vyprovokování nového chápání krásy. Tímto „bláhovým“ jednáním si tvůrci vysloužili nelichotivé přízvisko a do kulturní historie jim byl zapovězen vstup na velmi dlouhou dobu. Jejich společný záměr však vedl k celkové propojenosti témat i oblastí uměleckého vyjadřování. Dostatečné podpory se jim do třicátých let 20. století dostávalo i od komunistického státu. V pozdějších dobách se avantgardní snahy stávaly méně potřebné a seskupení se začala postupně rozkládat. Nelze však opomenout, že avantgarda po jeden čas plnila funkci studnice nápadů, z níž čerpal velký okruh tvůrčích osobností. Byla ale i živnou půdou poskytující dostatek stimulů pro nadcházející generační úvahy.¹⁴⁰

¹³⁸ tamtéž, s. 462

¹³⁹ Pospíšil, I. a kol.: *Světové literatury 20. století v kostce. Ruská literatura*. Libri, Praha 1999, s. 174-177

¹⁴⁰ Glanc, T.; Kleňhová, J.: *Lexikon ruských avantgard 20. století. Úvod, návod, důvod*. Libri, Praha 2005, s. 7-11

„Prohlašovali je za šílené a proklínali jejich výstavy, sborníky, vystoupení... Ale ukázalo se, že tyto šílené experimenty nejen odpovídají době, ve které vznikly, ale navíc vyzařují neobyčejně produktivní tvůrčí inspiraci...“¹⁴¹

Zahraničním impulsům se neubrání ani časopis *Avantgarda*. Vždyť hned pouhý název listu v sobě schraňuje veškeré novátorské tendence a pyšní se tudíž titulem nositele internacionálnosti. V případě, že po attributech cizích stimulů zapátráme v produkci samotného periodika ještě hlouběji, ocitneme se ve sféře nejednoho koloritu jeho tvorby. Kromě v originále publikovaných literárních příspěvků jsou zde k vidění i jiné formy přímých zásahů zahraničních avantgard, které se neomezují pouze na literární vyjádření v původní řeči. Vedle agitačních „transparentů“ křičících požadavek o spojení proletářů do širého světa formou „vládnoucích“ jazyků, jsou to kupříkladu různé „tiskové“ zprávy o hospodářském či politickém dění, nejen z okruhu domácího kulturního pole. Tyto dokazují absolutní prolínání zahraničních motivů v zónách periodika

„Proletarier aller Länder vereinigt Euch!

Proletáři všech krajin spojte se!

Világ proletárjai egyesüljetek!

Workers of the Word united!

Пролетарии всех стран соединяйтесь!

Proletaires de tous les pays inissez-vous!¹⁴²

Za cizí avantgardní podněty lze považovat i depeše o zahraničních poměrech, ať už ekonomických nebo společenských (existence dělnictva a studentstva za hranicemi ČSR), které si nakladatelský list často „bere na mušku“. Mezi ony impulsy se rovněž čítají umělecké projevy periodika, viz kapitola č. 2.3 (karikatura a osobnost F. Masereela a ostatní výtvarné projevy). Stejně tak i články zabývající se uměním, divadelními, hudebními, filmovými i časopiseckými snahami, jejich metamorfózami a recenzemi. Samostatnou složku tvoří pak oblast literární ve spojitosti s projednáváním tématy. Lze tedy konstatovat, že i v rámci analyzovaného časopisu vládne naprostá propojenost s tvorbou zahraničních avantgard, která je periodiku ku prospěchu.

¹⁴¹ tamtéž, s. 7

¹⁴² *Avantgarda*, roč. 4, č. 9-10, s. 110-121

4.2 Interpretace zahraničních příspěvků v souvislosti s domácí tvorbou

Avantgarda skýtá značné množství cizojazyčných úryvků, jejich počet je ovšem se zřetelem na obsáhlost nakladatelského listu spíše fragmentární. Výskyt takovýchto artiklů je zprvu kusý, ba téměř zanedbatelný. Závěrem periodika tato torzovitost ustupuje a přítomnost příspěvků naopak výrazně houstne. S obdobnými ukázkami se setkáme hned v úvodním ročníku časopisu, odtud pak jakožto průvodní prvek protínají listy periodika a jsou elementem bezmála každého ročníku. Žánry příspěvků zahraničních mají obdobné zastoupení i scénář jako je tomu u příspěvků domácích. Širokou pláň prózy rozrývá i občasný pás poezie. Zahraniční příspěvky pojednávají vesměs o proletářské tematice. Někdy se vyjadřují ke stavu bankovníctví, jindy zase řeší otázku voleb či záležitosti německé avantgardy. Tu a tam se taktéž dotknou otázky židovství a fašizace.

Převážná většina ukázek postihuje úsilí dovést různé vrstvy obyvatel k jednomu společnému cíli – třídnímu boji. K tomuto směřuje i zpracování Emila Johna, v němž obnažuje fungování a utajené vztahy bankovního světa. Systematicky vystihuje postoje zaměstnanců, přičemž postupuje od nepřiměřeného vzdělání plného nepotřebných informací přes protekci až po kariérismus a kastovníctví. Nekonečný přehled zakončuje vyslovením společného zájmu – potlačit maloměšťácké tendence v bankovním odvětví a vychovat zaměstnance k třídnímu boji. Přitom nejde pouze o agitaci komunistické strany, aby z těchto zaměstnanců udělali jejími členy, „*dazu sind die Bankangestellten wie alle „Intellektuellen“ viel zu unzuverlässig.*“¹⁴³ (Nato jsou bankovní úředníci, ostatně jako všichni „intelektuálové“, příliš nespolehliví).

Johnova kritika padá na úrodnou půdu levicové *Avantgardy* a tím, že se orientuje obzvláště na maloměšťácké nešvary, zapadá do repertoáru publikovaných ukázek. Nejpalčivějším bodem jsou vedle antimarxistických způsobů vyučování budoucích zaměstnanců banky i protekční přijímací praktiky bankovních institucí. Dle Johna je pro obyčejného „smrtelníka“ zcela nemožné, získat místo bankovního úředníka bez jakékoli přímluvné historie. Obratně si E. John počíná i s tematikou nerovnosti mezi lidmi. V tomto úseku obviňuje společnost z modifikace individua a jeho nezdravé touhy něco v dané pospolitosti znamenat. Onu chtivost líčí jako honbu za společenskými funkcemi a

¹⁴³ John, E.: *Zur Frage der Bankangestellten*. *Avantgarda*, roč. 1, č. 5, s. 13-15

tituly, které později přirovnává k převeliké iluzi. Současně zdůrazňuje, že iluze tkví právě v nedosažitelnosti cíle pro jedince, natož pak pro celé masy. Poměrně rozsáhlou část úryvku věnuje autor i obšírné deskripci pracovních vztahů, nadřazenost/podřazenost, včetně platové výměry, jejíž koncepci pokládá nejméně za složitou.¹⁴⁴

Literární statě povětšinou demonstrují divadelní i literární produkci autorů různých koutů světa. *Avantgarda* se zde specializovala na německy píšící umělce. Pro subvenci komunistické linie uvádí redakce listu recenzi M. Lockera hodnotící drama *Hoppla, wir leben!* Tato hra zajistila po svůj čas Piskatorskému komunistickému divadlu nebývalý úspěch. Zcela čerstvým uchopením percepce transmutací dělnického hnutí skrze osobní tragédii individua zanechává Ernst Toller otisk v divadelní tvorbě druhé poloviny dvacátých let.

Obecně pojednává drama o boji hlavního revolucionářského hrdiny, kterého neustále pronásledují stíny minulosti a který se „pokrokovým“ idejím nové republiky jen těžko asimiluje.* Autor hry, E. Toller, se rovněž dotýká nesnadného stavu dělnictva a prudkými projevy pranýřuje novou formu demokracie. M. Locker tak ve své recenzi mluví o bezmilostném strhnutí závoje s pokryteckým šklebem. Na přetřes bere autor úryvku i Tollerovy revolucionářské životní osudy, jež interpretuje jako korespondující s jeho uměleckými díly. Ač M. Locker nazývá Tollera nekomunistou, považuje jeho pozdější básně a dramata za zcela revoluční a tedy padnoucí režimu. Argumentem může být patrně i ztvárnění hlavních hrdinů, kteří trpí pod tíhou toliko typických měšťáckých slabostí. Vyplísněno je zde Tollerovi kvůli atypickému zakončení onoho dramatu. Dle M. Lockera je úkolem revolučních dramát vybízet k boji a ne skepticismus a klesání na duchu (viz sebevražda hlavního hrdiny). I přes kontradiktorický konec hry je pro M.

¹⁴⁴ tamtéž

* Drama se začíná ve vězeňském prostředí, kde „rudí“ revolucionáři vyčkávají svého tragického osudu. Doslova nervydrásající a beznadějně čekání na smrt přeruší „osvobozující“ rozsudek jednoho z revolucionářů – Karla Thomase, jenž pod vlivem nátlaku a trýznění zešílí a je proto hospitalizován na psychiatrii. Když je po roce 1927 prohlášen za „normálního“, ocitne se opět na svobodě. S novým řádem se však Karl sžívá velmi těžce. Jeho cesty opětovně zkříží bývalý spoluvězeň, soudruh Killmann, jenž v současnosti vystupuje jako ministr vnitra. Ve své nové funkci se staví na protistranu stávkujícího dělnictva, které svými stávkami škodí industrializaci, proto musí být potlačeny. Dělnictvo je podobně jako před osmi lety trýzněno a vykořisťováno. Poté, co je K. Thomas vsazen do žaláře kvůli křivému obvinění z vraždy Killmanna (zrádce dělnictva), řeší tuto situaci sebevraždou.

Lockera toto dílo dostatečným podnětem k tomu, aby se s ním české dělnictvo obeznámilo. Proto jej také sám doporučuje k přeložení do českého jazyka.¹⁴⁵

Analogicky je stylizován i další oddíl literatury šestého čísla téhož ročníku. Lze jej komentovat jako směsici zvolených témat a avantgardních impulsů v jednom. Tato nejednotnost se počíná úvahou o vykořisťovatelských formách buržoazie. Pokračuje výsměchem americkému prezidentovi, přechází k problematice publikování komunistických autorů a jejich nelehkému úkolu projít přes buržoazní kritické oko, a konečně se věnuje dílu Egona Erwina Kische, jež velebí jako nejhezčí obrázkovou knihu proletářské vlasti („*das schönste Bilderbuch aus der Heimat des Proletariers.*“¹⁴⁶)

Ze strany levice jsou formy vládnoucí buržoazie nazírány z různých úhlů, nikdy však pozitivně. Autor ve zveřejněném článku vnímá tyto formy jakožto prostředek primárně namířený proti utlačovaným a vykořisťovaným třídám. Mínění původce úryvku se dále rozvíjí ve jmenování škály protiimperialistických tendencí, mezi nimiž existují jen nepatrné nuance. R. Schmidt upozorňuje na buržoazii formující své síly a nazývá ji násilnou, zkorumpovanou a teroristickou, zvláště pak její americkou podobu. Současně varuje i před přetvářáním této politické formy i před předstíráním tak zvané demokracie, jejíž praktiky prohlašuje za fašistické.

Ony žaloby ústí k posuzování „příčetnosti“ soudobé americké hlavy státu. Zde se tvůrce článku posměšně vyjadřuje k pravidelným projevům prezidentovým, přičemž státníka veřejně obviňuje z nedostatku rozumu. Struktura degradace sestupuje vertikálním směrem, a řetězec jedinců, kterým se nedostává onoho daru intelektu, se podstatně rozšiřuje. Od prezidenta k jeho mluvčímu a odtud pak k sekretáři mluvčího, který má podle autora podstatné mezery ve své fantazii. Ony proslovy mají tak vznikat až ze čtvrté ruky. Tvůrce článku přirovnává představenou situaci ke komice, ba dokonce k satíře, kde hovoří o dutosti a prolhanosti zkorumpovaných kapitalistických tříd vedoucí k Pseudo-demokracii.

¹⁴⁵ Locker, M.: Literatura (*Hoppla, wir leben!*). Avantgarda, roč. 4, č. 6, s. 83

¹⁴⁶ Schmidt, R.: Literatura. Avantgarda, roč. 4, č. 5, s. 66

Enumerace autorova rozhořčení se zastavuje až u osobnosti E. E. Kische a jeho díla *Zaren, Popen, Bolschewiken*. R. Schmidt je dílem natolik paralyzován, že stopy po dřívější bojovnosti jsou ty tam. Uchvácen tímto dílem vyzdvihuje především klady knihy. Interpretuje je jako splnění úlohy komunistů pozorovat rozmanitosti nové životní formy (proletariátu). Kniha údajně řeší toto poslání beze zbytku. Schmidt tvrdošijně hlásá vítězství proletariátu na všech společenských úrovních. Dílo *Zaren, Popen, Bolschewiken*, jež dle slov autorových čte každý s dechberoucím napětím, má údajně předkládat nejkrásnější a neplodnější období proletariátu během jeho nejúspěšnější hospodářské činnosti. „...*man wünscht nur, dass es alle Kommunisten gelesen haben mögen, nicht nur weil ihnen das Herz im Leibe lachen wird, sondern weil ihr Kampfwillen zur Verwirklichung der sozialen Revolution wiederum von neuem erstarken wird.*“¹⁴⁷(...všeobecným přáním je, aby ono dílo mohli číst všichni komunisté, nejen proto, že potěší srdce, ale i proto, že bude opět obnoven a posílen bojový duch k uskutečnění sociální revoluce.)¹⁴⁸

Oproti tomu Erwin Ornstein ve své publikované stati obrací pozornost na sionistické hnutí omladiny, jehož poměry přibližuje formou otevřeného dopisu od červené/rudé pomoci v Palestině. V dopise jsou líčeny děsivé podmínky palestinského dělnictva, situace třídních bojů a postavení Kwuzothu (sídla sionistů v Palestině) před a po revoluci i jeho úkoly jako avantgardy veškeré dělnické třídy. Ve zprávě jsou rovněž vystihovány politické tahanice s britskou vládou, která si dělá na území Palestiny nároky. Příloha taktéž popisuje kruté pronásledování i násilnosti namířené proti dělnictvu. Jako nejhorší možnou variantu úniku před tímto zacházením, k níž se museli „štvanci“ uchýlit, vidí dělníci ilegální práci. Problémy prohlubuje i kupčení židovských kapitalistů s místní půdou, jejichž jediným cílem je osídlit vykoupené pozemky Židy. Tím tak přicházejí stovky sedláků, kteří jsou kvůli oněm událostem vyhnáni ze svých polností, o své živobytí. Vzniklé spory ještě více čerí rozvířenou hladinu nepokojů.

Dopis demonstruje bezpráví, příkoří i útrapy spojené s vyhnáním a smrtí. Zároveň ukazuje komunistickou stranu Palestiny jako jedinou, která se dokázala všem těmto příkořím a sionistickým metodám vzepřít. Dopis se zmiňuje i o stále se prohlubující propasti mezi Araby a Židy i o nebezpečných buržoazních elementech, jež pronikají do

¹⁴⁷ tamtéž, s. 66

¹⁴⁸ tamtéž, s. 65-66

různých společenských sfér. Ke konci jsou připomenuta historická fakta sionistické organizace, která se měla v zápase proti ruské revoluci přidat na stranu monarchie a odpůrců revoluce. Na samém závěru je sionistická organizace označena za klín mezi proletářskou revolucí a bojem proti internacionálnímu imperialismu.¹⁴⁹

Německy psaná próza je především dominantou pozdějších ročníků, jak potvrzuje vyšlý pátý i šestý díl nakladatelského listu, který je tvořen v daném jazyce téměř z poloviny. Velký podíl na tomto faktu má samostatná rubrika německé avantgardy *Die deutsche Avantgarde*. Podstatná část sloupce řeší široký záběr témat nejen německé avantgardy. Zprvu věnuje rubrika pozornost všeobecně vládnoucím podmínkám. Poté poukazuje na kontinuitu témat s předchozím článkem, jenž informuje o šíření nebezpečných „trendů“ a skýtá přímé varování před silícím fašismem. Ona nedemokratická forma se projevuje takřka ve všech odvětvích. Podle článku „uchvacují“ ony sklony zejména vysoké školy, prostupují ovšem i jiné organizace či instituce, jakými je například lékařství. Stať v konečné podobě dává tušit, že impulsy jsou *Avantgardou* percipovány jako výstraha, pod níž se ukrývá nová forma útoku na proletariát. Proto se levicový blok začíná „mobilizovat“ k boji.¹⁵⁰

Zatímco existence těchto tendencí mohla být v prvním článku chápána jako pouhá spekulace, v novém úryvku je již potvrzena jako nezvratitelný fakt. Autor (Von Elka) mluví v této souvislosti i o tak zvané bitvě na dvou frontách – zápas fašistické buržoazie s vlastním proletariátem na straně jedné a se Sovětským Svazem na straně druhé. Příspěvek připomíná prožitě hrůzy minulé světové války a komparuje předchozí události s těmi aktuálními. Zároveň řeší i současné politické i kontinentální uspořádání včetně koloniálních rošád týkající se Ameriky, Anglie, Palestiny, Egypta, Indie a jiných.

Autor podsouvá západním zemím s parlamentními tradicemi, inklusive středu Evropy, že se jejich sociálnědemokratické vlády opírají o fašistické úderné oddíly měšťáctva a jeho vládnoucí aparát v zájmu zachování blaha buržoazie oproti proletariátu. Nepříznivé klima analyzuje autor z různých poloh, zmiňuje se o zkušenosti se situací na polofeudálním jihu a východě Evropy, kde se vytváří pevný řetěz fašistických diktatur po vzoru Mussoliniho. Nakonec oddíl nahlíží na stav v Československu, který oněm

¹⁴⁹ Ornstein, E.: *Ein offener Brief an die zionistische Jugendbewegung*. *Avantgarda*, roč. 4, č. 3-4, s. 41

¹⁵⁰ *Die deutsche Avantgarde*, *Avantgarda*, roč. 6, č. 3-4, s. 1-3

„evropským“ podmínkám není nikterak vzdálený. Se zřetelem na autorovu „proletářskou“ orientaci postihuje úryvek i československou buržoazii, jež se z jeho pohledu mnohými kroky přibližuje k fašistickému hnutí a jeho praktikám.¹⁵¹

V oblasti poezie se naproti tomu obsahová stránka koncentruje na jeden společný ukazatel, na revolučnost básní. Pravidelnými příspěvateli poezie německého jazyka jsou F. C. Weiskopf, Johannes R. Becher, Oskar Kahnel. Jejich projevy jsou pozoruhodného analogického ražení. Z hlediska struktury můžeme vysledovat jisté prvky paralelismu a stereotypnosti. Formální podoba veršů se řídí stejnými pravidly jednoduchosti jako poezie domácí (viz kapitola č. 3. Vybrané ukázky literárních příspěvků, podkapitola *Avantgarda* 1927). Veškerá tematika slok a veršů se točí kolem světa fabrik a podřízeného stavu dělnictva, které je popouzeno k revolučnímu jednání.

F. C. Weiskopf zpravuje ve druhém ročníku nakladatelského listu o tragické události – smrti Lenina. V úvodu básni *Auf Lenins Tod...* interpretuje truchlivou atmosféru plnou srolovaných vlajek a utlumených bubnů. Verše vyzývají k utišení veškerých kol po celém světě, protože V. I. Lenin už není:

„*Wladimir –*

Iljitsch –

Lenin –

Ist – nicht – mehr – –“¹⁵²

Užitím grafických znamének dosahuje F. C. Weiskopf akutnost tvrzení i patosu verše. Pomlčky mohou rovněž působit jako pauzy, které dodávají sdělení na důležitosti. Druhou slokou navazuje autor anaforicky na první půli sloky úvodní. Anaforou graduje autor pocit bolesti nad nezvratným faktem úmrtí ikony. Zároveň slouží i jako odrazový můstek pro následné vyvedení kraje ze smutku, jímž naplňuje druhou půli oné strofy. Veršům je taktéž propůjčován agitační charakter. Básník jimi vybízí k sebrání posledních sil dělnictva a dává jim najevo, že i přesto, že jejich „bůh“ už není, bude je jeho odkaz stále podporovat v boji proti útlakům, k němuž je pobuňuje:

¹⁵¹ *Die deutsche Avantgarde*. Avantgarda, roč. 6, č. 1-2, s. 9-10

¹⁵² Weiskopf, F. C.: *Auf Lenins Tod...* Avantgarda roč. 2., č. 1, s. 5

„Doch senkt die Waffen nicht
Und lasst die Fahnen wehn
Und lasst die Internationale
Lauter rufen,

Als je:

Hört die Signale, Völker

Reiht euch zum Gefecht

Wladimir – Iljitsch – Lenin –

Ist – nicht – tot – – – –!

A tak neskládejte zbraně

A nechte vlajky vlát

A nechte volat internacionálu

hlasitěji,

Než kdy jindy:

Slyš signály, lidé

Sešikuj se k boji

Vladimír – Iljič – Lenin –

Není – mrtev – – – –! ¹⁵³

Na báseň *Auf Lenins Tod* navazuje čtvrtý ročník *Avantgardy* básnickým pojetím Oskara Kanehla. Ve stručnosti veršů pod názvem *Strasse frei* (volná ulice) předestírá Kanehl obraz revoluce, již navozuje různými symboly – světlé houfy rudých vlajek, uctivě stojící tramvaje... Kanehl se zřejmě při psaní svého úryvku inspiroval některými frázemi F. C. Weiskopfa z předešlé básně. Narazíme zde na sentence s internacionálou i na ony signály, kterým má lid naslouchat:

„Laut ruft die Internationale:

Völker, hört die Signale!“¹⁵⁴

Pro potřeby rýmu jsou tyto výroky modifikovány, leč pouze inverzí. Vysvětlením pro přebírání totožných motivů může být buď velký obdiv k vyjadřovacím schopnostem F. C. Weiskopfa, nebo nedostatečná představivost básníkovy. Nutno podotknout, že onen případ kopírování není ojedinělý. Velký podíl na iteraci výroků má zřejmě omezený inventář proletářského slovníku. Mezi nejčastěji užívané termíny se řadí: bubny, kladivo, ulice, lidé, železo, otroci, hlad, práce, ženy a sloveso nechat. V básni O. Kanehla se objevuje motiv prázdné ulice, která skýtá prostor pro možnost revolty. Zrod vzpoury podporují i nepříznivá fakta, jako jsou hlad a mráz. Ke konci básně předkládá autor konkrétní důvody nespokojenosti lidu, který nechce už být poroben a který, pokud najde možnost využít svého práva, udělá to.

„... Wir wollen uns nicht mehr als Knechte
schinden.

...Nechceme už více dřit jako pouzí
sluhové.

¹⁵³ tamtéž

¹⁵⁴ Kanehl, O.: *Strasse frei!* Avantgarda roč. 4., č. 7-8, s. 92

Wir nehmen unser Recht, wo wir es finden.

Strasse frei.

Chopíme se svého práva tam, kde jej najdeme.

Volná ulice. ¹⁵⁵

I další Kanehlova báseň, tentokráté pátého ročníku, apeluje na vznik povstání. Verše jsou opět započaty agitací, která je zároveň jakýmsi návodem lidu pro další jednání:

„Lasst die Hämmer ruh'n.

Lasst die Räder stillsteh'n.

Lasst die Feuer niederbrennen.

Löscht das Licht...

Nechte kladiva odpočívát.

Nechte kola klidně stát.

Nechte dohořet ohně.

Zhasněte světlo... ¹⁵⁶

Vedle příznačné anafory a opakujících se motivů je tento úsek toliko známým příkladem odbojné literatury. Další část ukázky se nese v duchu komparace dobře situovaného „měšťáka“, jehož blaho je vystavěno na práci nejednoho dělníka. Úryvek je situován do dvou paralelních sloupců a jeho struktura připomíná spíše souvislý text v řeči vázané. Prozaičnost záznamu je přerušována strofickým dělením a občasným rýmováním. Básník podněcuje k ukončení podrobení pracujícího lidu a nabádá je k zaměření pozornosti na vlastní život, který mají žít a budovat sami pro sebe.“

*„...Der Schornstein der nicht euretwegen
raucht zusammenstürzen.*

*...Komín, který nekouří pro vás
zbourejte.* ¹⁵⁷

Kahnel se noří ještě hlouběji a prezentuje kontrasty protistran. Měšťák dlí v bohatém domě, v němž vykrmuje své tělo, pečuje o svou ženu a vychovává své děti. To vše mu umožňuje práce dělníků. A proletáři? Mají trpět hladem? Jejich ženy mají být pouhými rodičimi stroji a děti bledými nuznými spratky? Dle Kanehla je načase učinit těmto křivdám přítrž a obhájit práva dělníků tím, že vyjdou do ulic.

*„...Fluch jedem Schritt in ihre Sklaverei.
Fluch ihrem Dank. Fluch ihrem Judas-
lohn.*

Euer ist die Erde.

*...Proklet každý krok do jejich otročiny.
Proklety ať jsou jejich díky. Prokleta i
jejich židovská mzda.*

Vaše je země.

¹⁵⁵ tamtéž

¹⁵⁶ Kanehl, O.: *Aufforderungen zum Streik*. Avantgarda roč. 5., č. 1, s. 7

¹⁵⁷ tamtéž

Heraus aus den Betrieben!
Auf die Strasse!

Vyjděte ze závodů!
*Na ulici!*¹⁵⁸

Totožně vyznívá i báseň J. R. Bechera, *Die Fabrik*, publikována na listech posledních čísel čtvrtého ročníku *Avantgardy*. Verše demonstrují nelehké pracovní podmínky i žití lidí pracujících ve fabrice. Autor současně poukazuje na striktní separaci fabriky od městského prostředí a zdůrazňuje přitom velký rozpor mezi fabrikou, která stojí na okraji města a městem samotným. Klikatá cesta k závodu vede kolem černých kanálů až k smrduté propasti plné průmyslového odpadu...

„Drin kauern, krumm und zerdrückt

Menschen, Stück an Stück, ...

Menschen: blind und taub

Menchen: Knochen und staub...

Metalisch dröhnen die Hämmer.

Und der Arm wird nicht matt, wird nicht
matt.

Uvnitř příkrčení, křiví a rozdrčení

lidé, kus na kusu, ...

lidé: slepí a hluchí

lidé: kosti a prach...

Kovově kladiva burácejí.

Ale ruka se neunaví, stále
*se neunaví.*¹⁵⁹

J. R. Becher i nadále nechává zaznívat ponuré veršové rozpoložení. Následně jej ovšem přetváří v bojovnou náladu a ve slibné pučící ukazatele zvratu, které nesou podobu barikád rostoucích napříč městem.

„Esst euch satt!“

„Esst euch satt!“

*„Esst euch satt ...!(Nasyťte se dosyta!)“*¹⁶⁰

Autor konečně upírá pohled do dále, jímž zdůrazňuje distanc oné fabriky i distanc existence pracujících. Do dále, kde zní bušící kladiva, fouká dmýchadlo, a kde stojí muži v železných řadách. Na samém závěru básně apeluje J. R. Becher na výbojnost dělnického ducha a snaží se ji ještě více podnítit posledními verši:

„Hammern die Hämmer weit...“

Hammert die neue Zeit.

Rozneste zvuk kladiv do dále...

*Vybušte si nové období.*¹⁶¹

¹⁵⁸ tamtéž

¹⁵⁹ Becher, J. R.: O.: *Die Fabrik*. Avantgarda roč. 4., č. 9-10, s. 113

¹⁶⁰ tamtéž

F. C. Weiskopf tvoří vedle charakteristické revoluční poezie i poezii oslavující město a jeho průmyslovost. Na vůbec prvních listech periodika se zračí jeho báseň *Wiedersehn mit Paris* (shledání s Paříží). Tentokrát se jedná o oslavné pojetí existence města, kdy básník vyjadřuje Paříži svůj velký obdiv a slibuje jí věčnou lásku, nikoli však kvůli jejím romantickým zákoutím. Pohnutkou pro básníkovu citové vzplanutí jsou obyčejné pozemské statky a holá civilnost. Autor nachází zalíbení ve vůni benzínu a vůni ženských vlasů, ve vůni vína i strojního oleje. Svě sympatie vyjadřuje za pomoci smyslových orgánů. V první sloce je jimi čich, druhá strofa je založena na sluchu:

<i>„...Es ist mir die ganze lange Zeit deine Stimme im Ohr geblieben. Die Stimme aus Lachen... Und den Trommerlwirbeln... Die Stimme aus Rausch und Maschinenlärm</i>	<i>...Po celou dlouhou dobu mi zůstal v uších znít tvůj hlas. Hlas smíchu... A vír bubnů... Hlas opojení a hluk strojů...“¹⁶²</i>
---	--

Každá ze čtyř slok se začíná identickou řádkou básní, první dvě sloky dokonce týmž dvojverším. Opět se zde setkáváme s užitím anafory:

<i>„Paris, du bist eine herrliche Stadt, Ich werde dich ewig lieben:</i>	<i>Paříži, ty jsi krásné město budu tě navěky milovat: ...“¹⁶³</i>
--	---

Třetí strofa je důkazem toho, že básníkovu náklonnost k Paříži jako k městu, přece jen formuje i umělecká zóna. Existence hrobu jednoho z největších básníků milostné lyriky německé literatury, Heinricha Heineho, podněcuje autora k zařazení jeho osoby do své básně. Skutečnost, že jsou ostatky velikána uloženy právě na nejkrásnějším hřbitově Paříže, jak sám F. C. Weiskopf ono místo označuje, nutí zřejmě básníka k filozofickým úvahám:

<i>„Der Heinrich Heine ist nicht tot, Ich war bei ihm zur Visite, Man legt seine Karte in einen Korb Auf dem Grab: so will es die Sitte.</i>	<i>Heinrich Heine není mrtev, byl jsem ho navštívit, jednoduše se položí navštívenka do košíku na hrob: tak to žádá zvyk.</i>
--	---

¹⁶¹ tamtéž

¹⁶² Weiskopf, F. C.: *Wiedersehn mit Paris*. Avantgarda, roč. 1, č. 1, s. 10

¹⁶³ tamtéž

*Der Korb ist von Eisen und Klirrt im
Wind...*

*Ten koš je ze železa a ve větru
řinčí...¹⁶⁴*

Autor se v závěru lyrické pasáže zmiňuje o nejhezčím předměstí Paříže, které má stále dlážděné ulice. Při tomto motivu naráží na paměť i um dlažebních kamenů stavět barikády. Weiskopf zakončuje onu báseň poněkud odbojně s předzvěstí obnovy revoluční gilotiny. Ta, která kdysi v minulosti měla v Paříži své opodstatnění a velký věhlas, „zazáří“ ještě jednou dle Weiskopfa na Grève-Platz.

¹⁶⁴ tamtéž

5. SVĚDECTVÍ O MEZIVÁLEČNÉ AVANTGARDĚ

„Mluvílo se až příliš o tzv. proletářském umění a ještě dnes doznívá tento omyl v anketách a v tvorbě několika „tvrdošijných“. Byli jsme svědky citových běhovek mnoha pisálků, kteří se domnívali, že si na tomto ohni ohřejí svoji polívčičku. Dělníkova bída byla glorifikována s tajnou starostí, aby nezmizela, neboť ztráta tohoto sujetu zatím byla nenahraditelná. Málo z těch, kteří této době podlehl, dovedlo se mužně vyrovnati s tímto problémem“¹⁶⁵ Takto popisuje František Halas své pojetí meziválečné avantgardy v rozhlasovém cyklu, na něž pak volně navazují i ostatní účastníci ankety, kterými jsou grandiózní osobnosti tehdejší literární i kulturní sféry.

Stanovisko autora, který přirovnává proletářské umění k „vyčerpané studnici nápadů“, je patrné z radikalismu oné výpovědi. Pohled F. Halase na proletářské umění jako na omyl jej ještě více umocňuje. Halas svým výrokiem dává najevo, že s uměním, jež je zastoupeno onou glorifikací dělníka, rozhodně nesympatizuje, a proto dává na obdiv svůj kritický soud. Nenahraditelnost sujetu ve formě autorova podání dává tušit trpkou ironii oné hrůzné skutečnosti. V tomto směru přitakává selekce interpretovaných úryvků předchozích kapitol Halasovu přesvědčení. Ve srovnání s názorovou vyhraněností F. Halase je interpretace A. Hoffmeistera rezervovanějšího charakteru:

„Já si myslím, že nikdo, žádná generace, měla takové podmínky, jako jsme měli my. Představte si, že byla válka, byl hlad, lidi byli v cizích službách a najednou to všechno přestalo, říkali jsme tomu revoluce, přitom vlastně se vůbec nestřílelo, a najednou byla tedy dána možnost mladým lidem dělat něco, co nikdy nemohli, co nikdy nesměli, současně přišly všechny vlivy ze západu, a současně z druhé strany přišly zprávy o sovětské revoluci, přišly první knihy revoluční obsahem a bylo to najednou něco, že jsme nestačili prostě tu informovanost vnímat. My jsme měli tu možnost opravdu každé si vybrat to, co chtěl. Tady si vybral Wolker něco, tady si vybral Nezval,... a najednou jsme měli z těch ohromných různých vlivů jednu generaci, která sama byla úplně různá, skoro každé jiné, jeden člověk byl samostatná individualita.“¹⁶⁶

¹⁶⁵ Halas, F. In: Jelínek, A.: *Avantgarda bez legend a mýtů. Vladislav Vančura, část dvanáctá.* Československý rozhlas, Praha 1967, s. 6

¹⁶⁶ Hoffmeister, A. In: *Avantgarda bez legend a mýtů. Dědictví avantgardy, část čtrnáctá.* Československý rozhlas, Praha 1967, s. 13

A. Hoffmeister nevykládá koncepci avantgardy pouze z úhlu proletářského přívlastku. Avantgardní počiny osvětluje se zřetelem na globálnost faktorů a jedinečnost podmínek, jež vznik oněch tendencí rozněcovaly a modifikovaly. Hoffmeister kromě toho naráží i na neobyčejnou souhru činitelů, včetně oné „revoluce“, které daly možnost mladým obeznámit se s něčím docela novým, doposud nepoznaným, co ovšem nedokázali úplně vstřebat. V této nepřehledné směrové rozrůzněnosti si každý tvůrčí jedinec našel vlastní inspiraci. Z tohoto důvodu lze podle Hoffmeistra vnímat dobu vyvěrajících avantgardních impulsů jako éru individualit, jejichž tvorba se rozprchla do mnoha stran. Tuto orientační nekompromisnost dokládá existence mnoha literárních směrů (viz úvodní kapitola *Pozadí literárního jeviště*).

L. Linhart předestírá svou interpretaci meziválečné avantgardy jako „*pokrokovou a průbojnou nejen ve formě, ale i obsahu... jako něco, co v těch dobách, kdy se hledala spojitost umění se životem a s lidem by se tady dalo ukázat.*“¹⁶⁷

Linhart dále rozebírá problematiku avantgardy, jež dle jeho úsudku „*nebyla pouze otázkou formy, ale i otázkou celého postoje a vztahů.*“¹⁶⁸ Přitom jmenuje podstatný rys avantgardy – odvalu k experimentu a vědomé experimentování. „... *vždyť i vytvářet umění socialistické byl tenkrát experiment.*“¹⁶⁹

L. Linhart podává osobité svědectví meziválečné avantgardy tím, že se zaměřuje převážně na formální, obsahovou i vztahovou stránku a její transmutace vlivem působících pokrokových snah. Na základě jeho pojetí je možné ono novátorské úsilí vykládat jako jeden velký pokus. Výraz experiment budiž tedy příznačným synonymem vystihující avantgardní trendy. Vědomé experimentování bylo dle Linharta neoddělitelnou složkou avantgardou vířených epoch. To dosvědčuje nejen pestrost kulturních i literárních toků. Velmi věrně a prozíravě vystihuje svědek avantgardních efektů i socialistické umění, které posuzuje jako součást oné odvahy experimentovat. Touto explanací Linhart nijak socialistické umění neprofanuje, naopak jej hodnotí jako přirozené vyplynutí soudobých elementů. Do jaké míry se v tomto smyslu jednalo o experiment lze posoudit i z interpretovaných úryvků nakladatelského listu *Avantgarda*.

¹⁶⁷ Linhart, L. In: Jelínek, A.: *Avantgarda bez legend a mýtů. Dědictví avantgardy, část čtrnáctá.* Československý rozhlas, Praha 1967, s. 6

¹⁶⁸ tamtéž, s. 11

¹⁶⁹ tamtéž, s. 12

Jiří Menzel pohlíží na diskutovanou oblast trochu z jiného úhlu, avantgardu pojímá netradičně a své teze rozvádí tak, že nabývají nebývalých rozměrů a stávají se obecně platnými. Meziválečnou avantgardu vnímá jako „*velice českou v mnohém smyslu... A jestliže se tedy z avantgardy něco má brát, tak se aspoň podle mého názoru, má brát jako jeden z velkých pilířů celé kontinuity, celého vývoje českého umění, jako velice logický a plynulý článek, ze kterého jako my máme pokračovat do toho mostu. A myslím, že to je článek téměř poslední, protože to, co je potom, to je strašlivá drobenina.*“¹⁷⁰

¹⁷⁰ Menzel, J. In: *Avantgarda bez legend a mýtů. Dědictví avantgardy, část čtrnáctá.* Československý rozhlas, Praha 1967, s. 16

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo analyzovat periodikum napříč dějinných souvislostí a poukázat na propojenost zahraničních literárních scén a jejich „plodů“ zrcadlících se v domácím periodiku. Oproti předchozí éře začínajících periodik dvacátých let 20. století vydržela *Avantgarda* „zářit“ na literárním poli poměrně dlouho. Její osud byl však rázně ukončen nastupujícím fašismem, ideologii tak střídá jiná, zdánlivě zcela odlišná a naoko protichůdná ideologie, v konečném důsledku přece tak podobná.

Hlavním úmyslem však nebylo soudit politické přesvědčení nakladatelského listu, plánovitě jsem se soustředila na výrazovou i obsahovou stránku periodika, rovněž pak i na užité prostředky a formy, jakýmiž si „populární“ režim získával a udržoval přízeň čtenářů. Přitom se mé snažení koncentrovalo na nestranný náhled a konstruktivní kritiku z pozice nezaujatého pozorovatele. Proto jsou mnohé úryvky doplněny o vlastní postřehy a komentáře. Po bedlivém prozkoumání rozličných ukázek musím konstatovat, že pro tehdejší odběratele periodika bylo poměrně složité odolat mediálnímu útlaku, mnohdy i předkládané fikci, kterou redakce časopisu mistrně ovládala

Postihnout veškeré literární spektrum *Avantgardy* je z hlediska širšího záběru mého úkolu takřka nemožné a zůstává tedy záležitostí příštích kvalifikačních prací s výrazně užší specializací. Bylo by pošetilé, snažit se v této práci podat svědectví o rozsáhlé literární tvorbě periodika. Proto tvoří analýza nakladatelského listu pouze okrajový exkurz do této oblasti, který plní spíše komplementární funkci. Při výběru ukázek jsem se záměrně koncentrovala na úryvky lišící se svým obsahem, zajímavostí či netradičností od předchozích kapitol, zejména od Studentiky. Pozornost je věnována také výňatkům s veršovanou podobou tvořící v obležení prózy osvěžující průsvity. Drobnou výpravou do literární sekce jsem usilovala o dotvoření celkové podobizny nakladatelského listu.

Mimořádná pozornost je věnována i zásahům zahraničních autorů, jež se v periodiku odrážejí a jež tak dokládají existenci spolupráce avantgardních kánonů v podobě cizojazyčných literárních příspěvků. Jsou nám tedy důkazem, že i v toliko tradičním nakladatelském listu, jímž „cloumá“ ideová vyhraněnost podtržená rezervovaným okruhem stálých přispěvatelů, jsou k nalezení i mezinárodní stimuly dokreslující

charakter časopisu a zároveň dokazující propojenost, existenci a kooperaci cizozemských podobně orientovaných proudů.

Periodikum leckdy budí dojem, že v hlavách vedení redakce zvítězila mnohdy kvantita nad kvalitou. I tak je možné na listech periodika pozorovat jistou reflexi soudobé literární scény, především ve formě literárních kritik či polemik. Přestože je periodikum opředeno levicovou pavučinou, je i jeho existence velkým přínosem pro pochopení obtížně představitelného a složitého spletnice tehdejších dějinných událostí. Viděno z tohoto hlediska, stává se nakladatelský list jakýmsi kulturním doplňkem epochy zakořenění levice, jakožto možné cesty poválečného světa, zprvu snad i s dobrým úmyslem. Po využití připravené půdy bolševizací se inkriminované období stalo v mnoha očích nenáviděným úsekem. Přesto však lze označit periodikum *Avantgarda* za podstatný historický pramen, alespoň z explorativního hlediska, jsoucí významnou iniciativou své doby. S nadsázkou je možno jej vnímat i jako jednu z mnoha poválečných avantgardních metod, jak uchopit nový začátek ve snaze hájit zájmy nižších vrstev obyvatelstva - obyčejných lidí. Proto si dovoluji označit toto periodikum za list, který zasluhuje naše poznání, namísto opomenutí.

POUŽITÁ LITERATURA

BROUČKOVÁ, V.: *Srdce a smrt*. Akropolis, Praha 2009.

BROŽ, F.: *Česká a světová literatura v datech II (1900 – 1945)*. Host, Praha 2004.

CLAIR, J.: *Úvahy o stavu výtvarného umění, Odpovědnost umělce*. Barrister & Principal, Brno 2006.

FORST, V. a kol.: *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. Svazek 1, A-G*. Academia, Praha 1993.

GLANZ, T.; KLEŇHOVÁ, J.: *Lexikon ruských avantgard 20. století*. Libri, Praha 2005.

CHROBÁK, O.; WINTER, T.: *V okovech smíchu: Karikatura a české umění 1900 – 1950*. Galerie hlavního města Prahy, Praha 2006.

CHVATÍK, K.: *Od avantgardy k druhé moderně*. Torst, Praha 2004.

CHVATÍK, K.: *Pohledy na českou literaturu z ptačí perspektivy*. Pražská imaginace, Praha 1991.

JELÍNEK, A.: *Avantgarda bez legend a mýtů. Rozhlasový cyklus o patnácti dílech*. Československý rozhlas, Praha 1967.

KRAJNÝ, M.: *Současné světové umění, Frans Masereel*. Odeon, Praha 1982.

KŘEN, J.: *Dvě století střední Evropy*. Argo, Praha, 2005.

LEHÁR, J. a kol.: *Česká literatura od počátků k dnešku*. Lidové noviny, Praha 2004.

MERHAUT, L. a kol.: *Lexikon české literatury*. Academia, Praha 2008.

MUKAŘOVSKÝ, J. a kol.: *Dějiny české literatury IV*. Victoria Publishing, Praha 1995.

NECHVÁTAL, M.: *15.15.921 Založení KSČ, Ve službách kominterny*. Havran, Praha 2002.

NÜNNING, A.; TRÁVNÍČEK, J.; HOLÝ, J.: *Lexikon teorie literatury a kultury*. Host, Brno 2006.

- PAPOUŠEK, V. a kol.: *Dějiny nové moderny*. Academia, Praha 2010.
- PAPOUŠEK, V.: *Gravitace avantgard*. Akropolis, Praha 2007.
- PÍŠA, A. M.: *Dvacátá léta*. Československý spisovatel, Praha 1969.
- PÍŠA, A. M.: *K vývoji české lyriky. Studie a recenze*. Československý spisovatel, Praha 1982.
- POLÁČEK, J. a kol.: *Průhledy do české literatury 20. století*. CERM, Brno 2000.
- POSPÍŠIL, I. a kol.: *Světové literatury 20. století v kostce*. Libri, Praha 1999.
- VLAŠÍN, Š. a kol.: *Avantgarda známá a neznámá. Svazek 2, Vrchol a krize poetismu 1925-1928*. Svoboda, Praha 1972.
- VLAŠÍN, Š. a kol.: *Avantgarda známá a neznámá. Svazek 3, Generační diskuse 1929-1931*. Svoboda, Praha 1970.
- VLAŠÍN, Š. a kol.: *Slovník literárních směrů a skupin*. Panorama, Praha 1983.
- VOISINE-JECHOVÁ, H.: *Dějiny české literatury*. H+H, Jihočany 2005.
- WOLKER, J.: *Dnešek je jistě nesmírný zázrak*. Protis, Praha 2006.

PERIODIKA

Avantgarda, 1925-1927

Avantgarda, 1927

Avantgarda, 1927

Avantgarda, 1927 – 1928

Avantgarda, 1928

Avantgarda, 1929

Avantgarda, 1930

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Obálka Avantgardy, ročník I., č. 1
- Příloha č. 2: Obsah Avantgardy, ročník I., č. 1
- Příloha č. 3: Bidlo: *Bulharsko*, ročník I., číslo 5
- Příloha č. 4: Masereel: *Fanfára*, ročník I., číslo 4
- Příloha č. 5: Masereel: *Z cyklu dřevorytů „25 obrazů o utrpení člověka“, 1918. r. I., č. 4*
- Příloha č. 6: Michal: *Lenin*, ročník I., číslo 1
- Příloha č. 7: Michal: *Všechna moc pochází z lidu*, ročník I., číslo 4
- Příloha č. 8: Karikatura: *Soc. dem. Scheidemann*, ročník V., číslo 3
- Příloha č. 9: Filip: *Primo di Rivera, pozor si dej...*, ročník V., číslo 4-5
- Příloha č. 10: Poznámky – *Administrace* (předplatné), r. I., č. 1
- Příloha č. 11: Poznámky – *Administrace* (předplatné), roč. I., č. 8-9
- Příloha č. 12: Příloha „mladé gardy“ pro studentstvo, roč. VII., č. 1
- Příloha č. 13: Poznámky (Masaryk a ruská revoluce), roč. I., číslo 4
- Příloha č. 14: Titulní strana Avantgardy + Majakovskij: *1. Máj*, ročník I., č. 3
- Příloha č. 15: Biebl: *Varieté*, ročník I., č. 8-9
- Příloha č. 16: Biebl: *Zlom*, VIII. zpěv, ročník I., č. 3
- Příloha č. 17: Halas: *Lenin*, ročník V., č. 3
- Příloha č. 18: Jazyková nařízení, roč. II., č. 1-3
- Příloha č. 19: Скачков Мих.: *Перебои*, ročník I., č. 1
- Příloha č. 20: Becher R. J.: *Die Arbeitslosen*, ročník II., č. 1

AVANTGARDA

ČASOPIS STUDENTŮ A DĚLNÍKŮ

Řídí redakční rada:

**Clementis - Fučík - Kalina - Matoušek
Mach - Sekanina - Šverma
Weil - Weiskopf**

Ročník I.

1925

Praha

Knihárně A. Novotný, Praha-Žižkov Břetislavova ul. č. 31.

OBSAH

BÁSNĚ

	Číslo	Strana		Číslo	Strana
Arne Pääsche Aasen: Fanfára	4	7	Oskar Kahnel: Výzva ke stávce	3	9
Zdena Ančík: Cellistka	3	7	Vlad. Majakovskij: 1. máj	4	1
Joh. R. Becher: Dreissig Jahre	4	4	— Oda na revoluci	7	7
Konstant Biebl: Zlom. VIII. zpěv	2	6	Michal Skačkov: Pereboj	1	5
— Varieté	8-9	12	Ivan Srp: Vzpouza na vsi	5	9
— Čtylverší	8-9	12	F. C. Weiskopf: Fauste, Herzen und Fahnen	2	9
Frant. Branislav: Poetická			— Moskva die Weisse	1	11
Josef Hora: Epigram	6	6	— Wiedersehn mit Paris	1	10
— Christoforo Colombo	1	12			

ČLÁNKY

Alex Bubeníček: Dělník revolu- cionál — studentům revolucionářům	4	5	D. Rjazanov: Engelsova předmluva k Marxovým „Třídním bojům ve Francii 1848-1850“	5	11
Vlado Clementis: Oslobodené Slovensko I.	6	3	Spectator: Demokracie ve filmu	7	13
— Oslobodené Slovensko II.	7	9	J. Srnec: První kapitalistický vě- roba v Čechách	8-9	3
Corn Codreanu: Rumunsko jaké je	3	10	Stalin: Leninistický pracovní styl	1	5
J. Čermák: Stearinové svíčky	7	5	Mil. Svátek: Masarykův poměr k ruské revoluci	6	6
— Rána do hřebíku	8-9	10	J. Svoboda: Co je cílem národ- hospodářské teorie?	5	1
Dav: Poetizm	2	6	— Poučení z fašistického převratu	4	14
Walter Fritzsche: Mají mladí pro- letáři studovat?	1	11	— Volby a dělnická třída	8-9	1
Julius Fučík: Likvidace Weike- rova kultu	3	4	Ivan Samánek: Cesty českého maloméřtáctví	3	2
Josef Hora: Literární poznámky	5	4	J. Sverma: Mladá generace dělni- cká v SSSR	7	8
Josef Hrdina: Třídni spravedlnost — je! —: Programní paralýza	3	7	J. Tmavý: Jak si československý socialista představuje třídni boj	4	15
Emil John: Zur Frage der Bank- angestellten	5	13	L. Trocký: K socialismu nebo ke kapitalismu?	8-9	8
A. Lorenz: Proč nejsem nekomu- nistou I.	1	6	J. W.: Literární politika ruské kom. strany	6	11
— Proč nejsem nekomunistou II	2	10	F. C. Weiskopf: 100%	4	8
Jiří Mach: „Levý“ socialpatriotizm	3	9	— Dopis mladému intelektuálovi	7	4
— Marxism — proletářská věda	1	2	— Gaumontův týden	5	5
— Masaryk a smysl českých dějin	2	2	— Pryč s karbanictvím	8-9	12
— Přítomnost	5	3	— Křesťanský mladík	8-9	15
— „Rudý Hjen“	8-9	13	Ant. Zápotocký: Kudy a kam?	7	1
Mil. Matoušek: Dnešní boj proti sociálním chorobám	5	7	Redakce: Die Arbeiterschaft de- monstriert	2	1
Jan Menzer: Křesťanský mladík v Aul	7	11	— Konsolidace	3	1
Zdeněk Nejedlý: Na Leningrad- ské univerzitě	7	3	— Vzhůru! — Auf!	1	1
Jiří Zelenský: Koncem živno- střední třídy vliv v CSR.	2	11	— Studenti a dělnici	6	1
P. ...: ...	4	3	— CSR. — umění — SSSR.	1	12

LITERATURA A UMĚNÍ.

Články:

— o Janom Sturson	5	1
Marie Váchalová: Ruská revoluce v druhé ruce	7	14
Referáty a poznámky:		
(Př.) Fr. Kovárna, A. C. Nor, F. C. Weisskopf, J. H. Weil, J. Fučík, M. Váchalová, Z. Ančík — „K staré vlajce“, žili do starého železa — Josef Hora: Z politické svatyně „Matka legionáře“ — Krejcarová metafyzika pána Goethe — Junius: Třída boje v dějinách. — „Dav“ — Upton Sinclair: König Kohle. — Leo Lania: Gruben, Graber, Dividenden. (C. 3.)		

— Spartakus a Tábor v otroctví moderní literatury. — Konst. Siehl: Zlom, Zloděj z Bagdadu. — A. C. Nor: Bürkental. — Jan Bartoš: Vzbouření na jevišti. — „Sever a východ“. (C. 4.) — Vladimír Majakovský: 150.000.000. — Karel Teige: Film. — Sociální umění. — Vystava V. Vostřebalové a M. Marešové. — „Devětsil“ o stavbě nového divadla. (C. 5.) — Člověk v revoluci (Ivanov; Modravé písně). — Cestou k utopii (Verhaeren; Svlání). (C. 6.) — Laskavé povídky (Hora; Probuzení). — Dva satirikové (Bedrna a Lacina). — Boj proti větrným mlhám. (C. 8—9.)

STUDENTIKA

Články:

Studkovi: Proletstud	2	13
— mlhá — Masaryk a dnešní studentstvo	3	13
— mlhá — Dnešní školská miserie	3	14
Stallin: Reč při zahájení I kongresu Proletstudu v Moskvě	4	16
M. B.: Z fronty revolučního studentstva v cizině	4	19
Redakce: Soudruh Antonio Bilek I	5	15
— vim — Otok byrokratů na Masarykovu koleji	5	15
Československá škola — vládní továrna na erární inteligenci	5	16
— M k — Koaliční studentstvo	6	13
Ph: Universita na spadnutí	11	9

Poznámky:

Vádné shromáždění ČSCS — Národní demokracie alarmují. — Universální knihovna. — Z medicínské fakulty. — Ze střední školy. (C. 2.) — Pražské Klementinum. — Živnostenská studenti. — „Socialismus“ ministra Habrmána. — Ještě k sapientské otázce. (C. 3.) — Klub soc. dem. akademického v Brně. (C. 4.) — Studentské sanatorium. — Zdraví chudého studentstva. — Kuratorium Čes. paed. ústavu. — Nová kritika Jiřího Wolkeho. — Soc. dem. sekretář — politický šarlatán. (C. 5.) — Sociální demokraté a švehlova koleji. — JUC. Narkovič. — Privátní upřímnost. (C. 6.) — Atéry ČSCS. — Vzpomínky a sudte. (C. 7.) — JUDr. Kostečka. — Soc. dem. socialismus „Stud. Revue“. (C. 8—9.)

POZNÁMKY

Revoluční evoluce. — Z SSSR. — Diskuse o 28. říjnu 1918. — Fráňa Sránek. — Sránek obháje demokracie proti Masarykovi. (C. 1.) — O komunismu a komunistech. — Národní osvobození. — ... a k ztrátě volebního práva. — Jásot nad rozkladem kom. strany. — Jak vychovávají soc. dem. předáci své děti. (C. 2.) — Spravedlnost v kostce. — Benešovo šlechtictví. — Jen demokraticky. — Proč byl Wollmann aktivován? — Koalice upravuje svátky. — Už i umělecká kritika zakázána. — Páni a dělníci. (C. 3.) — Masaryk, Národní osvobození a Avantgarda. — Hindenburg prezidentem německé republiky. — Krokodýlí slzy. — Romkvět agrárnícké poesie pod vlivem rozsudku volebního soudu. — George Grosz und die Sittenrichter. — Und noch einmal die Moral. — ... ještě v Ce-

ském slově slovanská řeč žije. — Sovětská „Společnost pro kulturní sblížení se zahraničím“. — Jak bojují soc. dem. proti klerikalismu. — Masaryk a ruská revoluce. (C. 4.) — Klepy a móra. — „O smysl českých dějin“. — Z kroniky imperialistického kapitalismu. — Důslednost „Nové Svobody“ v marxismu. — Naivnost. — Insulin pro lid. — Vystava ruské knihy. — Národní myšlenka. — Oskar Ameringer: Unter'm Sternebanner. — Edo Fimmen: Spojené státy evropské. (C. 5.) — Gaumontův týden 2. — K uhelné krizi. — Ministr Sránek a preservativ. (C. 6.) — Masarykova strana. — Jedna z Masarykových stran. (C. 7.) — „Spojkne i kráde“. — Marxista Kautský dodavatelem. — Konfiskace minulého čísla. — Tajná diplomacie. — Volební perličky. (C. 8—9.)

EPIGRAMY

Tábor Zdeněk: Československá církev	1	15
Popel: Přání pro revolucionáře	2	15
— — — — —	4	24
— — — — —	3	15

Štěna: Studentská Revue	3	15
— Karel Víšek se stud. revue	3	15
frk.: Byt či nebyt (Hamlet)	3	15
— Mekka pacifismu	4	24
— Dru. Edvardu Benešovi do památníku od čas. spisovatelů	4	24

VYOBRAZENÍ

— — — — —

F. Bidlo.

Bulharsko.
Ministr Kalfov informuje cizinu:
V naši zemi klid zajišten!

příloha č. 4

Frans Masereel.

13

příloha č. 5

**Nutno vycho-
vat lidi, kteří by
začevítli revo-
luci nejen něko-**

**lik vojnyh va-
čerů, ale celý
svůj život.**

Lenin.

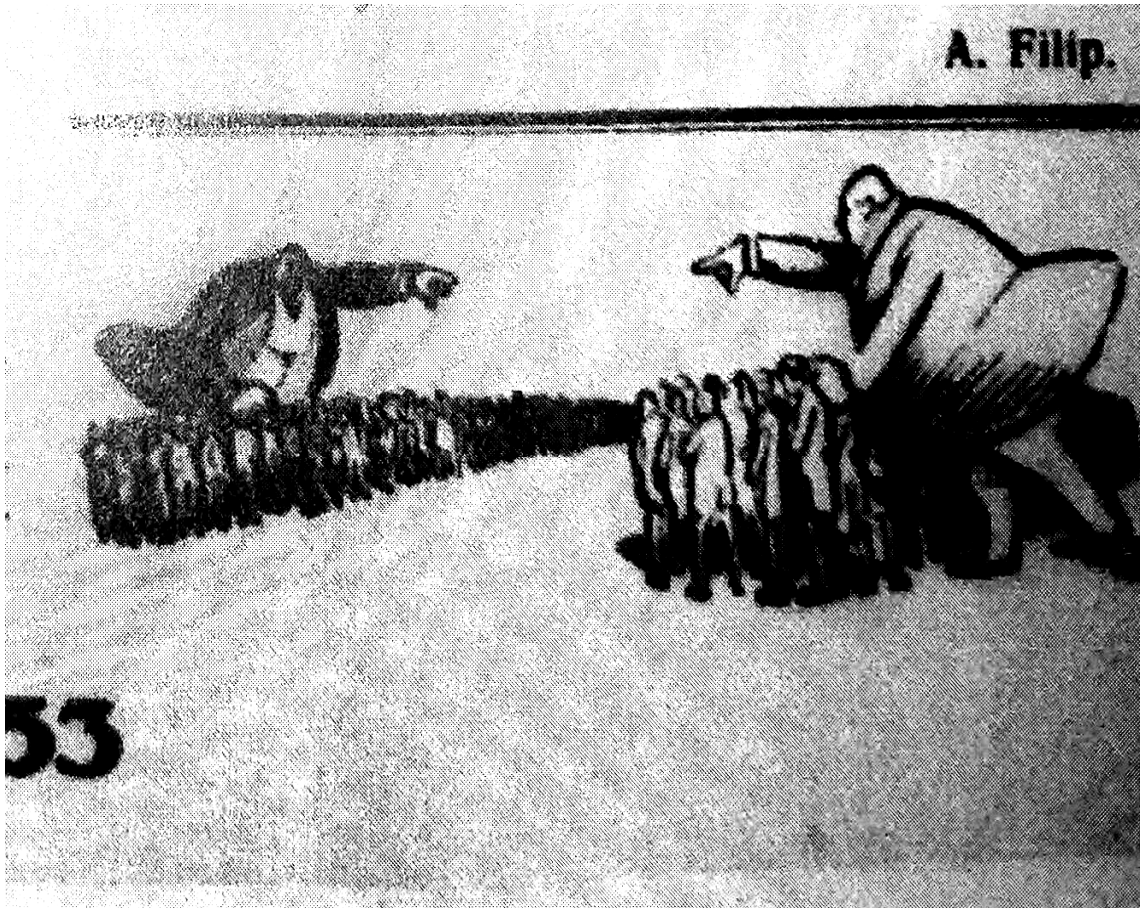
příloha č. 7

**Soc. dem. Scheidemann,
vrah K. Liebknechta a R. Luxemburov.**

29

A. Filip.

příloha č. 9

Apollon + .

Dobrý kamarád kavárenských stolků a nepostrádatelný společník čajových dy-
chánek, dokonalý Informátor „společens-
kého života“, jemuž neúšla žádná spodi-
nička divadla, atelieru nebo literárního
podzemí, atrakční pohled „Přítomnosti“
a anglosaské orientace

doklepa!

ve stáří šesti čísel. Zašel na „nával práce
jednotlivých redaktorů“, jak čteme v partě
na jeho mrtvolce. Budiž mu země lehká,
lehčí než nemoc, která ho zahubila.
Neboť na nával práce se u nás neumírá.
Všecky časopisy (kromě „Nár. Pol.“) jsou
smrtečně, umírají na úbytě, na nedostatek
spolupracovníků, na finance - na přeby-
tek nikdy. I my jsme smrtelní a proto
vlastně oznamujeme tragický a náhlý
skon „Apollóna“ (i s kuriosní příčinou
jeho smrti) až v části administrace,
abychom řekli, kde nás bota tlačí. Ne-
zajdem na nedostatek spolupracovníků
ani na nedostatek zájmu, ale můžeme
umřít na nedostatek peněz.

Vyložme karty, čtenáři!

Hleď, prodáváme za 1.— Kč, abychom
mohli všude vniknout, abychom byli čtení,
abychom se dostali právě k těm, kteří
nám nejvíc patří, k proletářům ze škol,
kanceláři a dílen, jimž i koruna je zá-
važnou položkou vrozpočtu. Potřebujeme

1500

odběratelů, abychom se pevně udrželi
- ale nezískáme při tom ani haléře. Ostatně
vypočti si to sám: tiskárna, daně, kol-
portáž, pošta a kdo ví jaká překvapení
chystá nám také dnešní konfiskační praxe.
Víme, že nejsme zbyteční, ale nevíme,
přicházíme-li také hospodářsky v přího-
ný čas. Zadáme tě čtenáři, abys nám to
v odpovědi kladně pomáhej nám! Ode-
biři! Hlas nám adresy svých známých!
Ujmi se sám kolportérství! Sbírej na
tiskový fond!

A nepopomeň nikdy platiti!

Administrace.

... byl perličky. V Tlustovousích u C. Brodu. Komunistické volební schůzi, přihlásil se k po-
... místní soc. dem., který u velkém roz-
... na soudr. Jilka, že se nehlásí k žádné
... nosti, hlasně zvolal: "... a to u mě není
... člověk, kerej gradí i svou matku, která
... svým rodným jazykem kojila ...!" — A
... zatím co tento bodrý tlustovouský pravičák roz-
... vjel dále svou vlasteneckou teorií o kojení ne-
... mluvňat, v nedalekých Úvalech líčil v extázi bý-
... valý pan poslanec, dnes politická mrtvola, a čelný
... funkcionář DTJ., nepopíratelné zásluhy sociální
... demokracie o invalidy: „Soudruzi, slzy se věru
... tlačí do očí ... a musíme si říci, že to byla
... jediné soc. demokracie, která se jako starostlivá
... matka ujala ... těch nejubožejších z ubohých.
... Když člověk vstoupí do takového ústavu ...
... a přijde mu v ústřety jeho ředitel ... soudruzi
... a soudružky — také oběť války ... ale záslužná
... práce sociální demokracie vrátila těmto našim
... nešťastným spoluobčanům radost k životu ...
... S úsměvem na rtech a k našemu úžasu usedl,
... odepne si jednu ruku, odepne si druhou ruku,
... odepne si levou nohu ... vesele si při tom
... pohvizduje ... soudruzi a soudružky ... a mu-
... síme si říci, že to byla jediná sociální demo-
... kracie ... — Rozhodně by se zásluha soc.
... dem. ještě zvětšila, kdyby nám řečník blíže ob-
... jasnil: 1. odepnul si ten ředitel druhou ruku
... nohama? 2. čím si pak odepnul levou nohu?
... 3. Počítá si to jediná soc. dem. za zásluhu
... vůbec nebo zvláště s ohledem na takové kumsty?

Konfiskace mimického čísla „Avantgardy“ byla
příznivou odpovědí vládních orgánů na šplhavost
státotvorných listů od „Českého Slova“ až k
„Tribuně“. Censura shledala závadnými čtyři
zmínky o Masarykovi, na dvou místech zkon-
fiskovala i literární kritiku Masarykových pamětí.
Chvála na chválu „Světové revoluce“ končila
ve všech časopisech nařepýtenou výzvou: a kdo
má něco proti Masarykovi jako autorovi, ať jen
to napíše, ať to neušká potajmu ve společ-
nosti; v demokracii možno přece kritisovat pre-
sidenta i jako president; ni spíše jako autora
nějaké knihy. — Zkusit jsme to a vida: v
demokracii nejen že není možno kritisovat pre-
sidenta jako presidenta, ale není možno ani brát
v pochybnost bezvadnou dokonalost jeho lite-
rární činnosti. Přiznáváme se, že jsme se kri-
tické bezohlednosti a přímosti hodně učili právě
u předválečného profesora Masaryka a byla nám
tedy dnes naše konfiskace právě tak podivná,
jako by jemu byla podivná konfiskace jeho roz-
boru Rukopisů nebo Vrchlického, kdyby bylo Ra-
kousko tak zpátečnické, aby jí provedlo. Škoda,
že nám vznikla zařazením velké části nákladu,
byl však jen mírným poplatkem za nové, nám
známé rozdělení literatury laické a li-
teratury posvátné (řečnické). Teď už jenom če-
me na Zálohu pro rušení živnosti, abychom
mohli navštívit převedení o jedinečnosti, krásě
a velikosti Masarykovy ch paměti, daleko vět-
ší než se vynikajících.

Uzavíráme první ročník Avantgardy.

Předpokládáme, že devítí vypravenými
číslý dala vám

REDAKCE

visitku k dostatečnému poznání její práce
a jejích cílů. Ze skromnosti nikoliv vro-
zené, ale důvody obchodními vynucené
zůstala nepoznána

administrace,
která na sebe zanechala upomínku
(= upomínku) jen nedbale platicím či
neplaticím „předplatitelům“ a pomínila
všecky řádné odběratele, jichž na štěstí
byla většina. Tomuto odběratelskému
kádrů oznamuje dnes při roční uzávěr-
ce, že nebylo zklamáno její očekávání

1500

stálých čtenářů, naopak že bylo překo-
náno. „Avantgarda“ je jediným časopi-
sem, jehož
náklad proti prvnímu číslu stoupl
a udržel se v tomto zvýšení až do konce
ročníku; v jednotlivých případech vychá-
zela Avantgarda nákladem až o 150%
vyšším, než bylo původně zamýšleno.
Nedostali jsme od nikoho

ani haléře

podpory, jak tvrdili naši starostliví „přá-
telé“. Nezanikli jsme také hned po dru-
hém čísle, jak předpovídali s tváří ne-
měné starostlivou. Byli jsme na svém
místě a přišli jsme v pravý čas: to je
naš úspěch.

Není-li administrace přes to bez sta-
rosti, je to zaviňováno jen liknavými
odběrateli, kteří nám věnovali své sym-
patie, ale zapomněli na předplatné. K
těm se tedy ještě dnes obrací, aby podle
svých tradic naposled v tomto ročníku
a právě jim zanechala svou

upomínku

ADMINISTRACE.

... Kč. Jednotlivé číslo za 1 Kč, poštou 1.10 Kč.
... Sekanina Vinohrady, poštovní schránka 70.
... Novotný Žižkov, Běchlavova 31.

Kritické poznámky na přerovském gymnasiu

(Píše středoškolák z Přerova.)

Přerovské státní reálné gymnasium pod vedením svého byrokratického ředitele, ačlo vždy jako ústav vrcholně umravňený, ale co se tam děje v posledních dnech, zasluhuje, aby bylo veřejně pranýřováno jako typický doklad výchovy dnešní stud. mládeže.

Zde prosím tři výnosy zemské školní rady, ředitelstvím nedávno žactvu oznámené:

Zakazuje se:

1. Prodlévatí večer po 8. hodině mimo své bydliště. Bylo-li nutno žákovi se vzdálit (na př. do lékárny), musí se na druhý den ve škole dodatečně omluvit.

2. Žactvu čtyř nejvyšších tříd (jak to, že ne primánům?) se zakazuje chodit s děvčaty.

3. Býti členy akademických klubů.

Nemravný život akademiků(!) by mohl býti žákům špatným vzorem.

K těmto příkladným ukázkám kantorové (ach, vy cudní staroušci!) moudrosti druží se ještě jiné kapky, jako zákaz návštěvy divadel, plesů atd.

Je zajímavé, jak žactvo reaguje na tyto zákazy. Bod 1. porušují soustavně všichni. Na promenádě večer bývá plno středoškoláků.

Také bod 2. velká část žáků, hlavně z vyšších tříd. Doporučoval bych některému tomu kantorovi, aby občas zavítal do přerovské »Činy«, byl by mile dojat. Poněvadž se blíží máj, bylo by dobře, utvořit ze členů prof. sboru zvláštní lékařskou komisi, která by občas prováděla šfáru v Michalově, nebo ve vrbí u Bečvy. Doufám, že odpovědná místa uváží kritickou situaci a zařídí potřebné. Tím by snad ten zákaz nezůstal jenom na papíře.

Co se týče 3. zákazu, zůstává pro mě záhadou, čím by mohl být nebezpečný sčměřím vládnoucí třídy takový měřičký společek, jako je akademický klub. V dosavadní jeho činnosti (v Přerově) nestalo se nic, čím by se snázil

tento svůj charakter zapřít. Ono by se asi mohlo stát, že by se dostali k veslu ně buřiči mládeže, kteří nedají spat panu řediteli a proto honem, než bude pozdě.

Kolegové, středoškoláci! Proletářští studentí!

Pochopte, jakou žalebnou hru s vámi hrají vaši nadřízení! Studujte ve volných chvílích marxism, který vám umožní vidět světi bez »brýlí mámení«, systematicky a cílevědomě vám kladených před oči vašimi profesory a řediteli. Zajímejte se o sovětské Rusko, kde studentí jsou jak hmotně, tak morálně nesrovnatelně výše postavení než vy — pokusní králíci »vychovatelských« choutek exponentů vládnoucí třídy.

Utvořte na vašem ústavě buňku a savažte s přerovskou organizací KSM. (komunistické svaz mládeže), kde vám naznačí prostředky boje proti šikanám vašich »vychovatelů«. Staňte se dopisovateli »Avantgardy«, která jedině bojuje za vaše práva, za svobodu myšlení a jednání.

Majakovského báseň „I. máj“, v překladu B. Mathesia, je přetištěna ze 3. čísla „Nového Ruska“, které právě vyšlo. V tomto čísle píše dále D. Mathesius o „Kulturním obrazu ruské revoluce“, Jiří Weil „Stát o nové ruské próse“, Sokolnikov o „Ménové reformě SSSR.“ a Lomovský „Výklad o československých stycích obchodních“. Z Vodkína je tu přeložen obrázek z dnešní ruské vesnice „Mezinárodní kůň“.

Mekka pacifismu

čili: dobročinnosti se meze nekladou,
aneb: povzdech státníkův).

Ženevo, Ženevo,
ty krásné město!
Ó, marné volání,
daleká cesta,
daleká cesta má
k věčnému míru —
byť i jen na papíru!

Avant Garde, v. r.

...ontozovata zajmy one imperialisticke skupiny, s tim osud svuj spojil. A dale doporu-
cujeme vsem namim ctenakum aby cetli pozorně
celé prezidentovy paměti a aby se zamysleli
nad jejich obsahem a ústavou, aby se zamysleli
ovšem ponohu a ne váhaly, neboť demokracie
je diskuse a cenzor je její pán. —tm—

Uznat či neuznat?

Dru Edvardu Benešovi
do památníku od českých spisovatelů.
Původnost

(aneb: Uznat či neuznat?)
Není nad původnost,
každý po ní touží —
jiní chodí přes most,
tož já půjdu louží.

K. Havlíček, v. r.

Česká politika

(aneb: Pestré cesty po Evropě.)

Vlákénko pavouček se hravě vzduchem třese,
je odevzdáno větru, at je, kam chce, nese,
a na vlákénku, sotva oku znalý,
se nese pavouček jak puntík malý.
Nahoře v modru orlí, plní síly,
si hrdě plujou k určitému cíli
a měří cesty mezi světadily.
K nim pavouček své hravé vznáší sraky:
„Pát — orlí, orlí — hečte, leťm taky!“

Jan Neruda, v. r.

Z nřručky lit. historika.

1. MÁJ

VLADIMIR MAJAKOVSKIJ.

Básníci —

protřeli braši.

Verše chceš? Prosim!

Jen jim

dej rým! — Sbírají!

Co rok víc všednosti straší —
o máji.

Podstatná jména:

(první) máj,
(lásky) čas,
(tichý) mech,
(slzy) lásky,
(borový) háj,
(hrdliččin) hlas,
(wonný) wzdech,
(blankytné) pásky.

Obrazy:

Květaucj strom lhal lásky žel,
swau lásku slawjk růži pěl
Aupné lúny krásná twať.
ve růžowau wplanula zát.

Přídavná jména:

(obloha) skwaucj
(milost) wraucj,
(angel) padlý,
(Amaranth) swadlý.

Vidím, jak

v sandály rýmů obutý

pod starořeckou

obrazů togou

dnes opět,

vleka své atributy —

papírem verš jde

třaslavou nohou.

Dost jsme se

v kolébkách rýmů nakolébali

my

soře osmileté synkové mali.

STANTIN BIEBL :

Varieté.

O zvoň o zvoň opono
Svou dlouhou rouškou s loutnou pouhou hrou
faun clown

V půlkruhu trubců zvuk' trub v úlu u trůnu
a zázrak v barvách král kravat arara

V zeleném světle hle lehké větve veverek
z tmy vyšly Nymfy

Stín svítících bříz

Čtyřverší.

Spí myrty s mírnými listky i mírnými stíny
spala stará zahrada jas jasan v snách
rybiz vybízí rty Filipiny
a tráva vstávala z rána na hradbách

Zlom.

VIII. zpěv.

Domovnice dnes hubuje,
když ráno šel kolportér
po umytých schodech,
krev mu kapala z novin.

Na stůl je hodil.
O stůl v nich zazvonily
četnické bajonety.

Dráteník z Trenčína
na chodbě pláče.

Vražda v každém domě.
Někdo jí musí pomstít!
Na ramenu nese mrtvého
tak, jak je, tak, jak je,
bez rakve --

jako se nosívali
sochy svatých.
Každý musí vidět
jeho tvář

bledou, polozahalenou
v čerstvém praporu krve.

až půjdou spolu

Martin Drda
s Josefem Kuldou

na forpatrolu!

(Z knihy veršů „Zlom“)

LENIN

**Zrezavěla děla Řijna
trápici se svým snem
a rudoarméjská karabina
tesknily ve Smolném**

**Anděl smrti vzlétl tehdá těžce
mlh střel se rubáš
smrt tresce smrt tresce
ruce odhalující saidský obraz**

František Halas

Jazyková nařízení

III státníká moudrost české buržoasie dne 1848
a před osmdesáti léty.

Deutschböhmen!

Čechoněmci!

- Mit tiefer Betrübniß haben wir erfahren, dass in den deutschen Bezirken unseres Königreiches die Besorgniß umläuft, als wollte der czechische Theil unseres Volkes die junge Freiheit dazu missbrauchen, Euere Sprache und Gesittung zu stören und zu unterdrücken. Brüder! Wir haben in stürmischer Zeit unsere Gesinnung ausgesprochen; der erste Punkt unserer Petition erklärt die vollkommenste Gleichstellung der beiden Nationalitäten, und hätte Euch über den Zweck der Bewegung vollkommen beruhigen können, wenn dieses Misstrauen nicht schon aus älterer Zeit stammend, neu angefacht worden wäre. Es wäre ein namenloses Unglück für uns Alle, wenn eine Beschuldigung, wie diese, die schöne, grossartige Eintracht im Vaterlande stören, und Männer des Lichtes und Fortschrittes, wie Ihr es seid, in die reaktionäre Bahn treiben sollte.

Wir erklären Euch daher feierlich, dass wir stets bemüht waren und sein werden, die Freiheit und die gleiche Berechtigung beider Nationalitäten zu wahren, und das wir nie zu einer Beeinträchtigung einer oder der andern stimmen werden. Ist doch ein grosser Theil aus unserer Mitte Euerem Stamme entsprossen und umgekehrt; ist doch unser Aller Panier: das Recht, die Freiheit, der Friede! Harret daher an unserer Seite aus, und hofft, wie wir, nur von der Eintracht das künftige Glück des Vaterlandes!

Prag, 31. März 1848.

Se hlubokým žalem došlo k nám, že obě v německých okrajích našeho království občanů, jakoby česká část našeho národa samy šlela mladé svobody nadutivati ku potlačování Vašeho jazyka a Vašeho vzdělání. Bratři! My jsme v bouřlivé době vyslovili smýšlení naše, první články naší petice pronášti, aby v obou rovnost postaveny byly obě národnosti, a byly Vás stranu očelou tohoto hnutí docela mohli upokojiti, kdyby tato nedůvěřivost, ze starší doby pocházející, nebyla znova roznícována byla. Byloby neštěstí bezejmenné pro nás všechny, kdyby obviňování takového páknou, veliképoswornost ve vlasti rušiti a maže světla i pokroku, jako jste Vy, do zpátečních proudů hnutí mělo.

Oswědčujeme se Vám tedy slavně, že snaha naše powždy byla i bude swoboda a stejné oprávnění obou národností zachovávat, a že nikdy ke zkrácení jedné neb druhé křasu swobody nedáme. Widyt welká část našeho středu wyrostla sama ze kmene Vašeho a naopak; widyt jest nás všechněch štít a heslo: práwa, swoboda, mír! Setrwejte tedy po boku našem a otkáwejte jako my jenom od sworného ducha budoucí blaho vlasti!

W Praze dne 31. března 1848.

Das Comité der Prager Bürgerschaft.

Albert Graf Deym.

Peter Fasser. Prawoslaw Alois Trojan. I. B. Riedl. Ulio H.

Мих. Святков:

Перебой.

Вечер висел на звездах
как в корабле крушение плескались люди
сквозь проломанный воздух
рыдая грудой.

Крик взгромоздясь на льдину
плавал в кромосмешении
ожесточенно гривой львиной
рев разлагался — в шиление.

Хватить.

Мир замер.

Цыпочки у лампочек как листики
где форт круглоголовыми глазами
застывал от ужаса и мистики.

С тех пор шорох или мякоть хотя бы
в переулках европейской истории
будто Российский февраль и

октябрь

ожесточно спорили
спорили.

Вечер с ночью
улица с улицей.

И резня в перекрестке — месиво битв
Отсюда перед вами красуется
облик утренних битв.

STALIN:

JOHANNES R. BECHER:

DIE ARBEITSLIEN

Sie stehen in Gruppen an den Strassenecken.
Die Fäuste fest in dem zerschlissenen Rock.
Die Mützen in der Stirn. Der Regen tropft.
Sie stecken tief im Dreck und im Verrecken.
In Prachthotels wächst kühn ein Park von Rosen,
Und alles jauchzt, wenn es im Tanz sich dreht . . .
Des Bettlers brüchiger Hut schnappt nach Almosen
Und mit Gebeten speist die Heilsarmee.
Der Arbeitslose trollt sich durch die Strasse.
Der Hungerleib schleppt schwer sich wie ein Sack.
Der Jazzband hackt. Die Autoreihen blasen.
Von Wolkenkratzern spielt ein Blendlicht-Katarakt.
Dort in den Läden zappeln fette Fische.
Hier türmt sich Haufen Fleischn in roher Pracht.
Und hier zum Nachtisch noch als süsner Bissen
Von frischen Früchten eine ganze Frucht!
O Paradies der Reichen! Landschaft der Schlaraffen!
Ein feister Bauch trägt wohligh sich. Es sprüht
Der Ring am Finger. Wein schäumt aus Karaffen.
Die Sonne hoch wie Goldorange blüht . . .
Der Arbeitslosen Land liegt untern Brückenbogen
In feuchtem Nebel dicht, auf nassem Stein.
Im Leichenschauhaus sind sie schweigend eingezogen
Und der Asyle Pest schluckt gierigh ihr Gebeln.
Das Heer der Arbeitslosen wacht im schalen Dämmer.
Es wacht bei Tag. Wacht in der Nacht.
Sein Wachsein ist ein Fluch dem Satten und dem Schlemmer.
Das Heer der Arbeitslosen wacht . . .
Es wacht heran die Zeit: ein Fieber legt
Durchs Land. Wie Essen glühh, so brennen Menschenmassen.
Ein lauter Wind in alle Fenster schlägt.
Sie knallen auf. Die Flamme prasselt.
Fahlwangigh, ausgezehrt wie eine Leiche,
Steht einer auf dem Platz und spricht.
Die Faust geballt stösst in die Luft ein' Zeichen.
Im grossen Brand glänzt blutrot das Gesicht.
Aus unterirdischen Kellern, eingehüllt in Lumpen,
Mit nackten Füssen schleifend durch den Kot,
Millionen kriechen tagwärts, drohn: „Wir hungern!“
Durchs Radio wisperst: „Achtung! Welle Rot!“
Es pfeift Alarm! Die Spiegelscheiben splittern.
Die Züge halten ein auf ihrer Fahrt.
was stampft jetzt durch die nacht mit eisernen Schritten!?
Das Heer der Arbeitslosen auf dem Marsch.
Erstarrt stehn die Maschinen. Aus vergastem Stollen
Der Bergreviere platzt ein letzter Schrei.
Der Arbeitslosen Marsch, dumpf noch als Donner rollend,
Er wird zur Sturm-Lawine dieser Zeit!

Psáno pro „AVANTGARDU“.